

DE
RENUNCIATIONIBUS
MONIALIUM
ET
AMORTIZATIONE
BONORUM.
TOMUS II.

DE
REMANCIATIONIBUS
MORTALIUM
ET
AMORTINATIONE
BONORUM.
TOMUS II.

**S T E P H A N I
P A T R I T I I**

REGII CONSILIARII
In Supremo Regni Neapolitani
Consilio

**DE RENUNCIATIONIBUS MO-
NIALIUM ET AMORTIZA-
TIONE BONORUM.**

CONSULTATIO ALTERA

CUM ADNOTATIONIBUS

J. ANDREAE SERRAI

P R E S B Y T E R I

Ad Excellentiss. & Reverendiss.

FRANCISCUM TESTAM

**ARCHIEPISCOPUM MONREGALENSEM
XIIIVIRUM REGNI SICILIAE**

NEAPOLI MDCCLXVII.

Ex Typographia Simoniana

Superiorum permissu.

J. ANDREAS SERRAUS

EXCELLENTISS. AC REVERENDISS.

FRANCISCO TESTÆ

ARCHIEPISCOPO MONREGALENSI

XIIVIRO REGNI SICILIÆ

S. P. D.

 *Epe ego mecum anima
reputans, atque in ho-
rum temporum intuens
conditionem, perbeatos
profecto, Sapientissime Prasul,
illos Religionis Antistites appel-*

2 3

lare

tare Joleo , qui eum vitæ cursum
tenere possunt , ut & Principum
gratiam sine offensione retineant ,
& Sacri muneris auctoritatem
cum dignitate tueantur . Nam
quum ea nunc sit multorum per-
versitas , ut sibi amplum & præ-
clarum existiment , sacratissimum
Ordinem , quacunque ratione pos-
sunt , invidiose criminari ; illo-
rum quidem jure laudanda est vir-
tus & industria , qui in Reipu-
blicæ Christianæ procuratione ,
dum sedulo sacrorum jura , contra
aliorum obtrectiones defendunt ,
nihil sane , quod a civilis Reipu-
blicæ rationibus quidquam esset a-
lienum , motiantur . Ac fuit olim
tempus , quum sanctissimi illi An-
sistites nihil tam studiose egisse
visi sunt , quam ut utriusque po-
restatis rationem arctissimo fœdere
copu-

copulatasam fervorant : qui nulla
 alio pacto tantopere Regum , &
 populorum benevolentiam consecuta
 si sunt , quam Religionis myste-
 ria & caeremonias rite admini-
 strantes , civium etiam commo-
 dum & felicitatem propositam ha-
 berent . Itaque florentem illi &
 effecerunt , & nobis suis posteris
 prodiderunt Ecclesiam , quam no-
 stra aetate plures , dum effacis con-
 tendunt oblinire , ejusdem dete-
 riorata , si fieri possit , efficacis
 conditionem ; unquam certe non so-
 mel male feriatis hominibus detra-
 te , quod in invidiam traducten-
 tur factorum Ministri , qui quon-
 dam apud majores nostros vite
 innocentia , ac studio de republi-
 ca , atque adeo de universo homi-
 num genere bene merendo , sum-
 mo omnium assensu , altissimum di-

gnitatis & existimationis gradum
tenuere, iisdemque artibus popu-
los ad se trahere universos. Quo-
rum in numero si nostra hac eta-
te Te, Praesul Excellentissime, ut
dignitatis, ita etiam cura, studii-
que consortem recensemus; eris
certe magnificum, ac Sicula gen-
si gloriosum; verumtamen justum
ac legitimum tibi, mecum confite-
ri debent quaeque sanctissima no-
stra disciplinae decreta vere, at-
que a profanis mesariisque opinio-
nibus seclusa, omnino imhiberint.
Etenim illorum sapientissimum in-
stitutum non modo a Te proba-
ri, sed adhaerentem hactenus vi-
demus, ut si quis unquam aliis,
opere infuper effingeres, exprime-
resque quod, mutata temporum
ratione, plerique, nescio an satis
recte, quanquam imitatione di-
gnum

gnum putant , tamen nullo pacto
re effici posse , arbitrantur . Et
quoniam ii maximarum rerum
scientia & studio cum primis mu-
nus suum comprobasse visi sunt ;
hac quoque in parte nihil esse ,
quod in Te desideretur , Te asse-
cutum videmus . Praeclara enim
illa tua monumenta , quæ jam pri-
dem in vulgus , summa cum lau-
de nominis tui , edita sunt , opti-
mi sane apud omnem posteritatem
erunt testes excellentis tuæ erudi-
ditionis , & in omni litterarum
genere præstantiæ . Neque vero
hæc a me dici quisquam existimet,
auctupanda a Te gratiæ causa .
Vere enim hoc posse contendere vi-
deor , neminem esse litteris me-
diocriter excultum , qui in scri-
ptis tuis non admiretur non mo-
do præclaram quamdam ingenii
a 5 facul-

facultatem, & gravitatem sententiarum, sed dicendi quoque ubertatem & copiam cum omnibus orationis luminibus & ornamentis. His adde pietatem, adde modestiam, adde etiam morum integritatem: quas virtutes in vite cursu quum socias tibi, vel potius duces semper adhibueris, intellectum facile est, Te disciplinarum studia ad vitam potissimum recte instituendam retulisse, quippe qui ratus, optimum quemque Antistitem hac sola ratione conitari & contendere debere ad eas virtutes, quibus veteres Episcopi beatissimis Ecclesie temporibus, inter ceteros mortales longe præstitere. Quapropter nihil mirum, si mirus diu eximia tua virtus apud Reges nostros latuit. *Maturare enim ad Carolo III. Sitacusa*

cusarum primum Episcopus, post-
modum Monregalentium Archiepi-
scopus ab eodem renunciatus, ab
clarissimo Rege maximam laudem
consecutus es. Interea vero singu-
la optimi Antistitis munia usque
obeundo, & populorum commodo
omni cogitatione prospiciendo, &
deo Regi nostro Ferdinando, &
omnibusque Ordinibus curus acce-
ptusque sis; ut nemo sit, quin Te
præcipuum Regni ornamentum &
viam incorruptæque ecclesiasticæ
dignitatis exemplar, tam liban-
ter, quam merito appellet & a-
gnoscat. Quos inter ego quoque,
utcumque unus & multis, plurimi
Te faciens, egregias tuas virtutes
neque admirari satis, neque de
iis, quoties aliqua mihi datur oc-
casio, prædicare unquam desino.
Atqui hanc præcellentem nominis
tui

tui famam cum antea ego majorem in modum suspexi ; tum sæpe ac multum exoptavi , etsi alias nonnullam animi mei significationem dedissem , aliquod edere monumentum , quo publice possem voluntatem erga Te meam , observantiamque testari . Quod profecto percommode nunc mihi accidisse , est quod mihi valde gaudeam , ac Superis agam gratias . Nam quum priorem Viri præstantissimi Stephani Patritii Consultationem , mea opera typis editam , adjectis etiam adnotationibus , Amplissimis XIIviris Regni Sicilia , inter quos Tu primas tenes , dedicassem ; nunc vero alteram hanc Consultationem , quæ illius velut consecrarium est , perpetuis quoque commentariis auctam , publici juris faciens ; omine valde bono rei occasione

caſionem oblatam mihi eſſe duce ,
eamdem nomini tuo inſcriptam ,
ad Te potiffimum mittere : cujus
ut ſummam in rebus gerendis ſa-
pientiam , & veteris , hoc eſt ,
probatiffimæ ſacræ diſciplinæ co-
gnitionem merito omnes admiran-
tur ; ita eundem ſingulari qua-
dam erga bonarum litterarum cul-
tores benignitate ferri , probe ſci-
rem . Quamobrem ſi mihi conti-
gerit , ut hoc meum ſtudium at-
que opera , quantacunque eſt , pro-
betur a Te , Viro tam probato ; at-
que eo officio tuam demerear gra-
tiam & benevolentiam ; equidem
ſatis magnos me mei hætenus ſu-
ſcepti laboris fructus cepiſſe puto ;
alacriorque poſthac fuero ad ali-
quid aliud majori niſu conandum .
In ſpem enim certiffimam adducor
fore , ut , quæ meæ ſcriptiones
pre-

præstantissimorum virorum nomine
& suffragatione cohonestate pro-
deunt, eæ immortalitatem quan-
dam suo sibi jure vindicent; au-
ctorique suo apud omnem posteri-
tatem majorem sine conciliatura
gratiam, & (si quidem ut hone-
sti laboris premium optari fas e-
rit) gloriam. Vale.

J. AN.

J. ANDREÆ SERRAI .

I N

CONSULTATIONEM

*De Renunciationibus Monialium,
& amortizatione bonorum*

P R Æ F A T I O .

Uum comperissem in quinto Cl. Viri Stephani Patritii Codice Latinarum Consultationum, quæ hætenus M. S. ab eodem aservantur, alteram hanc, quæ inscribitur *de Renunciationibus Monialium, & amortizatione bonorum*, extare; rem publico bono non inutilem me facturum putavi; neque a propositi nostri ratione alienam, si eandem typis imprimendam curarem, atque alteri, quæ
de

*de recta dotium monasticarum ratione incunda dicta est , adnecterem . Conflata ea fuit quo tempore anno MDCCLVIII in Sacro Consilio Neapolitano iterum lis constituta fuit Philippum Mariam Cævam Grimaldum Telesæ ducem, inter, & Neapolitanum Monasterium Monialium D. Gaudiusi , quum controversia esset, cuinam tribuenda foret luculentissima hereditas Angeli Mariæ Cævæ Grimaldi Ducis Telesæ , qui sine liberis decesserat . Contendebat enim Dux Philippus, ut defuncto conjunctus sexto in gradu , sibi deferendam esse successionem ; contra Monasterium ex juribus Æmiliz, defuncti Angeli Ducis Sororis , suæque alumnz Monialis , uti proximioris , sibi adjudicandam postulabat; eoque vel magis, quod Æmia illa petitionem præfererat in quodam majorum suorum fideicommissio. Prætendebatur enim *renunciationem*, a Moniali factam, uti personalem habendam esse , & quoad fratres dumtaxat , eorumque de-*

descendentes ; minime vero *extin-*
ctivam, ut vocant, atque universè
abdicativam. Qua interpretatione
quum nulla prope esset hereditas cu-
jusvis opulentissimæ familiæ, in quam
Monasteria manus injicere non pos-
sent ; id profecto urbs Neapolis rei-
publicæ admodum perniciosum, &
civium commercio exitiosum agno-
scens, Regem Carolum, qui nunc
Hispaniarum Regnum feliciter te-
net, adeundum curavit, supplici-
ter ab eo petens, uti lege sanciret,
Renunciationes, quæ a Mo-
nachis, sive Monialibus sub tem-
pus Sacræ Professionis fiunt, ut-
cumque clausulis & formulis *per-*
sonalitat, & *temporalitat* in-
tæ forent, non aliter, quam *per-*
petuas, *abdicativas*, atque *extin-*
ctivas intelligendas esse ; sique tem-
pore Professionis omissæ fuerint,
ipsam Monasticam Professionem vi-
ce perpetuæ abdicacionis, sive re-
nunciacionis habendam esse. Quam-
obrem hæc civitas, præ ceteris suis
Oratoribus, Auctorem, ut juris pu-
blici

blici tam sacri, quam profani scientia præstantissimum, seligendum censuit, qui Regi rem, quemadmodum se haberet, scripto referret: quod eodem anno MDCCLVIII effectum ab eo est Consultatione hac, quam nunc in vulgus edendam suscipimus. Ac mihi quidem Consultationem hanc consideranti, propositum Auctoris fuisse videtur, ex eo præsertim capite migrationes hereditatum in Monasteria præcludendas esse, ostendere, quod bonorum devotio, quam *Amortizationem* appellant, tum Religioni injuriosa esse, tum maxime Reipublicæ plurimum detrimenti importare censetur. Verum id, ut propositæ brevitati serviret, strictim, ac pene cursim exponendum duxit, satisque habuit semina tantum, fane quam apposite ac sapienter, spargere, ut inde alii idem argumentum fusius, atque uberius pertractandum aggredierentur. Hanc igitur ego in vulgus emittens, concucibilius causæ, quam Siciliæ Amplif-

plissimi XII viri omni studio tuerentur, hominibusque nostris minime injucundum fore putavi, eandem Consultationem, ut prioris consuetudinem, perpetuis commentariis instruere. Ab adnotationum quippe natura paulo recedens, continenti prope oratione ostendemus, quidnam Ecclesia, quid Imperium, quid cordatiores viri de hac *Amortizationis* lege senserint: ductaque narratione a primis usque temporibus ad hanc nostram ætatem, uniuscujusque seculi ordine recensemus leges omnes & instituta, quæ ex veteribus annalibus eruere nobis licuit, quæque ad rem, qua de agimus, pertinere visa sunt. Nec omittemus celebrem Constitutionem, cujus titulus *De rebus stabilibus non alienandis Ecclesiis*, quam Federicus II Imper. ac Rex noster hoc in Regno edidit, temporum injuria labefactatam, planeque corruptam, ad germanam nativamque lectionem restituere: eum quippe inter primos adnumerandum

nemo dubitat, qui late grassanti
malo, ex inconsulta nimiaque re-
rum largitione prodiente, provide
occurrentum duxit.

STE.

STEPHANI PATRITII
REGII CONSILIARII

IN SUPREMO REGNI NEAPOLITANI
CONSILIO

DE RENUNCIATIONIBUS MO-
NIALIUM ET AMORTIZA-
TIONE BONORUM

CONSULTATIO ALTERA

CUM ADNOTATIONIBUS

J. ANDREÆ SERRAI

Presbyteri.

 Implicissima illa, nec ul-
lo fuce illita pietas, qua
majores nostri quondam,
jam inde ab ipsis Evan-
gelii primordiis, omnium maxime
inclaruerunt, vehementer hoc tem-
pore, quotquot in Regno Neapoli-
tano

tano sunt, cogit expetere, ut quæ jam diu ex Monachorum, & Monialium renunciationibus (1) in civium perniciem confluunt, malis undique occurratur. Quotidie enim, non sine ægris omnium animis, cernere est, hujusmodi renunciationes, quæ bono rei familiaris cujusque civium ortæ sunt, multa undique jurgia, & ingentes lites excitare. Nam quotiescumque datur aliquid proficere ex eorum bono

(1) *Monialium renunciationibus*.
 Quemadmodum Monasticæ, quæ ad hæc usque tempora adhibitæ sunt, doctes, plurimum & singulorum, & universorum rationibus, ne dum sacro ipso instituto officere putarentur, satis ab Cl. Auctore explicatum est superiori Consultatione: nosque pro rei opportunitate adnotationes quasdam, quæ ad idem respicerent argumentum, apposuimus. Hac vero Consultatione demonstrandum idem Auctor adgreditur, Renanciationes

norum successione , quæ ad Monachos , si in seculo agerent , jure spectassent ; nihil prorsus curæ negligitur . Quo fit , ut illi ipsi , qui mundo , vitæque commodis vale dixerunt , non privatis tantum rationibus , sed & publicæ civium felicitati ingenti rerum acquisitione , & bonorum , quam vocant , *amortizatione* plurimum obsint . Cui quidem malo ut obviam iretur , Ordo , Populusque Neapolitanus , ut sæpe alias , ita

A 2 nu

nes illas , quæ sive a Monachis , sive Monialibus , quo tempore Sacris monasticis initiantur , proferri solent , eam vim habere , quæ Monasteria cujusque in suorum alumnorum facultatibus omnis successione jure privent ; quin etiam ipsam monasticam professionem , etiamsi nulla renunciatio emissa sit , necessario secum ferre abdicationem omnium jusque bonorum , ac jurium , ut nulla ratione post illa in rebus suis succedere valeat . Id autem luculenter ostendit ex ipsa

4 DE RENUNC. MON.

nuper Carolum III. Regem supplex per me adiit, illud enixe petens, ut, qua ratione fieri potest, hujus generis renunciaciones, sive quæ jam antea factæ sunt, sive quæ in posterum fient, semper eam vim habeant, ut Monasterium ab eorum successione bonorum, quibus jam renuntiatum est, procul arceant; aut etiam Monastica ipsa professio cujusvis renunciacionis loco habeatur: adeo ut post eam emissam, perinde hac Monachi, Monialesque,

ipsa Monastici instituti ratione: ex potestate, quam Princeps habent in statuendo rectam rerum administrationem singulorum subditorum; ac denique ex constitutione plurium Principum, qui in regionibus suis, pro suo cujusque jure, successiones illas coërcuerunt, ac omnino sustulerunt. Nos autem idem institutum tenentes, adnotationes pro re nata adjiciemus, latiusque proferemus quæ inibi parce, ac per summa fere capitâ enar-

que, & ipsa Monasteria ad quamlibet venire successionem nequeant.

II. Immane quantum ab ipsa Monastica conditione discrepet augendæ pecuniæ libido, supra quam quod necessaria vitæ alimenta postulaverint: & quam foedum, ac deforme sit ea bona, quæ prius reliquerunt, absurdis deinde interpretationibus repetere. Id satis intelligi poterit ex ipsa Monastici instituti ratione (2), progressuque, cujus fidam penes Prin-

A 3 ci-

enarrantur. Argumenta autem profereamus ex sacris Ecclesiæ constitutionibus; ex sapientum, ac pientissimorum monumentis, ex jure illo universali, quo cultiores gentes, ac bene constitutæ civitates utuntur; ex annalibus denique rerum Neapolitanarum; ut nihil in medium afferatur, quod ex probatissimis fontibus exhaustum non sit.

(2) *Ex ipsa Monastici instituti ratione.*
Ratio quippe monastici instituti ita neces-

cipem tutelam esse oportet. Quod nonnulli quondam Christianorum facere coacti sunt, scilicet per solitudines, & juga montium, per speluncas, terræque cavernas errare, metu persecutionum; id ipsum labente deinde ævo factum sponte ab iis est, quos perfectioris, pie-
 ta-

cessario secum fert rerum omnium superfluarum abdicacionem, ut qui divitias a Monachis abradere noluerit, ipsum monasticum institutum de medio tollat necesse est. Etenim Monachorum vitam perfecta caritas comitetur oportet: perfecta autem caritati nihil magis est contrarium, quam divitiarum possessio, & rerum mundanarum redundantia. Hujusmodi argumentum late persequitur Divus Thomas 2. 2, quæst. 186, art. 3, ubi postquam sententiam hanc constituit: *Ad perfectionem caritatis, & religionis necessaria est paupertas voluntaria;* continuo hæc addit: *Respondeo dicendum, quod, sicut supra dictum est, status Religionis est quoddam exercitium, &*
 di-

CONSULTATIO. 7

tatis , contemplationisque divinae cupido inceserat. Hi nulla compulsi necessitate , ex hominum societate secessere , illudque omnino sectabantur , quod divini spiritus numen eorum mentibus ingereret , pro eorum mensura donorum , quae data cuique erant , sine votis con-

A 4 ce-

disciplina , per quam pervenitur ad perfectionem caritatis . Ad quod quidem necessarium est , quod aliquis affectum suum totaliter abstrahat a rebus mundanis . Dicit enim Augustinus in x Confess. ad Deum loquens : Minus te amat , qui tecum aliquid amat , quod non propter te amat . Unde ¶ in lib. 83 quest. dicit Augustinus , quod nutrimentum caritatis est eliminatio cupiditatis . Perfecto nulla cupiditas . Ex hoc autem quod aliquis res mundanas possidet , allicitur animus ejus ad earum amorem . Unde Augustinus dicit in epist. ad Paulinum , quod terrena diliguntur arctius adepta , quam concupita . Nam unde juvenis ille tristis discessit , nisi quia magnas divitias habebat?

§ DE RENUNC. MON.

ceptis , sine tecto , sineque victus societate . Jam suam quisque vitam , moresque desiderio christianæ perfectionis temperabat ; iique *asceticam* agere vitam dicebantur , quæ deinde *solitaria* , & *monastica* dicta fuit ; quippe quæ in solitudinum recessu coaluerit , cunctis eodem

bat ? Aliud est enim nolle incorporare quæ defunt , aliud jam incorporata divellere . Illa enim veluti extranea repudiantur ; ista vero veluti membra præscinduntur .

Sed apposite quantopere opum defectu ad monasticæ vitæ integritatem requiratur , demonstrat Divus Hieronymus ad Paulinum epist. xvi. *Si vis , inquit , perfectus esse , vade , vende omnia quæ habes , & da pauperibus , & veni sequere me : verba vertas in opera , & nudam crucem nudus sequens , expe- ditior , & levior scandis scalam Jacobi . Tunicam mutus cum animo : nec plenus marsupio gloriosas sordes appetis , sed puris manibus , & candido pectore paupe- rem*

dem sub tecto , & eadem unius Præfæcti disciplina degentibus , earum præscripto legum , quæ pro instituti ratione condebantur. Sed temporis progressionem quum eorum plerique solitudinis secreta , & cavernas , & prærupta montium dereliquissent , ad locorum frequen-

A 5 tiam

rem te & spiritu , & operibus gloriaris . Nihil est enim grande tristi , & lurida facie , vel simulare , vel ostentare jejunia , possessionum redditibus abundare , & vile jactare palliolum . Crates ille Thebanus , homo quondam ditissimus , quum ad philosophandum Athenas pergeret , magna auri pondus abjecit , nec putavit se simul posse & virtutes , & divitias possidere . Nos suffarcinati auro Christum pauperem sequimur : & sub prætextu elemosynæ pristinis opibus incubantes , quomodo possumus aliena fideliter distribuere , qui nostra timide reservamus ? Plenus venter facile de jejuniis disputat . Non Hierosolymis fuisse , sed Hierosolymis bene vixisse laudandum est .

tiam remearent; multi tamen in pristina eremi vastitate mansere. Quo factum est, ut veterum Monachorum alii *Cænobitæ*, alii *Anachoretæ* dicerentur. Verum omnium utriusque generis Monachorum commune fuit, conjugii, & bonorum possessione abstinere; manu victum querere (3), quod eis.

(3) *Manu victum queritabant*. Duabus maxime de causis veteribus illis Monachis manuum opus commendabatur, ut scilicet honesto negotio otii languorem effugerent, & ut ceteris minus essent molesti in iis, quæ ad vitam tolerandam opus sunt. Hoc potissimum eorum institutum: itaque faciendo Divi Pauli mandato, quæ in II epist. ad Thessal. cap. 3 habetur, parebant: ait enim: *Quoniam si quis non vult operari, nec manducet*. Quam sententiam pure, hoc est, omni secluso interpretamento, quod illius vim eludere posset, sequebantur. Quantopere autem laboris perpersionem in Christianis omnibus

eis forte superesset, egenis disper-
tite. Eorum præ ceteris omni-
bus studium erat singula animi vi-
tia profligare, hoc est, gulam je-
junio, libidinis, avaritiæque mo-
tus solitudine, & abstinentia; iram
silentio, & arctiori inter ipsos con-
fociatione, otium jugi agricultu-
ræ, artiumque labore; animi tri-

A 6 sti-

bus requireret idem Paulus, luculenter
ostendit, quum professus est, se, quan-
quam per eos sustentari æquum esset,
quibus eternæ salutis pabulum & præ-
dicationem traderet; tamen malle sese
manibus suis victum sibi comparare.
*Memores enim (inquit in 1 epist. ad
Thessal. cap. 2) facti estis, fratres, la-
boris nostri, & fatigationis, nocte ac die
operantes, ne quemquam vestrum grava-
remus, prædicavimus in vobis regnum Dei.*
Nimirum sanctissimus Apostolus optime
noverat, quam flagitiosa res esset, & pe-
ricula plena, vel levissimam suspicionem
ingerere, sui compendii causa divinæ le-
gis præconem sese præbere. Nam si le-
ge

stitiam oratione , & psalmorum
 concentu ; vanitatem obedientiæ sti-
 mulis compescere . Tam sanctæ
 adeo vitæ opinio monasticum ordi-
 nem longe lateque , & in orientis ,
 &

ge Cincia cautum olim fuerat , *ne quis
 ob causam orandam pecuniam donave ac-
 ciperet* , teste Tacito histor. lib. II ; eo
 vel maxime christianis doctoribus ca-
 vendum est , ne sanctissima religionis
 Mysteria ullius quæstus spe venditare vi-
 deantur . Atque hinc , narrante Baro-
 nio ad annum Christi LII , ortum ha-
 buit edictum illud Tiberii , quo He-
 bræos omnes ex Urbe ejecti sunt , quod
 Judæus nescio quis , eximie cujusdam
 pietatis specie , magnam auri vim a Ful-
 via muliere expresserat .

Hinc probe intelligentes veteres il-
 li christianæ vitæ institutores , quantum
 a sanctissima religione abhorreret , ex
 rebus sacris quæstum facere , hanc de se
 existimationem maturius percelescere ad-
 laborarunt , sese scilicet haudquam in a-
 liarum bonis inhiare : ac proinde sacros
 etiam Ministros , suo exemplo ad opifi-
 cia exercenda stimulabant . Vetus ille
 au-

& occidentis terras disseminaverat :
 neque ita post imbecillior femina-
 rum sexus huic quoque instituto
 vitæ sese dedere non dubitarunt .
 Et quamvis jam inde ab exor-
 dio

auctor, qui mores veteris Ecclesiæ de-
 scribit, sic ait : *Qui in Ecclesia juvenes
 estis, curate in omnibus rebus necessariis
 sedulo ministrare : cum omni sanctitate o-
 peri vestro vacate, ut omni tempore &
 vobis, & egentibus suppeditare possitis ;
 ne Ecclesiam Dei oneretis. Etenim nos
 quoque vacantes verbo Evangelii, subcisi-
 vas operas non negligimus : alii enim pi-
 scatores sunt, alii scenarum artifices, a-
 lii agricola ; nec unquam otiosi sumus .*
Constitut. lib. II, cap. 67. In eandem
 sententiam scribit Divus Justinus in li-
 bro de Vita Christiana, inquiens : *Pu-
 dor ille in vitio est, ut vereamur, si ipsi
 manibus nostris opus fecerimus, ne quis
 nos miseros, & auxilio destitutos esse su-
 spicetur.*

Sed mores primorum illorum Mo-
 nachorum, qui ceteris subinde aliis e-
 xemplo oppido esse debent, propius in-
 spiciamus. Excitavit eos præsertim be-
 nefi-

dio surgentis Ecclesiæ pleræque Virgines , ac Viduæ peculiari cuidam Dei cultui se devoverint , primum seorsim domibus se continentes, deinde conjunctim sub uno eodemque

beneficentissimi Dei providentia , quo tempore ferventior Christianorum studium languescere cœpit : ac propterea eam vivendi puriorem rationem revocare professi ii sunt , quam Apostoli verbo & exemplo Christi sectatoribus sequendam proposuerunt . Igitur sicuti veterum Christianorum potissimum institutum, rerum abdicationem præferre , ac manibus victum quæritare , cum ut factum omnem , & mundanas delicias ab sese amoverent , tum maxime ne habendi cupiditate minus commodam sui opinionem ceteris præberent ; ita profecto Monachi simul cum voluntaria egestate , opificia quoque , & quemlibet manuum laborem non verbo tantum , sed re adoptarunt . Quare *Monachum , si non laboret , pro fraudatore habendum esse* , scribit Socrates lib. iv , cap. 18. Euchitæ vero , qui iidem ac Messaliani , quod opificia a Monachis arcebant, eo obtentu,

que tecto commorantes, alixque extiterint, quæ simul in eremo viverent; tamen non antea, quam quarto jam sæculo monasticam earum institutionem celebrari coepisse com-

tu, ut precibus & orationi diligentius vacarent, hæreticorum nomen meruerunt: de quibus ita narrat Augustinus in lib. de hæres: *Dicuntur Euchitæ opinari, Monachis non licere, sustentanda vitæ suæ causa, aliquid operari, atque ita seipsos Monachos profiteri, ut omnino ab operibus vacent.* Adversus quos idem Augustinus suum *de Opere Monachorum* librum scripsit. Divus autem Hieronymus Rusticum docens, qua ratione vitam Monacho dignam instituere deberet, hæc inter cetera illi præscribit: *Facito aliquid operis, ut te semper diabolus inveniat occupatum. Si Apostoli habentes potestatem de Evangelio vivere, laborabant manibus suis, ne quem gravarent, & aliis tribuebant refrigeria, quorum pro spiritualibus debebant metere carnalia; cur tu in usus tuos cessura non præpares? Vel fiscellam texe junco, vel canistrum lenis plethæ viminibus: sarriatur humus: areq-*

compertum est .

III. Hinc fit, ut nullus Monachorum, Monialiumque animos divitiarum amor, nulla bonorum cupido pervaserit . Satis enim habebant

areolæ a quo limite dividantur : in quibus quum olera jacta fuerint, semina, vel plantæ per ordinem posita, aquæ ducantur irriguæ . Lib. II epist. select. 13. Hinc optimo jure sapientissimi Monastici Ordinis conditores, ac præ ceteris Basilii, & Benedictus, nihil tantopere alumnis suis edixere, quam ut manibus suis, opere faciendo, quod ad vitam sustentandam opus esset, sibi compararent .

At nunc, clamant, mutata temporum ratione, frustra hoc institutum in nostris Monachis requirimus, ac si optimi tritici copia referti glandes concupisceremus . Quibus liceat mihi verbis Divi Hieronymi respondere ex eadem epistola ad Rusticum petitis : *Nunc sub religionis titulo exercentur injusta compendia, & honor nominis Christiani fraudem magis facit, quam patitur . Quodque pudet dicere, sed necesse est, ut saltem sic ad nostrum erubescamus dedecus : publice exten-*

bant alimenta , & vestitum , quo tegerentur , quum eos , qui opes concupiscerent , in varias tentationes , & in laqueum Diaboli incidere putarent (4). Jam quum dire-

ptio

tendentes manus pannis aurum tegimus , & contra omnium opinionem , plenis sacculis morimur divites , qui quasi pauperes viximus . Tibi , quum in Monasterio fueris , hæc facere non licebit : & inolecente paulatim consuetudine , quod primum cogebaris , velle incipies ; & delectabit te labor tuus : oblitusque præteritorum , semper priora sectaberis , nequaquam considerans quid alii mali faciant , sed quid boni tu facere debeas . Neque vero peccantium ducaris multitudine , & te pereuntium turba sollicitet .

(4) *In laqueum diaboli incidere . Apostoli Pauli sententia hæc est , cui præierat Servator noster Christus , quum apud D. Matthæum cap. XIX ait : Amen dico , quia dives difficile intrabit in regnum celorum . Et iterum dico vobis : Facilius est camelum per foramen acus transire , quam divitem intrare in regnum celorum . Hæc autem univèrsim ad omnes,*

ptiones, cædes, & vastitates, quas quaquaversum intulerunt tot barbaricarum gentium incurfiones, quibus universum Romanum imperium afflictabatur, omnia miscerent,
at-

mnes Christianos dicta esse voluit Christus. At quanto magis ad Monachos, ac Moniales pertinere eadem illa putandum est, quæ perfectiori quadam ratione singula quæque optimi Magistrî monita & consilia complecti, atque opere exequi profitentur? Amoventur nimirum a perfecti Christiani vita nimis divitiæ, quia veluti exitiales illecebræ habentur ad omnes pravas mortalium cupiditates, quibus cum quotquot Christi disciplinam sequuntur vacare oppido debent, tum vel maxime Monachi, & Moniales. Recte Cassianus in libro de spiritu philergiz cap. vi: *Quamobrem nullis vilis despectusque videatur hic morbus, qui sicut potest perfacile declinari, ita si quemquam possederit, ad sanitatis remedia vix pervenire concedit. Receptaculum namque est vitiorum, malorumque omnium radix, & inextricabilis noquistie fomes efficitur, dicente Apostolo: Radix omnium*

atque confunderent , templa pene omnia , & Monasteria prædæ tradita sunt , & monachi tecto ejeti , & longe lateque palantes , aliud vitæ genus adsciscere , illudque sanctita-

omnium malorum est philargia , idest amor pecuniæ . Sed mortiferos divitiarum fructus luculentius recenset Divus Thomas 1 , 2 , quæst. 84 , art. 1 . ita inquit : Primo quia divitiæ præbent facultatem & subsidium , ac velut alimentum & pabulum omnibus vitiis , & pravis desideriis exequendis , ad similitudinem radicis arboris , quæ præbet alimenta toti arbori . Videmus enim quod per divitiâs homo acquirit facultatem perpetrandi quodcumque peccatum , & exequendi desiderium cuiuscunque peccati : eo quod ad habenda quæcumque temporalia bona potest homo per pecuniam juxari , secundum quod dicitur Ecclæs. 10 : Pecunie obediunt omnia . Inde divitiæ mammona iniquitatis nuncupantur , quia materiam præbent multarum iniquitatum ; imo incitamentum sunt ad omnes iniquitates .

Tria nobis fere opponi solent ab iis , qui Monasteriorum luculentas divitiâs
mor-

ctitatis propositum, quod antea tenuerunt, desere coacti sunt.

IV. Sed ubi publicarum rerum ordo, & pacis otia quasi postliminio redierunt, statim singularis sanctitatis laude præclari non pauci prodire, qui Monasticam disciplinam pristinae restituere dignitati conati sunt, utcunque non pauca veteris
li-

mordicus defendunt. Primo, inquit, divitiæ quæ in medium a Monasterio possidentur, nihil officiant singulorum Monachorum voluntariæ paupertati, qui nihil peculiare possidere profitentur. Deinde quum singuli Monachi optimis institutionibus ac legibus regantur, Præfectorum erit munus, ut eos in officio contineant, neve quidquam contra votorum nuncupationem perpetrent. Ac denique ex divitiarum abundantia nihil nisi quod ad parvum victum cultumque satis sit a Monachis desumitur: quidquid ex eo superest, ad egenos alendos erogatur. Adversus singula breviter est nobis respondendum. Ac primo nego
com-

licentiæ vestigia manserint: quum
 quæ ad corporis labores, aliasque
 exercitationes, quæ a veteribus il-
 lis laudabiliter infumebantur, insu-
 per habitæ sint. Quum igitur A-
 bates, & Præfecti Monasteriorum
 in rerum dominos temporalium e-
 vaserint, paullatim maximis reipu-
 blicæ negotiis interesse, bellisque
 fu-

communes Monasteriorum facultates ni-
 hil singulorum Monachorum sanctitati
 officere. Nam quod in commune pos-
 sidetur, in singulorum commodum cede-
 re, nemo sobrius inficiabitur. An non
 quotidie videmus in unoquoque Mona-
 sterio singulos atque universos, pro fa-
 cultate, aut parcius, aut sumptuosius
 victitare? Nam, quod secundo loco po-
 situm est, frustra Præfectorum erit in-
 dustria in tuenda Collegii disciplina, ubi
 corruptionis ac depravationis extabit sca-
 turigo. Semel enim malis cupiditati-
 bus inquinatum Monachum haud facile
 ad recti justique studia revocabis. Sa-
 pienter Divus Augustinus epist. 137,
 Sim-

fufcipiendis feſe immiſcere cœperunt : quo factum eſt , ut hi rerum temporalium cauſſa in Principum aulis degere compellerentur . Jam Monachi recta directionis cura deſtituerentur , & rerum faſtu mundialium , & divitiarum copia turgeſcerent . Hoc ſane malum , quod Monasteriorum alit , fovetque
 opu-

*Simpliciter , inquit , fateor caritati veſtra coram Domino Deo noſtro , qui teſtis eſt ſuper animam meam : Ex quo Deo ſervire cœpi , quomodo difficile ſum expertus meliores , quam qui in Monasteriis perfe- cerunt ; ita ſum expertus pejores , quam qui in Monasteriis ceciderunt : ita ut hinc arbitrer in Apocalypſi ſcriptum : Juſtus juſtior fiat , & qui in ſordibus eſt , ſordescat adhuc . Si igitur Monachos majora prolabendi impendent pericula , quum , Auguſtino ſi credimus , minus prompta erit eis reſurgendi ſpes ; eo diligentius cavendum iſtis erit a divitiis , quæ facilius ſolent præbere peccandi occaſionem . Ac proinde maturius Monachos ſuos
 mo-*

opulentia, cuncta semper presentissima vicere remedia, ea vel maxime, quæ Patres Concilii Tridentini novissime adhibere studuerunt. Hi quidem, quod necesse fore animadvertebant, ut tantum Monasteria possiderent, quantum Monachorum satis victui esset, ita ingentes eorundem divitias, atque opes

monuit idem sanctissimus Doctor in sua Regula cap. iv, *Ne ea quarant, in Monasterio, qua nec foris habere potuerunt; nec ideo se putent esse felices, quia invenerunt victum, & tegumentum, quale foris invenire non poterant: nec erigant cervicem, quia sociantur eis, ad quos foris accedere non audebant: sed sursum cor habeant; nec terrena ac vana quarant, nec incipiant esse Monasteria divitibus utilia, non pauperibus, si divites illic humiliantur, & pauperes illic inflentur.* Frustra autem, quod erat tertium, contendunt, in divitiarum affluentia Monachos sanctam posse servare paupertatem, ac si ceteris largirentur, quod sibi superfit. Sed

opes exhorruerunt, ut ex ipsis reformationis decretis facile intelligi poterit. Et quamvis nostra hac ætate minime quidem præterita illa mala, sed arctiorem potius disciplinam in Monasteriis obtinere, nemo non videat; tamen illud, quod aliquando gignitur, augendarum opum desiderium, non equidem

Sed quæso rerumne abdieationem Monasticum institutum profitetur, aut vero divitiarum dispensationem? Quid enim adeo repugnans, quam pauperem sese verbo, etsi votis nuncupatis, præbere, simulque ingentium divitiarum procuratorem ac largitorem agere? Nam ipsa divitiarum possessio ea est, quæ suggerit incitamenta vitiorum. Utinam Monachi nostri sanctissimi viri Hilari-
 nis ad imitandum exemplum sibi proponant: qui Orioni cuidam plurima dona offerenti, quasi gratiam vellet reddere, quod ejus opera spiritus immundi captivitate esset liberatus, hæc ait, narrante D. Hieronymo in ejus Vita: *Non*
le-

dem veniam mereri arbitror. Hæc autem divitiarum cupido, qua Monachorum sodalitates tenentur, curandum optimo Principi est, ut, quantum fieri potest, ab eorum mentibus, modis omnibus avellatur. Quidquid intus, forisque Ecclesiasticam respicit disciplinam, haud minori esse curæ Principi debet

B bet

legisti, inquit, quid Giezi, quid Simon passi sunt, quorum alter accepit pretium, alter obtulit, ut ille venderet gratiam Spiritus, hic mercaretur? Quumque Orionus flens diceret: Accipe, & da pauperibus, respondit: Tu melius potes tua distribuere, qui per urbes ambulas, & nosti pauperes. Ego qui mea reliqui, cur aliena appetam? Multis nomen pauperum occasio avaritiæ est: misericordia vero artem non habet. Nemo melius erogat, quam qui sibi nihil reservat. Quacunq; ex parte igitur Monasteriorum nimias divitias spectaveris, semper eas noxias admodum purissimo Religionis instituto invenies: ac propterea haudquaquam optimo

bet (5), quam ipsa populi salus. Nimirum potissimas Ecclesiasticæ disciplinæ leges in Principis tutela esse oportet: ipse enim in eos animadvertit, qui earundem sanctitatem aggrediuntur, violatoresque, & contemptores ad earum obsequium & reverentiam reducit; pacem, & tranquillitatem servat, neve quid respublica capiat detri-

men-

ptimo cuique probandæ illæ sunt. Quæ de Monachorum, eadem ad Monialium statum referenda sunt.

(5) *Cura Principi esse debet.* Inter potissima boni Principis munia illud adnumeratur, diligentem ipsi curam adhibendam esse, quo bonorum *amortizationes* non nisi recte atque ordine fiant, ita scilicet, ut nullum reipublicæ detrimentum importent. Quæ res quam late pateat, atque hujus voluminis argumentum omne complectatur, non erit ab instituti ratione alienum, si propius rem ipsam attingamus, disputemusque de ea paulo copiosius, ab ipsa nominis significa-

tio-

menti, prospicit. Ecclesia quippe, ut sapientissimorum Patrum similitudo est, nihil est aliud, quam vectorum navis, quam commisit Deus supremus omnium dominus gubernatori, qui clavum tenens, sedet in puppi, cursumque dirigit, & adversus ingruentes tempestates in portum tendit.

V. Quum igitur compertum sit,

B 2

Or-

tionem exordientes, quam a plerisque video non eodem sensu fuisse usurpatam. *Manus mortua* (quod idem *amortizatio*) apud infimæ latinitatis scriptores servum præseserebat fundo addictum, qui, quæ bona vivens possedisset, eadem, vita decedens, donare non poterat: ea propemodum ratione, ac apud Romanos liberti latini, qui liberi vitam ducebant; servi autem decedebant. Huc pertinet illud Salviani lib. III, ad Eccl. Cathol. *Negato ultimæ voluntatis arbitrio, etiam quæ superstites habebant, morientes donare non poterant.* Quemadmodum igitur hominibus illis, quos *Manus mortuas* appella-

Ordinem Monachorum temporali-
um bonorum ratione, contra statu-
tam jamdium disciplinam, adeo im-
mutatum esse, ac labefactatum, ut
difficilior ejus cura esse videatur; mi-
nusque conveniat malum attinge-
re, ne forte in pejus recidat; pru-
dentia sane erit in praesentia qui-
escere, ac tempus opperiri, quod
praesentissimum rerum humanarum
re-

labant, de bonis suis testari minus lice-
bat; eo nomine postmodum in personas
Ecclesiasticas, aliaque Clericorum Colle-
gia translato, eis proinde de bonis be-
neficiorum, aut dignitatum, vel Colle-
giorum testari prohibitum. Quae sen-
tentia Ducangii est. At vero Christianus
Lupus in *cap. 3. de Simon. Monast.*
contendit manum mortuam, vel vivam
dici potius ex capacitate, quum quis i-
doneus sit, vel minime retinendi, ac-
quirendive bona temporalia: atque ita
ex eo *Manus mortua* nomen Ecclesiis,
Collegiis, & Communitatibus inditum,
quatenus Principes eis potestatem fece-
rint

remedium est. Sed nunquam recti esse consilii putandum est, fortunæ relinquere, ut partes jam labefactatæ ipso contactu, totum, quod reliquum est corporis, corrumpant, eique vitam adimant : & medicorum quemque, si in eo negligentior fuerit, magni fore criminis reum nemo non videt. Quamobrem non quia opulentia veterem disci-

B 3 pli-

rint acquirendi, retinendique facultates sine ipsorum permissu.

At vero in Capitularibus Caroli Magni apud Stephanum Balutium, sæpe *Manus mortua* nomen Regio Fisco tribuitur : ex eo fortasse nomine sumpto, quod bona ad Ærarium Regis pertinentia, ut Principatui adhærentia, distrahi, alienarive nequaquam possunt. Ob eamque rationem & Sacrosanctis Ecclesiis datum fuit, ut earum facultates, utpote ad divinæ Religionis exercitia adhibendæ, alienationi obnoxia non essent. Huc referri potest quod Petrus Pecchius scripsit. *Quemadmodum* (inquit)

plinæ sanctitatem ejecerit, ideo patiemur, ad tot alienos ab ipsius integritate disciplinæ titulos, quotidie alios accedere, efficereque ut malum in dies increbescat, & cuncta in præceps ruant. Et sicut sapienter agitur, si illud extare sinatur, quod olim factum est, quoties nullus remedio locus sit; ita in hoc Regno, ut apud meliores Fori nostri

quit) lis mortua dicitur, qua in disceptatione judiciali esse desinit, exheredatus mortuus, qui inter heredes amplius non est; eodem quoque modo eam rem mortuam non absurde dici existimo, que amplius de una manu in alteram manum viventium non transit, sed communi hominum commercio eximitur, cujusmodi sunt hæc bona, que dicimus amortizata. Appellatur igitur Fiscus Manus mortua, quod is solus eo jure fruitur bona possidendi, que in commune cum reliquis civibus commercium minime veniunt. Quare Manum mortuam, sive Amortizationem vocant plerique illam Principis concessionem,

stri Jurisconsultos receptum diu est, illas, quæ a Monachis, & Monialibus de suis bonis fiunt, renunciationes, dum vota emittunt, semper eorum jura excludere, ac reales omnino esse, censeri oportet. Neque ferendum ullo modo videtur, ut nova prorsus doctrina, opinandique ratio excipiatur, quam nonnulli Causidicorum ineptissimi, &

B 4 ab-

nem, quum certis personis, & Collegiis facultatem largitur bona acquirendi, retinendique, quæ non secus ac bona illa, quæ ad illius Ærarium pertinent, alienari nunquam possint: neque enim nisi soli Principi, sive supremæ Potestati, beneficium illud acceptum referre debere Ecclesiam vulgo affirmant, ut rerum possessionem nanciscatur. Quum igitur bona Ecclesiis tradita, tametsi in republica extent, a communi tamen civium societate auferantur; nihil profecto mirum si Principis ad id requiratur facultas, quum solius Principis sit pro reipublicæ commodo jura commercii

absurdæ aliquæ Fori decisiones præferunt, ac si non ea ratio, ut forma renunciationum fert, pro cuiusque natura habeatur; atque interdum eædem renunciationes tantummodo personales esse existimantur, adeoque Monasteria succedere oporteat in tantam reipublicæ, & Ec-

tii præscribere. Ita nimirum in Capitularibus Caroli Magni, ubi de Ecclesiarum rebus sermo est, constitutum legitur: *Ubi vero manus mortua interjacet, aut alia qualibet causa, que rationabilis esse videatur, inventa fuerit, diligenter describatur, & ad nostram notitiam perferatur.* Quæ verba in hanc sententiam interpretatur Christianus Lupus loco, quem supra indicavimus: *Manus mortua in hac lege significare mihi videtur potestatem Regis, sive possessionem Regis, aut Fisci, ut sit sensus: Ubi vero Ecclesiarum prædia sint in manu Regis, sive possessa per Fiscum, aut alia quævis rationabilis causa interverit, diligenter describatur.*

Ecclesiasticæ disciplinæ perniciem (6): nosque omnes, qui non sine magno animi dolore videmus, bona ferme omnia in Monachorum, & Monialium claustris contumulata, adhuc aspicere sustineamus in idem, ut ita dixerim, commune sepulchrum inferri, quod nostrarum reliquum

B 5

for-

(6) *In tantam reipublicæ perniciem.* Ipsam bonorum amortizationem reipublicæ commodis noxiam habitam fuisse, juvat principio veterum Romanorum, & Græcorum exemplis demonstrare. Quod nolim mihi vitio vertatur, ac si Marsanini, aut Spengeri ordinem secutus, res profanas ad confirmanda Christianorum instituta adhibeam. Neque enim id crimini olim datum fuit Cardinali Baronio, qui reprehensiones imperitorum sic rejecit: *Sed quid? Non licuit quæ apud gentes superstitioso cultu impie agerentur, eadem expiata sacro ritu, ad pietatem transferre, ut majori diaboli contumelia, quibus ipse coli voluerit, Christus ab omnibus honoretur?* Ad an. Ch. XLIV.

Nu

fortunarum est.

VI. Hinc recte a Principe factum arbitror, si custodia, metuque disciplinæ, pro ea, quam a Deo habuit Regum maximo, ac Domino, quam-

Numa igitur Rex, qui primus Romanis religiones, ritus, & ceremonias tradidisse dicitur, ita rem omnem composuit, ut respublica inde commodum potius, quam detrimentum susciperet. Sic enim narrat Plutarchus in ejus vita: *Hic vetuit Romanis, hominis, vel bestiae formam tribuere Deo: neque fuit apud eos ante vel picta, vel ficta imago Dei; sed primos centum sexaginta annos Temples extruxerunt, & Cellas Diis. Simulacrum per id temporis nullum habuerunt, nefas putantes augustiora exprimere humilioribus, neque aspirari aliter ad Deum, quam mente posse. Ad hac hostia ejus respondent plane victimis Pythagoricis: incruenta enim erant, ac fere farina, libamini-bus ex vino, & rebus simplicissimis parabantur. Quam Numæ institutionem non perinde a nobis relatam quis existimet, ac si Iconoclastorum errorem, convictum jam in II Synodo universali Niœna, aut*

quamque Concilia Patrum tantopere commendarunt, potestate, haud umquam patiatur, hanc tantorum malorum novam aperiri sentinam; sed potius jam tandem statuatur, ut

B 6 jus-

aut Arnaldi Brixiani, & Valentianum deliramenta, opinantium viros ecclesiasticos omni bonorum possessione esse spoliandos, ulla ex parte defendam: quam notam longe a nobis esse volumus. Sed eo Numæ legem protulimus, ut plane appareat, apud veteres solius Principis fuisse, ita rem sumptuariam ad sacras res, atque ad exteriorem cultum religionis præscribere, ut religio, quæ ex cordis simplicitate maxime pendeat, minime pateretur eam rerum sensibilibum copiam deperire: ac simulatque Principi innotesceret eam rerum utilium absorptionem in reipublicæ, & civium incommodum cedere; ejus muneris esse, modum in eo statuere, & quid facti opus sit, legibus sancire. Numa igitur sacrorum ritus & cerimonias constituens, ea non nisi oleo, farre, vino de vite peragenda jussit. *Numa* (inquit Plinius hist. lib. II) *instituit Deos fruge colere, & mola salsa*
sup-

ejusmodi renunciationes reales prorsus habeantur, utque ipsa monastica professio sollemnis, & perpetuæ renunciationis vim semper obtineat. Ac quondam sapientissimus Regum omnium

supplicare, atque, ut auctor est Hemina, far torrere, quoniam tostum cibo salubrius esset. Id uno modo consecutum, statuendo, non esse purum ad rem divinam, nisi tostum. Nimirum ejusmodi res alimenta esse omnium sacrificiorum voluit Rex sapientissimus, quo solertiores & promptiores suos efficeret ad agrorum diligentem culturam, unde potissima reipublicæ salus; simulque inertissimorum fucorum longius abigeret socordiam.

Sed ut luculentius appareat, sapientissimos illos Romanorum nunquam religionis instituta a reipublicæ in columitate sejunxisse, juvat hic sepulchrorum ritus expendere. Equidem modum illi adhibebant in sepulchris consecrandis, ne scilicet quod mortuorum esset inane solatium, id viventibus foret noxium. En Ciceronis de leg. lib. II verba: *Sed videamus Platonem, qui justa funerum rejicit ad interpretes religionum,*

omnium Salomon luculenter ostendit, quisnam ex Dei voluntate & præscripto Rex foret: is scilicet, qui disciplina pascit subditos. Ratio, modus, & legum institutio disciplinam

num, quem nos morem tenerimus. De sepulchris autem dicit hæc: Vetat ex agro culto, eove, qui coli possit, ullam partem sumi sepulchro: sed qua natura agri efficere tantummodo possit, ut mortuorum corpora sine detrimento virorum recipiat, ea potissimum ut compleatur. Quæ autem terra fruges ferre, & ut mater cibos suppeditare possit, eam ne quis nobis minuat, neve vivus, neve mortuus.

Vult porro Cicero, atque adeo etiam lege firmari proponit, quam minimum agri fieri religiosum: nam quod religionibus consecratur, & hominum communione abduci crediderant, atque hinc singulorum, atque universorum incommodum oriri arbitrabantur. Quod institutum tanto studio ab illis observatum comperimus, ut quum Serv. Sulpicius ob Rempublicam in legatione mortem obierit, censuit Cicero in Philipp. IX remittenda esse, quæ de coercendis fini-

nam efficiunt, cujus integra observatio paternæ Principis tutelæ concredita est. Definire autem dogma, & cultum moderari divinum, & novas coerenonias, ritusque, sive no-

finibus sepulchrorum erant jam lege constituta, quo scilicet grati essent in ejus morte decoranda, cui nullam jam aliam gratiam referre possent. *Quum Serv. Sulpicius, Q. F. Lemonia, Rufus, ita de republica meritis sit, ut his ornamentis decorari debeat; Senatum censere, atque e republica existimare, Ædiles Curules edictum, quod de funeribus habeant, Serv. Sulpicii, Q. F. Lemonia, Rufi, funeri remittere: utique locum sepulchro in campo Esquilino C. Pansa Consul, seu quo in loco videbitur, pedes triginta quoque versus adsignet, quo Serv. Sulpicius inferatur. Postmodum vero sapientissime ob eandem rationem cautum legimus, ut sepulchrorum loca quam angustissimis finibus continerentur. Sepulchrum est, ubi corpus, ossave hominis condita sunt. Ut autem Celsus ait, non totus, qui sepultura destinatus est locus, religiosus sit, sed quatenus corpus humanum est,*

novas precum formulas instituire,
 non aliorum, quam unius Ecclesiæ
 est: sed Principem decet inspicere,
 ut hæc omnia vim habeant, recte-
 que exigantur, ne quid unquam
 exor-

est. Leg. locum II, Dig. de relig.

Nec minus in reliquis rebus omni-
 bus prospexere Romani, quo minus a-
 liquid in suis religionibus, quod repu-
 blicæ esset commodis contrarium, con-
 stitueretur. Quæ fere omnia ita recen-
 set Cicero lib. II de legibus, ubi quum
 assumpsisset: *Ne quis agrum consecrato .
 Auri, argenti, eboris sacrandi modus esto;*
 subinde ex Platoni^s sententia sic eam le-
 gem interpretatur: *Terra igitur, ut fo-
 cus domiciliorum, sacra deorum omnium
 est. Quocirca ne quis iterum idem con-
 secrato. Aurum autem & argentum in
 urbibus, & privata, & in fanis invidiosa res est. Tum ebur ex inani corpo-
 pore extractum, haud satis castum donum
 Deo. Jam æs, atque ferrum, duelli instru-
 menta, non fani. Ligneum autem quod-
 que voluerit, uno e ligno dedicato, item-
 que lapideum in delubris communibus.
 Textile ne operosius, quam mulieris o-*
 pus

exorbitans, aut reipublicæ commodis alienum prodeat. Præterea publica poscit utilitas, ut hic recens successione, & aliarum opum augendarum titulus undique explodatur.

Quod

pus menstruum, &c. Ex quibus verbis nemo est qui intelligat, eo consilio veteres illos veram legis sententiam sub verborum involucris apud imperitam multitudinem occulisse, ne a Deorum religione averfos, aut pietatis expertes sese proderent. Germana quippe ratio, quare telluris consecrationem prohiberent, ea sine dubio fuit, ne ager ex communi inter cives commercio divelleretur, quod reipublicæ haud conducibile credere: sed commenti sunt, ab initio sui fuisse jam consecratam, ut Deorum domicilium: ac proinde nefas eandem iterum consecrari. Præterea aurum, & argentum, ut rem invidiosam a fanis amoveri cupiebant, ne quod ad exteriorem Deorum cultum magno impendio infunderetur, civibus esset detrimento. Tum æris, & ferri usum, propterea quod belli essent instrumenta, minime æquum esse in Deorum cultu impendi, quem

Quod si tutelæ nomen Principem
 movere debet, ut Ecclesiastica ubi-
 que disciplina facta tecta servetur;
 ipsum Regis nomen impellere pro-
 fecto eundem convenit, ut, etiam
 at-

quem undique pacem redolere conveniat,
 Proinde lignum, & lapidem solummodo
 in suis ceremoniis adhiberi cupiebant,
 utpote quæ civium rationibus minime
 essent noxia.

Longe autem ante Ciceronis æta-
 tem, effrenem hominum telluris conse-
 crandæ libidinem coercitam invenimus
 ex illis ejusdem Ciceronis verbis Ora-
 tionis pro domo sua, ubi P. Clodium
 ita infectatur: *Quid? In dedicatione non-
 ne & quis dicit, & quid, & quomodo,
 queritur? An tu hæc ita confundis, &
 perturbas, ut quicumque velit, quod velit,
 quomodo velit, possit dedicare? Quis eras
 tu, qui dedicabas? Quo jure, qua lege?
 Quo exemplo? Qua potestate? Ubi te isti
 rei populus Romanus præfecerat? Video e-
 nim esse legem veterem tribunitiam, quæ
 vetet, injussu plebis, ades, terram, a-
 ram consecrare. Quod sane mirum vi-
 deri potest, Romanos, qui supra gentes
 alias*

atque etiam videat, ne quid utilitas publica detrimenti capiat.

VII. Jam publico bono institutum, atque ortum Principatum constat: neque illud aliunde, quam ex ipsis Prin-

alias omnes maxime religionibus addicti, ac superstitiosi habebantur, cavisse ne quis injussu plebis tellurem dedicaret; quum alioquin cetera omnia sacrorum jura Pontificum imperio subdidissent. Nimirum illam prorsus ejus rei fuisse rationem putandum est, quod, quum res per dedicationem ex communitate secluderentur, solius id supremæ potestatis, cui soli jura omnia commerciorum constituenda sunt, esse voluerunt, jus consecrationis tribuere. Quæ summa populi potestas, postquam ad Principes translata est, factum, ut ex ejusdem arbitrio penderet harum consecrationum dare, vel interdicare potestatem.

Neque vero ejus rei desunt in veteribus illis exempla. Extat epistola Plinii ad Trajanum, ejusque responsio, quæ quum egregium vetustatis monumentum contineat, juvat hic referre. *Ante adventum meum* (inquit epist. 58., lib.

Principis, Populique commodis existit, qui unam, eandemque, quod ad rempublicam attinet, utilitatem efficiunt. Et quamvis aliquid inter eos discriminis esse videatur ;
re-

lib. x) *Domine, Nicomedienses priori foro novum adjicere cœperunt, cujus in angulo est ades vetustissima Matris Magna, aut reficienda, aut transferenda, ob hoc præcipue, quod est multo depressior opere eo, quod nunc maxime surgit. Ego quum quærerem, num esset reliqua lex dicta templo; cognovi alium hic, alium apud nos esse morem dedicationis. Respice ergo, mi Domine, an putes adem, cui nulla lex dicta est, salva religione posse transferri: alioqui commodissimum est, si religio non impedit. Cui epistolæ Trajanus, suam ea in re agnoscens potestatem, ita rescripsit: Potes, mi Secunde carissime, sine sollicitudine religionis, si loci positio videtur, hoc desiderare, Ædem matris Deum transferre in eam, quæ est accommodatior: nec te moveat, quod lex dedicationis nulla reperitur, quum solum peregrinæ civitatis capax non sit dedicationis, quæ sit nostra jure. Cujus epistolæ senten-*

revera tamen nihil prorsus interest: ea enim jura, quæ commoda Principis propius attingere videntur, in populi quoque felicitatem influunt, ut felicitas Populi, naturali quadam
vi,

tentia plane eruitur, si animadvertatur, apud Romanos minime fas templum in aliam aream transferri, ni certa subesset ratio, quæ de more in ipsa dedicatione conceptis verbis referebatur. Quum igitur Plinio minime innotesceret ejus templi dedicatio, ex cujus formula foundationis legem ab ipso fundatore addictam cognoscere posset, incertus ea in re hærens, ad Imperatorem rem defert, qui respondit, salva religione, jure posse templum illud transferri, quoniam apud exteras gentes alio ritu, aliisque ceremoniis consecrationes celebrantur. Quare eum, ne ulla difficultate in ea templi translatione moveatur, monet: propterea quod solum peregrinæ Civitatis capax minime esset ejus consecrationis ritus, quem Romani usurpabant: hi enim adeo peculiari utebantur sacrorum jure, ut illud nulli aliæ genti prorsus attribui fas esset. Atque hinc etiam dignoscere quis
vis

vi, ad comoda Principis redundat. Quoniam igitur mala, ex nimis Ecclesiasticorum opibus prodeuntia, quum ipsam Principis majestatem afficiunt, populi quoque rationibus ob-

vis potest, jura consecrationis ad Imperatores pertinuisse, ut nihil fieri posset sacrum, imprudente Principe.

Ceterum moribus Romanorum cautum, ne quis Deos heredes faceret: ita enim scribit Ulpianus: tit.22.fragm. *Deos heredes instituere non possumus, præter eos, quos S. C. constitutionibus Principum instituere concessum est.* Ea videlicet, ut ferebant, de causa, quia hereditatem minime cernere, hoc est, adire, poterant: re autem vera, quia reipublicæ commodis noxium putabant, bona civium consecrari. Quos vero Deos S. C. & Principum constitutiones heredes institui sinebant, eis antea jus trium liberorum dabatur. *Quibus vel viris (scribit Dio Cassius lib. LVI) vel mulieribus fortuna tertiam prolem non concessit, eorum nonnullis tamen lex quaedam a Senatu primum, nunc autem ab Imperatore etiam lata jus trium liberorum largitur.* . .

obsunt ; & vicissim populi detrimen-
ta , Principis etiam incommoda fe-
cum trahere constat ; jam ex eo
intelligi facile poterit , quæ ratio
de civium opulentia , deque re-
cto

*¶ non modo homines , sed Dii quoque
hæc inveniunt , ut quod iis moriens aliquis
legavit , accipiant . Sed quærendum vi-
detur , cur Diis jus trium liberorum lar-
giebatur , quum sine illa juris fictione
possent Dii , quos Senatus , & Impera-
tores idoneos judicabant , heredes fieri .
Factum id fuisse arbitror , ut raro ad-
modum , neque sine causæ cognitione Dii
heredes instituerentur , quum minus sæ-
pe , ac difficiliter jus trium liberorum
tribueretur ; quod ex Trajani testimonio
apud Plinium epist. 96 , lib.x videre est:
*Quam parce hæc beneficia tribuam , utique,
mi Secunde carissime , hæret tibi : quum
etiam in Senatu affirmare soleam , non ex-
cessisse me numerum , quem apud amplissi-
mum ordinem suffecturum mihi professus
sum . Tuo tamen desiderio subscripsi , &
ut scias dedisse me jus trium liberorum
Svetonio Tranquillo ea conditione , qua as-
suevi , referri in commentarios meos jussi .*
Quia*

Et Republicæ ordine ineunda fit. Hoc sane, ut probe intellectum, perspectumque habeatur, ipsam bonorum Ecclesiasticorum affluentiam nosse necesse est, quæ tanti causa mali

Quia vero Municipiorum bona, item Collegiorum, & Universitatum extra commercium esse putabantur, utpote quæ alienari minime possent; vetitum propterea ne heredes fierent. Sic enim Ulpianus ait: *Nec municipia, nec municipes heredes institui possunt, quoniam incertum corpus est, ut neque cernere universi, neque pro libitu de herede cernere possint, ut heredes fiant. S. C. tamen concessum est, ut a libertis suis heredes institui possint. Sed & fideicommissa hereditas municibus restitui potest; denique hoc S. C. prospectum est.* Quod S. C. Vir doctissimus Josephus Toscanus in suis *de Causis Romani Juris* Commentariis recte contendit, sub Hadriano Imperatore, quin etiam ipso adnitente latum fuisse, quo universæ Italiæ, ac Municipiorum benevolentiam sibi compararet. Semper tamen illud fixum certumque manet, Romanos nulli magis rei

mali est; tametsi iusta, & moderata bonorum acquisitio laudabilis prorsus & sancta habenda est, quæ alendis sacris Ecclesiæ ministris inserviunt. Sed quanta hujusmodi bonorum coacervatio sit, inquisitione non indigemus, quum palam fiat ex computatione, quæ anno MDCC. jussu
No-

rei prospexisse, quam ut, quo minus fieri posset, bona Civium consecrationi, & dedicationi forent obnoxia, eo certe consilio ne a communi hominum jure, ac societate secluderentur: quod non parum detrimenti in universam rempublicam importare putabatur.

Quæ ex veteribus Romanorum commentariis hætenus retulimus monumenta, ea fere omnia ex Græcorum institutis desumpta fuisse constat. Quare nonnulla græcanicæ philosophiæ exempla in medium juvat afferre, ut quæ ratio apud illos in consecrandis rebus valuerit, planius appareat. Ælianus quidem hist. lib. v, cap. 14 de Græcorum legibus scribens sic ait: *Hoc etiam servatum*

Innocentii XII. P. M. inita est, ut ex regestis, quæ in nostræ Pontificiæ Legationis tabulario adservantur, videre est. Ex iis Ecclesiasticorum redditus septies decies centena millia quotannis summam efficiunt, quibus adjecto bonorum incremento, quod ad hunc usque di-

Tom. II.

C

em

vatum custoditumque apud ipsos est: Bovem aratorem, qui jugum trahit, vel cum aratro, vel cum plastro, ne macles: quoniam ille etiam agricola est, & humano generi laborum socius. Quam legem apud reliquas etiam gentes viguisse narrat Varro lib. II, cap. 5 his verbis: Bos socius hominum in rustico opere, & Cereris minister. Ab hoc antiqui manus ita abstinere voluerunt, ut capite sanxerint, si quis occideret. Quare Ovidius Fast. lib. IV inquit:

A bove succincti cultros removete ministri.

*Bos aret: ignavam sacrificate suem.
Apta iugo cervix non est ferienda securi:*

Vivat,

em accessit , quo usque opulentia
ventum sit , nemo non videt . Id
unum dicere non verebor , ni ma-
turius

*Vivat , & in dura saepe laboret
humo .*

Quod de bobus arbitrati sunt veteres il-
li , de agri consecratione vel maxime te-
nuisse putandum est . Longe enim plu-
ris præ bobus faciebant telluris sationem ;
quæ cum vitæ communi hominum tuen-
dæ maxime confert ; tum vero si diis de-
voveretur , extra commercia constitui ,
atque adeo iners nulli culturæ subijci vi-
debat .

At vero Plato , post quam , ut su-
pra dictum a nobis est , tellurem conse-
crari minime fas esse ostendit ; propterea
quia quod semel esset devotum , iterum
devovi nefas esset ; quæ diis essent con-
secranda ordine enumerat in dialogo II
de legibus verbis sane luculentissimis ,
quæ non omittenda censeo : *Divinissima
vero oblationes sunt aves , atque pictura ,
quas singulas uno die pictor unus depin-
xit : cetera donaria quoque omnia his si-
milia sint .* Nimirum eas res consecran-
das diis censebat vir sapientissimus , quæ
nec magni constarent , nec communi ho-
minum

dant. Quod quantopere ipsius Dei voluntati, ne dum humanis institutionibus sit contrarium, luculentissime intelligitur ex illa Reipublicæ Judaicæ constitutione (7), quam
idem

tus, verique Dei ignari, nihil ultra fere in suis religionibus admittebant, quam quod suæ reipublicæ commodis esset consentaneum. Verum nisi admodum in disputando pertinaces isti esse volent, & illud nobis concedant oportet, ex hoc etiam Christianorum religionem supra ceterarum gentium religiones præstare, quod reipublicæ felicitatem solide veriusque propositam habet, maximeque cuncta illa instituta complectitur ac tuetur, quæ hominum societati incolumitatem, & commoda pariunt. Quod argumenti genus late persequitur Divus Augustinus in suis de Civitate Dei libris, ubi verissimis argumentis eorum insaniam redarguit, qui ex hoc potissimum capite sanctissimæ religionis fundamenta labefactare conati sunt: de quo alibi nobis erit agendum.

(7) *Reipublica Judaica constitutione.*
Sapienter admodum hic Cl, Auctor ad
He-

idem Deus numine suo condidit ,
ac rexit .

VIII. Quare sublatis e re fami-
liari laicorum redivibus, detrimen-
tum omne in regium recidit æra-
rium.

C 3

Hebræorum instituta nos provocat: quo-
rum exemplum si apud nos valeret, non
utique tot malis premeremur, nec tan-
ta rerum omnium perturbatio in nostra
republica esset, quanta vix jam ferri
posse videtur. Res igitur quemadmodum
apud illos sese habuerit, exquirere libet,
de qua etsi in adnotationibus ad prio-
rem Consultationem egimus; hic non-
nulla alia addere, non erit supervacaneum.
Deus itaque summus divinæ illius reipu-
blicæ moderator, & auctor hujusmodi
dat mandata in Numer. cap. xxxv: *Præ-
cipe filiis Israel, ut dent Levitis de he-
reditate possessionis suæ Urbes ad habitan-
dum: & suburbana Urbium per circuitus
earum dabitur Levitis. Eruntque urbes
illis ad habitandum: suburbana vero ea-
rum erunt animalibus eorum, & substan-
tia eorum, & omni bestia eorum. Et
suburbana urbium, quas dabitur Levitis
a muro urbis, & forinsecus mille cubi-
torum*

rium. Quibus etiam accessere tot tributorum, & publicorum onerum immunitates, quæ Ecclesiasticorum bonis tributæ sunt: ut quamvis novissima lege *Concordati* inter Carolum Regem nostrum initi, & Benedictum XIV Pontificem vere Maximum, ac Sapientissimum, hæc omnia pro parte conferri oportere cautum sit; illud tamen animadvertendum est, nec partem quidem manere integram, propter partium, ut fere usuvenit, studia, quæ in Censu, sive *Catastrorum* confectione intercedunt. His adde bonorum Paroeciarum, & Valetudinariorum, aliorumque locorum exemptiones: adde

torum erunt per circuitum. Ex quibus verbis liquido apparet, magnopere ad reipublicæ Hebræorum incolumitatem pertinere dijudicasse Deum, tot agri jugera attribui Levitis, quot ad eorum vitum

adde Præsbyterorum patrimonia .
 Atque hinc quis non videt , quan-
 tam contributio publicorum one-
 rum , quotannis jacturam facit ?
 Hæc contributionum , maxime rea-
 lium , ratio , quæ perpetua pacis tem-
 pore , & ordinaria publicæ totius
 rei subsidia sunt , ejusmodi est , ut
 nisi inter eos , qui publica ferre o-
 nera debent , æqua lance pendan-
 tur , tantum absit , ut quidquam
 utilitatis inde capiatur ; quin potius
 haud parum detrimenti , confusio-
 nis , & querelarum extiterit : &
 credi fas est , hanc publicorum di-
 sparitatem onerum in causa esse ,
 ut in tantam , quæ hodie est , re-

C 4 rum

Etum cultumque satis esset , ultra quod
 quidquam aliud concupiscere ipsis nefas,
 denuntiante Domino in Deuteron. cap.
 XVIII : *Hæreditas non erit illis in medio
 fratrum suorum : Dominus est hæreditas il-
 lorum.* Quo-

rum inopiam reciderint pene omnia Regni Municipia.

IX. Plane contributiones hæc tria continere debent ; primum scilicet , ut cives omnes publica jam onera pro suarum quisque fortunarum , & divitiarum modo ferant ; deinde ut hujusmodi vectigalia quam minima sint , quo quisque , quoad ejus fieri poterit , victitet molestiarum expers ; postremo , ut in his vectigalibus , sive tributis imperandis , remissior ac lenior sit ratio , tempusque inspiciatur , quo res minori cum molestia transigi possit . Quæ tria principia cum in bene constituta republica sedulo certisque

Quocirca recte Menochius lib. 11 , de Rep. Hebr. cap. 3 . Abulensis sententiam secutus , censet nullam aliam agri possessionem habuisse Levitas , præter illam , quæ ad mille passus urbibus eorum

que legibus constituenda sunt; tum vero sane quam difficile usurpari poterunt, ubi tanto Monachorum & aliorum Ecclesiasticorum viguerit rerum immunitas.

X. Illa præterea compendia intermoriuntur, quæ ex perennibus rerum devolutionibus, & bonis vacantibus, quæque ex publicationibus, & ex rerum ab uno in alterum possessorem transitu existunt; uti & illa omnia intercipiuntur lucra, quæ in Principis ærarium ex communi rerum omnium commercio confluunt. Quum autem Ecclesiastica bona tot immunitatum, & exceptionum jure nitantur, atque ita

C 5 com-

eorum adjaceret, dictusque proinde ager suburbanus. *Aliam (inquit) rationem affert Abulensis in librum Josue cap. XXI, quæst. 7, quia scilicet Levitica Tribus, licet acciperit XLVIII oppida cum suburbanis,*

comparata sint, ut eorum nunquam dominium deperat; jam ultra Regni limites existere videntur, & vero etiam extra munia, & usus abire, quos optimi Principis auctoritas pro supremo, quo fruitur, rerum dominio, ad publica commoda exigere consuevit.

XI. Jam vero n̄ opulentia tantam hominum multitudinem ad Monasteria accenseret, ut desidiosa vitæ otia transigantur, quot, & quanti vel in disciplinas reipublicæ frugiferas, vel in artes pulcherrimas, quæ imperii opes augment, vel in rem militarem, quæ publicæ inservit incolumitati, vires omnes intenderent?

hanis; non tamen vicis, & villas circumjectas possedit, rura, aut agros, in quibus magna hominum multitudo degere poterat: ideoque non plus commoditatis ad habitandum habuisse hanc Tribum, quam cete-

rent? Ipsa vero Monasteriorum prædia haud parum agriculturæ efficiunt; quum ea aut non rite colantur, aut magna ex parte inutilia manent non unius quidem generis oblectamentis, & deambulationibus dicata; ut per longas semitas, & patentia viridaria amoenitates sequerentur, nec quidquam ad mollioris cultus rationem deesset. Et quamvis ea interdum laicis locantur, hi non omnem in eis industriam adhibent, sed tantum inde lucelli aliquid captare satis habent, cetera negligunt: fit enim, ut fecus suos, quam alienos agros quisque colat. Hinc agricultura,

C 6 qua

ceteras. Ager vero ille suburbanus varie appellatur, pro varia interpretationum ratione; revera autem eadem sententia constat. Possessionum autem æquam inter Cives omnes partitionem non

qua omnes cujusque conditionis homines aluntur, quæque est totius imperii salus, ire pessum quotidie pergit, quam sapientes omnes Principes recte putarunt, præ ceteris reipublicæ gignere felicitatem. Nec desunt plura exempla, ex quibus conspiciere nostra hac ætate est, eos Reges supra ceteros alios potentia, & opibus crevisse, qui, per univ-
 sum Regnum suum diligentiori agrorum sationi, & culturæ modis omnibus prospexere.

XII. Præterea pecuniæ locationem magna ex parte inde intercludi, ac retardari necesse est, quoties tot bona extra commune civitatis
 com-

non alia profecto de causa apud illos inductam credendum est, nisi ut commerciorum æquabilis ratio in republica esset. Itaque saluberrima lege cautum apud Hebræos, ne fundi vendantur, a-
 lie-

commercium constituentur : idem enim erit, ac si extra Regni limites grandis pecuniæ vis exportetur, aut in privatis ædibus, aut in publicis mensis sine fructu resideret. Atque hinc ingentia damna universorum, ac singulorum necessario fluunt, nempe populi egestas, unde potissima imperii calamitas. Civium enim egestas in reipublicæ maxime redundat egestatem : quum plerique, si locandæ pecuniæ pateret aditus, ingentes opes parare, atque adeo reipublicæ plurimum prodesse possent. Populi autem egestas immanium calamitatum origo est, & causa. Hinc enim furta, hinc latro-

cinia,

hienturve; ut verbis utar Honchelusii, & Jonathæ inter Rabinos doctissimorum, *in excissionem, absolute, simpliciter, in perpetuum, venditione decisa, abscissa, & sempiterna*. Hinc adveniente Jubilæi anno

cinia, cedes, & quidquid in rebus asperis secum trahit foeda rerum necessariorum inopia: quibus incommodis obnoxii præ ceteris sunt ciues illi, qui opere, & labore victum quærunt. Interim pauci, facultates pene omnes occupantes, omnibus deliciis, simul cum omnium vitiorum genere redundant. Si igitur his, quibus dudum afflicti sumus, malis, nullum adhuc adhibitum factis idoneum remedium cernimus; illud tamen haud ferendum, quod novi adhuc pecuniæ quærendæ aditus Monasteriis patefiant, cuiusmodi est monasticas dissolvere renunciations, & Monasteriis, contra
fa-

anno nullo soluto pretio, ultro quisque repetiebat, quod ante quovis titulo alienaverat. Quod de rusticis tantum possessionibus intelligendum: nam de urbanis alia erat ratio.

Quod

familiarum jura , dare successionem bonorum .

XIII. Magis adhuc , clariusque id patebit , si nostrarum regionum opportunitatem tantisper inspiciamus . Regnum enim Neapolitanum & mira agri fertilitate , & cæli clementia ita non modo quæ ad vitum opportuna sunt , uberrime supeditat ; sed & colonos suos omni opulentia ornatos , ac rerum copia beatos efficere potest . Sed maxima pars hominum , quum propria non habeat colenda prædia , & in iis ab Ecclesiasticis conducendis ingentes pendant mercedes , cuncta hujusmodi compendia negligit , quum nulla

com-

Quod sapientissimum institutum non in profanis tantum possessionibus , sed in iis etiam , qui Deo , Temploque consecrabantur valuit . Sancitum propterea invenimus in Levitici cap. xxvii . in hæc ver-

commodi assequendi spes sit. Hinc populi languor, & socordia; hinc artium, commerciique tanta incuria, ut publica imperii calamitas jure inde vereri possit. Majus adhuc, atque adeo periculosius vulnus commercio infligitur, si Ecclesiarum bonorum neutiquam in laicorum manus unquam transire sinatur. Nam quum paulatim hi facultatum suarum possessione, omni semota recuperandi spe, spoliarentur; simul ab fortunarum suarum conditione augenda deterrentur. Ita quum parum admodum ipsis suppetat, quod vendant, aut permittent; cuncta fere quotidie in manus

verba: *Homo si voverit domum suam, & sanctificaverit Domino, considerabit eam Sacerdos, utrum bona an mala sit, & juxta pretium, quod ab eo fuerit constitutum, vendidabitur Quod si agrum*

nus mortuas transeunt, & quandoque vel minori pretio; redactique cives ad incitas, familiarum passim produnt inopiam & squallorem. Id autem luculentius adhuc apparet, si animadvertatur, bona omnia civium ex sua ipsorum circuitione vires acquirere, & augescere. Pecunia autem, quæ in paucorum manibus iners hæret, quibus scilicet Ecclesiæ lege vetitum mercimonium, nullum prorsus reipublicæ parit commodum, nec quidquam civili societati prodest, utique profutura si in communi cum ceteris commercio esset. Etenim ipsa commendi, contrahendique libera facultas,

agrum possessionis sue voverit, & consecraverit Domino, juxta mensuram semensis aestimabitur pretium In Jubileo autem revertatur ad priorem dominum, qui vendiderat eum, & habuerat
in

tas , ipsaque dandi , & accipiendi vicissitudo facit , ut laicorum fundorum augeat publicum pretium; industriam hominum provehit , alit artes , atque adeo familiarum commoda , simul & incrementa fovet . Sed quum fundi in Ecclesiasticorum possessione sint , non amplius in commercio esse existimantur , non usquequaque circueunt , nec fere cuiquam , nisi ipsis Ecclesiasticis prodesse possunt : publicum earum pretium interit ; & quo magis augescunt , eo magis hujus regni bona , in reipublicæ , & Principis noxam in dies intereunt : res enim publica nihil cum istis bonis agit , & emi-

in sortem possessionis sua . Ex cujus legis sententia duo potissimum defumenda sunt , alterum nullam Sacerdotem agri , domusve devotæ possessionem retinere potuisse , sed eandem statim vendere

eminens Principis dominium quotidie in arctum cogitur: & si quando illud diduci velit, ac proferri, id nonnisi magno cum periculo effici poterit: propterea quod cum potissima hominum parte agendum est, qui re ipsa in republica vivunt, sed extra rempublicam esse, nec ditioni, dominioque illius subesse sententur.

XIV. Jam hæc omnia, quæ dicta hæcenus sunt, atque alia, quæ inde prono quasi alveo fluunt, effecerunt, ut ex quo tempore Ecclesia bona coeperit possidere, iidem Christiani Principes, qui eam ingenti munificentia ditaverunt, jam
leges

~~de re constanti~~, alterum vero Jubilæi accedente tempore cujusvis sacrati agri, sine ulla pretii solutione, ad veterem dominum, cui primum jure hereditario debebatur, possessionem rediisse. Quod
utrum-

leges condere coacti sint, quibus immodicæ Clericorum acquisitiones vetarentur. Palam est, tribus prioribus sæculis Ecclesiam nihil ex hereditatibus acquisivisse. Jam ipsi Christiani prædia, fundosque venundabant, eorumque pretia ante Apostolorum pedes deferebant, quæ deinde Diaconi custodientes, ea inter fideles dispertiebant, prout quisque

utrumque sine dubio illud propositum habuit, ne commercii facultas ulla ratione retardaretur, sed ut res ultro citroque commeantes, æqualem inter Civés servarent bonorum possessionem.

Sed non est, quod contrarium quisquam statui contendat eodem in illo Levitici cap. xxvii. ubi paulo posterius idem Deus sic enunciat: *Omne quod Domino consecratur, sive homo fuerit, sive animal, sive ager, non veniet, nec redimi poterit. Quidquid semel fuerit consecratum, sanctum sanctorum erit Domino. Et omnis consecratio, quæ offertur ab homine, non redimetur, sed morte morietur,*
Quo

que opis indigeret. Neque tunc temporis Ecclesia aliquid jure legitimo acquirere poterat, quam in super leges Imperii in eodem cum Collégiis, & Communitatibus numero accensuerant, quibus nulla acquirendi potestas fieret.

XV. Constantinus sane Imperator (8) primus sivit, Ecclesiam modis

Quo quidem in loco jam pridem animadvertere sapientissimi interpretes, nihil prorsus edici ab Domino, quod contra redhibitoriam actionem, Jubilæi tempore instituendam, valeret. Inibi enim sermo est, non de agris ac possessionibus judaicis, quæ in prima regionis divisione cuique obvenerant, sed de rebus ab hoste captis, quorum greges, hominesque certæ tradebantur neci, urbes, domusque excindebantur; ager vero ita Domino, ejusque Ministris consecratur, ut penes ipsos certo jure perpetuo maneret.

(8) *Constantinus sane Imperator. De-*
ve-

dis omnibus civilibus aliquid acquirere. Is pacem Ecclesiæ, otiumque fecit, inque ejus commoda pecu-

venimus jam ad Constantinum Imperatorem, qui quum primus omnium Ecclesiam possessionibus ditari siverit, oportet de eo paulo accuratius nos loqui. Sed inquirendum prius videtur, num ante Constantinum Ecclesia, Clericique bona possedissent. Pervaserat olim rumor apud vulgum, eumque maligne admodum auxerant christiani nominis hostes, Ecclesiam, non secus ac ceteræ Universitates, & Collegia, arcam publicam observare, ex qua in usus cujusque pecunia erogaretur. Extat ea de re insignis Tertulliani locus in Apol. cap. xxxix. *Etiam si quod Arcæ genus est, non de oneraria summa quasi redempta religionis congregatur. Modicam unusquisque stipem mensura die, vel quum velit, & si modo velit, & si modo possit, apponit. Nam nemo compellitur, sed sponte confert. Hæc quasi deposita pietatis sunt. Apposite autem loculos veterum Christianorum non Arcam, sed quoddam Arcæ genus appellavit. Arcam enim, ut pridem Jac. Cothofredo in Commen-*

culiare jus, antea minime notum
invexit: nec modo plura in quaque
urbe templa excitavit, sed rei ec-
cle-

mentarijs ad *tit. de susceptoribus præposi-
tis* Cod. Theod. adnotatum, proprie pri-
vatum Principis ærarium significat: Fi-
scus contra publicam pecuniam comple-
tebatur. Quare D. Ambrosius adver-
sus Symmachum recte inter utrunque
verbum discrimen posuit, quum ait:
*Quod enim jam dudum vel Fisco, vel
Arcæ est vindicatum, de tuo magis con-
ferre videbaris, quam de suo reddere.* Sed
ut illuc redeamus, præsci illi Christiani,
etsi bona stabilia nusquam jure possedis-
se liquido appareat, habebant certe quod-
dam Arcæ genus, ubi pecunia asserva-
batur, quam quisque fidelium pro facul-
tate ultro conferebat, eaque in singu-
lorum usus promisque dispensebatur: qui
mos pluribus exemplis, si res postularet,
posset demonstrari.

Constantinum igitur primum inter
Christianos Principes fuisse comperimus,
qui tam mirificum beneficium Ecclesiæ
attribuit, ut quarumcunque facultatum
possessionem publica auctoritate narci-
scretur. Cujus solemnem sanctionem
ab

clesiasticæ splendorem indidit, Ecclesiasque, & Ecclesiasticos viros bonis omnibus ditavit, auxitque.

Qua-

ab Eusebio in ejus Vita lib. x, cap. 5 relatam, sic interpretatur Valefius: *Hoc autem amplius in gratiam Christianorum decernimus, ut loca ipsorum, in quibus antehac convenire consueverant, de quibus in litteris prius ad devotionem suam datis, alia erat forma superiori tempore constituta, si qui aut a Fisco nostro, aut ab alio quopiam ea emisse visi fuerint, ipsi Christianis sine ulla pecunia, sine repetitione ulla superadjecti pretii, incunctanter, ac sine ulla ambage restituant: Et si eadem loca dono acceperint, ut ea protinus Christianis reddant Et quoniam iidem Christiani non solum ea loca, in quibus convenire solebant, sed etiam alia possedisse noscuntur, quae non privatim ad singulos ipsorum, sed ad jus corporis pertinerent, hæc omnia post legem a nobis memoratam, absque ulla dubitatione, iisdem Christianis, hoc est, cuilibet corpori, et conventiculo ipsorum restitui jubebis.* Sed animadvertendum hic est, Imperatorem Gallicum, ante Constantinum, rescripto suo loca religiosa Christianis

re-

Quare istis potius munificentiae nominibus, quam domi, militiaeque rebus praclare gestis Magnus est ap-

Tom. II.

D

pel-

restituenda iussisse. Rem ita narrat idem Eusebius lib. VII, cap. 13: *Missisque edictis, persecutionem adversus nostros commotam sedavit; utque Religionis nostrae Antistites secure deinceps manus suam obirent, huiusmodi rescripto praecipit: Imp. Cæs. P. Licinius Gallienus Pius, Felix, Augustus Dyonisio Pinnae, Demetrio, & reliquis Episcopis. Indulgentiam beneficii nostri per universum orbem diffundi praecipimus, ut cuncti a religiosis locis abscedant. Ex cuius legis verbis quum, ut Valesius adnotavit, nullam de restituenda pecunia mentionem fieri appareat; propterea Constantinus beneficentior quam Gallienus rescripto suo praecipit, utique faciendam Christianis locorum religiosorum restitutionem, sine ulla pretii solutione, quam veteres possessores petere possent.*

Quo autem testatior esset sua in Christianam Religionem benignitas, alia subinde, ac luculentiori lege Ecclesiam ornavit. *Habeat (edixit) unusquisque licentiam sanctissimo Catholicae, venerabilique*

pellatus. Sed ipsa ingens bonorum
acqui-

lique concilio decedens bonorum, quod optavit, relinquere. Non sint cassa judicia. Nihil est quod magis hominibus debetur, quam ut supremæ voluntatis, postquam aliud jam velle non possunt, liber sit stilus, & licens, quod iterum non redit arbitrium. P. P. V Non. Jul. Romæ Crispo II, & Constant. II Coss. (an. cccxxi). Dedit hanc constitutionem Constantinus novem scilicet annos postquam christiana instituta adoptaverat. Jam inde a principio concilium Christianorum, ut legitimum Collegium declaraverat; tribueratque ei bona possidendi facultas, solemni illa sanctione, qua ablatorum bonorum restitutionem, seclusa omni pretii solutione, imperaverat. Quid igitur attinuerat post illa novam aliam legem ferre? Hujusmodi quaestionem jampridem expedivit doctissimus Jacobus Gothofredus in suis ad Codicem Theodosianum Commentariis. Is igitur contendit, tres omnino res propositas habuisse legem, quam retulimus, per personas nimirum, quæ Ecclesiis donare poterant, res ipsas, quæ offerebantur. & modum, quo tradebantur. Nam ex quo prior illa lex prodierat, dubitari
cœ-

acquisitio commonefecit Principes,

D 2

quan-

cœptum est a nonnullis , atque etiam in disputationem adduci , an Senatores , Decuriones , alique , qui publica onera in suis Civitatibus sustinebant , res suas alienare , Ecclesiæque largiri possent . Quærebant præterea alii , an easdem liberalitates usurpare possent feminæ , interque illas matronæ , & viduæ , adde & Diaconissæ , quorum ingenium ad largiendum proclivius quum esset , res suas minus considerate elargiri putabantur . Eas omnes dubitationes Constantinus de medio tollendas censuit , jussitque univèrse , liberum unicuique esse res suas Ecclesiæ largiri . Ambigebatur quoque an erogari Ecclesiæ possint fundi ipsi possessionesque , quæ reipublicæ usui & commodo esse dicuntur . Hanc quoque difficultatem rejecit Imperator , quum quosque siverit *bonorum , quod optavit , relinquere* , hoc est , quodcunque bonorum genus . Hinc Gratianus sub Melchiade adjecit , *Constantinum licentiam dedisse prædia Ecclesiis relinquendi* : quod monumentum etsi falsitatis arguatur , antiquitatem tamen præferre , nemo facile inficiabit . Denique & illud in disputationem veniebat , an liberalitates illiusmodi

quantum illinc detrimenti in totam
rem-

medi quisque mortis tempore posset adhibere, quo tempore fere homines in elargiendo effusiores, quam adhuc in vivis agentes, esse solent. Idque pariter firmum mansit ex eo verbo *decedens*. Hæ fere fuerunt difficultates, quas gentiles, minus æque commoda Christianorum intuentes, in vulgus jactabant. Pragmaticos autem turpiter in illius legis commentatione errasse, deprehendit Gothofredus, quorum illud minus ferendum, quum pronuntiarunt, quas largitiones Constantinus sacrosanctis Ecclesiis pro cujusque arbitrato fieri indulserit, eas non nisi mortis adventante tempore, minime autem in contractibus usurpari, eum concessisse. Etenim verbo *decedens* usus est Imperator ampliandæ potius liberalitatis ergo, ut ex ipsa legis sententia apparet, quam contrahendæ: propterea quod illud omnino in dubitationem adducebatur, an decedentes res suas Ecclesiæ donare possent, rati fortasse, eos qui ulterius vitæ spatium protrahere se posse putant, haud facile pati ab suis facultatibus sese abdicare.

Tametsi autem Constantinus tantopere

rempublicam dimanaret. Quo fa-

D 3 Etum

pere Ecclesiam divitiis augere concupierit, simul tamen & ad reipublicæ com-
moda eundem respexisse, illustria pro-
stant monumenta. Qualis cum primis
lex illa est, quæ habetur in Cod. Theod.
lib. xvi, tit. 2, ita præcipiens: *Neque
vulgari consensu, neque quibuslibet poten-
tibus sub specie Clericorum a muneribus
publicis vacatio deferatur. Nec temere,
& citra modum populi Clericis connectan-
tur. Sed quum defunctus fuerit Clericus,
ad vicem defuncti alius allegetur, cui
nulla ex municipibus prosapia fuerit, neque
ea est opulentia facultatum, quæ publicas
functiones facillime queat tolerare: itaut
si inter civitatem, & Clericos super ali-
cujus nomine dubitetur, si eum æquitas
ad publica trahat obsequia, & progenie
municeps, vel patrimonio idoneus digno-
scetur, exemptus Clericis, civitati tradat-
ur. Opulentos enim seculi subire neces-
sitates oportet, pauperes Ecclesiarum divi-
tiis sustentari. In qua lege duo præser-
tim consideranda occurrunt: alterum et-
iamsi dubitatio oriatur, an Clericus
quispiam originis sit Curialis, quoties
publica id requirit utilitas, eundem Cle-
ricis exemptum, Civitati, sive Curix ef-
fe*

ctum est, ut modo alia atque alia
ra

se tradendum. Alterum vero, quod rem nostram mirifice confirmat, opportune cavisse Constantinum, divitias ita esse reipublicæ adnexas, ut ab ea nefas esset abradi. Vult enim Clericos non nisi pauperes esse adlegendos, eosque Ecclesiæ facultatibus sustentandos: rursus civium, rei que publicæ facultates, quæ publicis necessitatibus inservire debent, habenturque ut nervi civitatis, haudquaquam ad Ecclesias esse traducendas: quod sane eveniret, si opulenti quique Clericatu manciparentur.

At ex iis, quæ de immunitate, ut vocant, bonorum Ecclesiæ constituit idem Imperator in *Tit. de annona, & tributis*, Sacerdotii commoda potiora habuisse videtur. *Præter privatas (inquit) res nostras, & Ecclesias Catholicas, & domum clarissimæ memoriæ Eusebii ex Consule, & ex Magistro equitum & peditem, & Arsacis Regis Armeniorum, nemo ex nostra jussione præcipuis emolumentis familiaris juvetur substantiæ.* Qua in constitutione, ut facile inde eruitur, de tributo, sive censu reali agitur, a quo Ecclesias Catholicorum voluit immunes. Quam institutionem initio quiescentis
Eccle-

ratione, modo speciatiim, modo et-

D 4 iam

Ecclesiæ piam admodum, subinde, postquam scilicet satis divitiarum in illam congestum fuit, alii Christiani Principes immutarunt, Ecclesias quibusque tributis obnoxias reddendo. Attamen animadvertere oportet, eadem in illa lege verbum fieri de bonis tantum Ecclesiæ, quæ dotis loco ipsi inhærebant, subindeque appellata sunt *jugatio*, *mansus Ecclesiæ*; minime autem de bonis Clericorum, quos idem Constantinus a solutione tributorum realium non exemit. En ejus legis verba in l. 11 Cod. Theod. de Episc: *Qui divino cultui ministeria Religionis impendunt (id est, hi, qui Clerici appellantur) ab omnibus omnino muneribus excusentur; ne sacrilego livore quorundam a divinis obsequiis avocentur. Id. Aug. Octavio Correctori Lucania, & Bruttiorum.* Hic autem de sola immunitate tributorum personalium agitur: ratio quippe cur vacatio publicorum onerum Clericis concedebatur, illa fuit, ut ea civilium munerum exemptione a divino cultu minus avocarentur: nec enim onera, quæ rebus inhærebant, ullo pacto a religionis cultu Clericos abducebant.

In-

iam generatim jura sanxerint, quibus

Innuimus supra Constantinum immunitatem a realibus tributis Ecclesiæ dedisse. Quod privilegium utique temporarium credendum est, quousque scilicet Ecclesia divitiis aucta, haberet unde suos Ministros aleret, & cetera suppeterent, quæ ad decorum atque honestum religionis cultum opus essent. At postquam luculentas opes uacta illa est, statim & ipsa ad tributorum solutionem vocata est. Quare Constans Imperator Constantini filius ea de re constitutionem edidit, quæ in Cod. Theod. l. xv de Episc. & Cleric. in hæc verba legitur: *In Ariminense Synodo, super Ecclesiarum, & Clericorum privilegiis tractatu habito, usque eo dispositio progressa est, ut jura, quæ videntur ad Ecclesiam pertinere, a publica functione cessarent, inquietitudine desistente, quod nostra videtur dudum sanctio revulisse. Clerici vero, vel hi, quos cogitatur (hoc est, laborantes, a græco nomine) recens usus instituit nuncupari, ita a sordidis muneribus debent immunes, atque a collatione præstari, si exiguis admodum mercimoniis tenuem sibi victum, vestitumque conquirent. Reliqui autem, quorum nomina negotiatorum matricula com-*
pre-

bus ampliora bonorum lucra cohi-

D 5 be-

prehendit, eo tempore, quo collatio celebra-
ta est, negotiatorum munia, & pensita-
tiones agnoscant: quippe postmodum Cle-
ricorum se cœtibus adgregarunt. De his
sane Clericis, qui prædia possident, subli-
mis auctoritas tua non solum eos aliena
juga nequaquam statuet excusare, sed et-
iam his, quæ ipsi possident, eosdem a
pensitatione fiscali perurgeti. Universos
namque Clericos, possessores dumtaxat,
provinciales pensitationes fiscalium recogno-
scere jubemus: maxime quum in comitatu
tranquillitatis nostræ, alii Episcopi, qui
de Italia partibus, & illi quoque, qui
ex Hispania, atque Africa commearunt,
probaverint, id maxime juste convenire,
ut præterea juga, & professionem, quæ
ad Ecclesiam pertinet, ad universa munia
sustinenda, translationesque faciendas, o-
mnes Clerici debeant adniteri. Quæsitum
diu est inter doctissimos viros de vi ver-
bi juga: alii enim certam quamdam, ac
præstitutam agri quantitatem, quam sin-
gula juga boum arare valeant uno ver-
tente dle, inibi indicari contendunt: alii
autem quemdam terræ modum interpre-
tantur, cui colendo integro anno juga
boum satis sunt. Quidquid de varia il-
la

berent contraherentque, aut omnino delerent veteres acquirendi modos, remque publicam felicitati restitue-

la verbi interpretatione, firmum tamen certumque manet, in lege Constantis per id verbum significari illam condictam, præfinitamque terræ portionem, quæ dotis nomine Ecclesiis attribuebatur. Hanc vult Constans immunem esse ab extraordinariis dumtaxat oneribus, & tributis; quibus contra obnoxios esse cunctos alios Clericos, ait, itaque sentisse Episcopos Africæ, & Hispaniæ. Ceterum de realibus tributis, a singulis cujusque ordinis civibus solvendis, ita sentit D. Ambrosius lib. iv in Luc. v. *Magnum quidem est, & spirituale documentum, quo christiani viri sublimioribus potestatibus docentur debere esse subjecti, ne quis constitutionem Regis terreni putet esse solvendam. Si enim censum Dei Filius solvit, quis tu tantus es, qui non putes esse solvendum? Et ille censum solvit, qui nihil possidebat: tu autem, qui seculi sequeris lacrum, cur seculi obsequium non recognoscis?*

(9) *Valentinianus I. Nihil sane firmitus,*

stituerent. Valentinianus I. (9) anno CCCLXX. severiori lege prohibuit, ne Clerici, vel Monachi aliquid do-

D 6 na-

nius, aut magis constans in veteribus monumentis apparet, quam Christianos Principes semper eam curam potiore habuisse, ne, Ecclesia Ecclesiasticisque ultra modum ditescerent, Cives reipublicæ muneribus deficerent, aut impares evaderent. Hinc Valentinianus major minime dubitavit hujusmodi legem in ipsa urbe Roma promulgare: l. xx de Episc. Cod. Theod. *Ecclesiastici, aut ex Ecclesiasticis, vel qui Continentium se volunt nomine nuncupari, viduarum, ac pupillarum domos non addeant: sed publicis exterminentur judiciis, si posthac eos affines earum, vel propinqui putaverint deserendos. Censemus etiam, ut memorati nihil de ejus mulieris, qui se privatim, vel pretextu religionis adjunxerint, liberalitate quacunque, vel extremo judicio possint adipisci: & omne intantum inefficax sit, quod alicui horum ab his fuerit derelictum, ut nec per subiectam personam valeant aliquid vel donatione, vel testamento percipere: Quia etiam*

nationis, aut hereditatis, legative
no-

etiam si forte post admonitionem legis nostræ aliquid iisdem ex femina vel donatione, vel extremo iudicio putaverint relinquendum, id Fiscus usurpet. Ceterum si eorum, qui voluntate percipiunt, ad quarum successionem, vel bona iure civili, vel edicti beneficiis adjuvantur, capiantur ut propinqui. Lecta in Ecclesiis Urbis Romæ IV Kal. Aug. Valentiniano, & Valente III A. A. Coss. 370. Principio interdicat Valentinianus Ecclesiasticis quibusque, ne familiarius quam par est, cum viduis, ac pupillis agant: quod sacris etiam Ecclesiæ constitutionibus vetitum Clericis comperimus. Illud vero mirum quibusdam videri potest, illius legis violatores ab Valentiniano non Episcopo, sed publicis Iudicibus deferendos, ab iisdemque puniendos juberi. Deinde Ecclesiasticorum taxatur cupiditas, qui malis artibus hereditates & donationes a mulieribus venantur: quos merito Imperator, ne quid sive donatione, sive testamento ab eisdem acquirant, vetavit: si secus actum compertum fuerit, Fiscus easdem illas res usurpet. Res autem caducæ, quemadmodum univérse jam erat receptum, ad heredem sive
te-

nomine a Virginibus , ab Viduis ,
aut

testamentarium , sive legitimum pertinebant . At Valentinianus quum easdem deferri iussisset ad Fiscum , ea in sua Constitutione refractarios Clericos , non ut ad acquirendum inhabiles , sed ut indignos censuit . Denique si eveniret , ut Clerici heredes legitimi constituerentur , tunc aperte significari vult Imperator , eosdem ut propinquos , non ut Ecclesiasticos rei possessionem acquirere . Quid igitur ? Has ne constituendo res Valentinianus Imperator parum in Christianam Ecclesiam se æquum exhibuit ? Minime id quidem . Ea enim constitutio missa refertur ad Damasum Romanum Pontificem ; ab eodemque lectam memorant in Romana Ecclesia , pro more scilicet ejus tempestatis , ut leges apud eos legerentur , ac publicarentur , ad quos potissimum pertinerent . Nec quidquam Damasum de ea conquestum legimus : aliique Sanctissimi Patres inquinatos potius mores Clericorum ejus legis occasione improbarunt , quam legis sanctionem . Quo tempore D. Hieronymus ad Nepotianum scribit : *Non de lege conqueror , sed doleo cur meruerimus hanc legem . Caeterum bonum est :*
sed

aut quavis alia muliere acciperent:

Theo-

*sed quo mihi vulnus, ut indigeam can-
terio?*

Plures autem difficultates super e-
jus legis Valentiniani tunc temporis cir-
cumferebantur. Ambigebatur enim, an
sub viduarum, aliarumque piarum fe-
minarum vocabulo, Diaconissæ quoque,
& Sacræ Virgines intelligerentur. Hæ
quippe quum unum corpus, sive Colle-
gium conflarent, æquum sane videbatur,
si, ut membra suo corpori, res relinquerent.
Præterea in disputationem veniebat, an
Valentinianus Ecclesiis etiam, & pau-
peribus, quibuscum æquior ratio adhiben-
da videbatur, capiendi jus adempserit.
Item & illud dubitatione non caruit,
prædiane dumtaxat, & bona stabilia, an
præterea aurum, argentam, omnemque
aliam pretiosam suppellectilem sua con-
stitutione Ecclesiæ, Clericisque donari in-
terdixerit. Quas omnes dubitationes
subinde Theodosius Imperator ultro re-
jecit, constituendo ea omnia utique com-
prehensa habenda esse in Valentiniani
lege. *Nihil (jussit) de monilibus, &
suppellectili, nihil de auro & argento,
ceterisque clara domus insignibus sub re-
ligionis defensione, consumat, sed univer-
sa-*

Theodosius Magnus hanc eandem
ad-

sa integra in liberos, proximos, vel in quoscunque alios arbitrii sui existimatione transcribat. Ac si quando diem obierit, nullam Ecclesiam, nullum Clericum, nullum pauperem scribat heredes: careat namque necesse est viribus, si quid contra veritum circa personas specialiter comprehensas fuerit a moriente confectum. Imo si quid ab his morienti fuerit extortum, nec tacito fideicommissio aliquid Clericis in fraudem venerabilis sanctionis callida arte, aut probosa cujuspianæ conhibentia defertur; extorres sint ab omnibus, quibus inhiaverant bonis. Et si quid forte per epistolam, codicillum, donationem, testamentum, quolibet denique detegitur genere conscriptum erga eos, quos hac sanctione submovimus, id nec in iudicium devocetur: sed vel ex intestato is, qui sibi competere intelligit, statuti huius definitione succedat. l. xxvii de Episc. Cod. Theod. Hæc sane solemnæ sanctionis constitutione duxerat Imperator religiosissimus: nec tamen eo nomine quidquam ex ejus singulari pietate, & in Ecclesiam studio apud sanctos Patres ademptum est.

Verum hanc Theodosii legem alia sub-

adprobans legem, post annos viginti

subinde lege ab eodem Theodosio abrogatam fuisse, certissimum extat monumentum. Legitur enim eodem in Cod. Theod. tit. de Episc. hujusmodi constitutio: *Legem, qua de Diaconissis, vel viduis nuper est promulgata, ne quis videlicet Clericus, neve sub Ecclesie nomine mancipia, suppellectilem, pradam, veluti infirmi sexus dispoliator, invaderet, & remotis affinibus, ac propinquis, ipse sub pretextu catholica disciplina se ageret viventis heredem, eatenus animadvertat esse revocatam, ut de omnium cartis, si jam notata est, auferatur: neque quisquam aut litigator ea sibi utendum, aut Judex noverit exequendum. Datum X. Kal. Septemb. Verone.* Neque tamen quidpiam hujus legis tenore Valentiniani constitutioni derogatum quisquam arbitretur. Suam tantum, quacumque id de causa factum ab eo arbitrentur, revocatam voluit Theodosius, eam scilicet, qua veluti auctoramento quodam, quæ ad Valentiniani legem addiderat, delevit: atque eo prorsus recidit tota legis sententia, nempe *Diaconissam mobilia, seu moventia inter vivos in Clericos, vel Ecclesiam conferre posse, at non etiam ultima voluntate, non magis*

ti idem de Diaconissis statuit. Ceteri

magis quam prœdia. Unicum illud scilicet solatii loco Theodosius M. in favorem Clericorum, & Ecclesiæ relictum voluit: nihil præterea. Verba sunt Jac. Gothofredi ad eundem locum. Nec me latet, quosdam pro *prædam* in posteriore Theodosii lege, *prædia* subrogasse, ut sensus esset, sivilse Theodosium bona etiam stabilia Ecclesiæ donari. At qui in ejus legis intelligentia cruenta impensius versati sunt, inter quos Jac. Gothofredus, constanter *prædam* retinent: adeoque omni acquirendi bona stabilia facultate etiam per Theodosium privatos Clericos, in solam suppellectilem manus injicere potuisse, arbitrati iidem sunt. Et quidem Hieronymus, qui epistolam ad Nepotianum post eam Theodosii legem scripsit, in ea de Valentiniani constitutione, ut integra, atque usu vigente loquitur, minime id scripturus, si per Theodosium Valentiniani lex fuisset aliquo pacto abrogata.

Ceterum quum altius infedisset in hominum mentibus, rem esse minime conducibilem, nimias divitias ab Ecclesiasticis occupari, parum profecisse credere obrogantem illam Theodosii legem.

teri autem Principes, qui deinceps
im-

gem. Jam enim vel ex eo tempore, minus recte infumi Ecclesiæ facultates cœperant. Nimisque invidiose Ammianus Marcellinus nonnullorum ejus temporis Christianorum taxat mores, quum ait: *Neque ego abnuo, ostentationem rerum considerans urbanarum, hujus rei cupidus, ob imperandum quod appetunt, omni contentione laterum jurgari debere: quum id adempti, futuri sint ita securi, ut ditentur oblationibus matronarum, procedantque vehiculis insidentes, circumspicite vestiti, epulas curantes profusas, adeo ut eorum convivio regales superent mensas.* Atque ea prorsus de re firmius stetit apparet priores illas leges, nec earum vim per posteriorem constitutionem satis infringi potuisse. Id luculenter eruitur ex Marciani Novella, quæ ab Sirmundo relata, subinde in Appendice Codicis Theodosiani adjecta fuit. Refertur in ea Hispalis testamentum, quo illa *Anatolium Presbyterum in portione manifesta bonorum suorum scripsit heredem.* Factum id postquam Theodosius suam legem infirmaverat; Ecclesiasticisque liberam acquirendi fecerat potestatem. Et tamen *dubium videri, ait Marcianus, an fe-*

imperitarunt , Foca scilicet , Con-
stan-

feminæ illius Hispasiæ voluntas valeret, quæ Clericis aliquid relinqueret . Rem ad Senatum delatam fuisse narrat : novaque sua lege priores Imperatorum constitutiones abrogandas censuisse ; ac singulis cujusque ordinis feminis dedisse facultatem , ut sive Ecclesiæ , sive Clerico , aut Monacho quod vellet , donaret . Neque enim tanto verborum apparatu , quantus in Novella illa legitur , neque *amplissimo Senatu presente* rem agitari oportuit , si posterior Theodosii constitutio prioribus illis auctoritatem omnem derogasset .

Quæ ad Theodosium majorem usque Christiani Imperatores sanxere leges , id propositum habuisse , supra demonstratum est , ne Ecclesia , Ecclesiasticæque præter modum rerum possessionem nanciscerentur . Qui vero proxime insectuti sunt Principes ex alio etiam capite reipublicæ prospectum voluere , modum scilicet statuendo in dandis immunitatibus , quibus ~~scilicet~~ Clerici frui cœperunt . Ad ea enim usque tempora Ecclesiæ , & Clericorum possessiones , eodem ac aliorum civium jure habebantur : nec dum etiam Clerici ipsi tot exemp-
ptio-

stantinus Porphyrogenitus, Romanus

ptionibus ornati fuerant, quot posterior ætas invexit. Qua in re quantopere priores illi Christiani Principes solliciti fuerint, juvat hic demonstrare. Atque in primis placet Honorii Imp. constitutionem in medium afferre, quæ sic se habet: *Quicumque catholica religionis Clerici intra eum modum, unde victus emendi, vendendique usum lege præfinitum exercent, ab auraria pensione habeantur immunes. Ab his quoque, quos a publico laboris æctu, & gradu Clericatus, & (quod nomen minus est) sanctior vita defendit, precipimus temperari. Nec enim ullum eorum, qui excepti legibus probabuntur, subjicere patiamur injuriæ.* L. xvi Cod. Theod. tit. 2, de Episc. En qua ratione Clericis exemptio ab lustrali collatione, sive tributo, quod a mercatoribus pendebatur, tribuitur: quatenus scilicet victus emendi vendendique usus posceret. Ut intelligi inde facile possit, tantum produci hujusmodi sacras immunitates, quantum publicæ utilitatis ratio finit.

Verum si ad eruendam hujus legis germanam sententiam, illius temporis historiam adhibebimus, luculentius quod quæritur, patebit. Scripta quippe reperi-

nus, Basilius, Nicephorus, Manuel

peritur constitutio illa Pompejano Africæ Proconsuli anno cccī, quo scilicet tempore quum barbarorum magna vis in regionem illam pervasisset, sacra profanaque omnia devastaverat: Ecclesiaque illa paulo ante multo & opibus, & magnificentia præstans, tunc fœda calamitate affligebatur; quod ex Canon. LXII Conc. Carthaginienſis ex Zonaræ collectio-
*nei defumitur. Ab iis thronis prohibea-
 tur, quod communi periculo noverint ma-
 gnopere providendum, quod tanta est Cle-
 ricorum inopia, & multæ Ecclesiæ adeo
 sunt desertæ, ut nullus possit Diaconus vel
 illeteratus inveniri. De reliquis autem
 superioribus Ordinibus, & gradibus tacen-
 dum esse existimo. Nam quum, ut dixi,
 Diaconi ministerium non facile inveniatur,
 de superioribus honoribus multo est aper-
 tius. Et quotidianas diversorum, & fe-
 re emorientium populorum lamentationes de-
 inceps non sufferimus: quibus nisi auxi-
 lium ferre velimus, gravissimum, & in-
 excusabile propter perditas animas delictum
 nos apud Deum excipit. Antea vero i-
 dem Concilium in Can. LII, quo Cle-
 ricorum consuleret egestati, officia iis-
 dem exercenda proponit. Clericus (in-
 quit*

nuel Comnenus, aliique generatim
 ipsam

quit) *viſtum ſibi , & veſtitum artificio-
 lo , vel agricultura , abſque officii ſui de-
 trimento , paret .* In tanta videlicet re-
 rum anguſtia , atque inopia , quibus Cle-
 rici per id tempus laborabant , nihil ul-
 tra immunitatis ab Imperatoribus ipsis
 tributum legimus , niſi quantum victus
 & veſtitus uſus poſceret .

Nec dum etiam Eccleſia conſecuta
 erat , ut quæ acquiſiſſet bona , ab omni
 collatione , ſive tributo eſſent immunia .
 Sanctiſſimique illi Patres eodem prorfus
 jure ſacri patrimonii , ac ceterorum ci-
 vium facultates reſpiciebant , rati quidem
 bona , quæ ad Eccleſiam accederent , ni-
 hil quidquam novi acquirere , nec iis de-
 cedere ex priori ſui natura : quod ex lu-
 culentiſſimis monumentis compertiſſimum
 eſt . Ita nimirum ex Sermone CCCLV
 D. Auguſtini colligitur : *Boniſacii heredita-
 tem ſuſcipere nolui , non miſericordia , ſed
 timore . Multi ſunt quidem , qui etiam
 de navibus acquirunt : tamen una tentatio
 eſt , ſi iret navis , & naufragaret : homi-
 nes ad tormenta daturi eramus , ut de ſub-
 verſione navis ſecundum conſuetudinem que-
 reretur . Et torquerentur a Judice , qui eſ-
 ſent a ſtuctibus liberati ? Sed non eos da-
 remus :*

ipsam Ecclesiarum, & Ecclesiasticorum

remus: nullo enim pacto hoc facere deceret Ecclesiam. Onus ergo fiscale persolveret? Sed unde persolveret? *Enthecam* nobis habere non licet. Non est enim Episcopi servare aurum, & revocare a se mendicantis malum. Censuit itaque Augustinus, aut omnino non recipiendam ab Ecclesia Ecclesiasticisque rerum possessionem, aut acquisitarum, pari cum ceteris civibus jure, persolvendum fiscale onus, tametsi *Enthecam*, hoc est, publicæ pecuniæ capsam, habere non liceret. Quæ autem onera forent, quæ navicularii ferebant, agit Gothofredus in tit. *de naviculariis*. Similia habet Hilarius in S. Matth. cap. xxiii, cujus verba nos alibi retulimus.

Itaque Constantium Imper. primum fuisse conjicere est, qui Clericis mercaturam facientibus aliquam mercium immunitatem impartiverit, quatenus scilicet modicam exercerent negotiationem, ex qua honestum tantum sibi victum quærent: vel etiam Clericis illis, qui suum votum, hoc est, suam professionem exequentes, ex mercatura id quæstus captarent, quo pauperes, & in necessitatibus positos adjuvarent, quod utique Clericorum pecu-

lia-

rum bonorum immobilium aliena-
tio-

liare votum habetur. Quod beneficium antea indistincte Clericis datum, postmodum per Valentinianum distincte, ac determinate quibusdam terminis ac legibus circumseptum reperitur, cujus constitutio in l. xi Cod. Theod. *de lustrali collatione*, sic se habet: *Etsi omnes mercatores spectet lustralis auri depensio, Clerici tamen intra Illiricum, & Italiam, in denis solidis, intra Galliam, in quinque denis solidis immunem usum conversationis exercent. Quidquid autem supra hunc modum negotiationis versabitur, id oportet ad functionem aurariam devocari.* Factum id scilicet postquam satis divitiarum Clerici sibi comparaverant, vel desierant omnem negotiationis quæstum in pauperes erogare.

Ceterum Ecclesiæ communia bona non dum per ea tempora ulla exemptione aut immunitate prædita fuisse, desumitur ex Theodosii minoris constitutione Cod. Theod. in *tit. de annonæ & tributis*, ubi ita edicitur: *Id ab unaquaque Provincia censuimus expetendum, quod iisdem nuper esse promissum, tua sublimitas indicavit. Ut vero nullus de cetero ad possessiones eorum (quod maxime reformidant)*

tionem vetarunt : utrique sane re-
 Tom.II. E Etissi-

dant) inspector accedat , Macedonum reliqui exemplum secuti , mediae quantitatis , ut obtulisse noscantur , tributa suscipiant . Sed Achivi , qui protestati sunt , nihil a se ultra tertiam partem posse conferre , illud exolvant , ad quod se indubitanter fore idoneos pollicentur . Quæ dispositio in perpetuum observanda , initio Indictionis VIII congruum sumere debet exordium . Sacrosancta Thessalonicensis Ecclesia civitatis excepta : ita tamen , ut aperte sciat , proprie tantummodo capitationis modum beneficii mei numinis sublevandam : nec externorum gravamine tributorum rempublicam ecclesiastici nominis abusione ladendam . Hæc ibi . Capitationis autem nomen , quod adhibetur , non modo tributum quod in capita , sive viritim persolvebatur , intelligendum est ; sed illud quoque , quod rei inhærebat , dictumque proinde reale . Quemadmodum & Capitatio prædii in Codicis Justiniani leg. ix ad tit. de actionib. empti dicitur : aliaque prostant ejus rei in Romanis legibus exempla , quæ supervacaneum est hic referre . Atque hoc posteriore modo intelligenda est exemptio illa Ecclesiæ Thessalonicensis , ut ab reali tributo esset immunis .
 Quod

ctissimo consilio; illi scilicet ne nimia in Ecclesias bonorum congestio incommodum reipublicæ pareret; hi vero ne quid, quod ad de-

CO-

Quod beneficium quum uni illi Ecclesiæ Theſſalonicenſi ab Imperatore Theodoſio tributum legatur; pronum eſt inde cognoſcere, ceteras alias Eccleſiaſticoſque, nihilo fecius ac ceteri cives, perſolvendo tributo ſive reali, ſive perſonali obnoxios fuiſſe. Et certe quidem Honorii, & Theodoſii minoris ætate Eccleſiæ omnes reale tributum, quod ordinarium dicebatur, penſitabant: ab eo dumtaxat tributi genere ab iisdem Imperatoribus illas immunes factas invenimus, quod extraordinarium dixerent. *Placet rationabilis conſilii tenore perpenſo, deſtricta moderatione præſcribere, a quibus ſpecialiter neceſſitatibus Eccleſiæ urbium ſingularum habeantur immunes. Prima quippe illius uſurpationis contumelia depellenda eſt: ne prædia uſibus celeftium ſecretorum dicata ſordidorum munerum ſaſce vexentur. Nulla jugatione, que talium privilegiorum ſorte gratulatur, nruniendi itinereſ conſtringat injuria, nihil extraordi-*

na-

corum religionis cultum pertineret, deesset.

XVI. Quod præcipue ad occidentis attinet imperium (10), eo-

E 2 dem

narium ab hac super indictumve flagitetur: nulla ponsium instauratio: nulla translationum sollicitudo signatur. Non aurum, ceteraque talia poscantur. Postremo nihil præter canonicam illationem, quod adventicia necessitatis sarcina repentina depoposcerit, ejus functionibus adscribatur. Ex cujus legis sententia sat luculenter eruitur, nihil quidquam de tributo, quod Principi ordine persolvebatur, fuisse immutatam, sed ab extraordinariis tantum vectigalibus sacras possessiones immunes fuisse factas.

(10) *Ad Occidentis attinet Imperium.* Hactenus leges exposuimus Imperiales ad Valentinianum minorem usque: nunc persequamur oportet constitutiones illas, quas de statuendo pariter modo in bonis Ecclesiæ, Occidentis Principes edidit post quartum christianum seculum. Qua in re principio non contemnendum reitem habemus Cassiodorum illum, qui in componendo, regendoque Italiæ Regno

dem illo tempore , quo apud Ori.
enta-

gno præcipuam operam præbuit . Is igitur rem extra omnem dubitationem statuit , quidquid Ecclesia , Clericique rerum possideant , ex Principis munere possidere . *Habeant* (inquit lib. xii variar. cap. 23, de Clericis loquens) *pauperes dona Regnantium: possideant aliquid, quibus nulla facultas est. Cur aliena substantia in Regali posita largitate pervaditur? Possessio ejus Principis munus est* . In quam sententiam aperte atque ingenue professus item D. Avitus, sic Regi Gundebando agebat epist. xxxix: *Quidquid habet Ecclesiola mea, imo omnes Ecclesiæ nostræ, vestrum est, de substantia, quam vel servastis hætenus, vel donastis* . Quum non omnia, quæ Ecclesiæ illæ possederant, ab ipsis Principibus dono accepissent, sed magna eorum pars piorum aliorum hominum largitionibus accepta referri debeat, liquido apparet, quod inibi Principum liberalitati tribuitur, id ad Regiam auctoritatem, cujus vi bona vel retineret Ecclesia, vel acquireret, referendum esse; adeoque quod Regis auctoritate nata illa est, Regis pariter auctoritati obnoxium perpetuo manere, pari scilicet cum ceteris civibus jure. Et quidem certe

entales ejusmodi constitutionibus ref-

E 3 pu-

certe Rex Theodoricus, qui utique a catholica fide alienus, de christiana tamen republica bene merendo cum primis certavit, suum esse existimavit, certos quosdam terminos ecclesiasticæ immunitati constituere, ut ab aliquibus tantum oneribus essent immunes Ecclesiæ res, in reliquis idem, ac ceteri, tributum solverent. Res omnis in lib. 1 Cassiodori epist. 26, sic enarratur: *Nefas est, apud eos fidem beneficii prioris imminui, quibus alia convenit a nostra sapius largitate præstari. Sed sicut quæ semel annuimus, rescindi in perpetuum non merentur; sic qui largitatem nostram moderatis precibus impetrarunt, nostrorum terminos præstitorum immodica non debent presumptione transcendere. Unde quia religiosi studii reverentia commonemur, ut quæ dudum Ecclesiæ viri venerabilis Versilla Antistitis præstitimus, valere in perpetuum censeamus; nunc quoque illustrem magnificentiam tuam duximus admonendam, quatenus super indictorum onera titulorum præfata Ecclesia in ea summa non sentiat, quæ usque a Magnifici viri Cassiodori Patricii pura nobis fide & integritate comperta temporibus est soluta. Ea vero, quæ*
a tem-

publica fulciebatur, multæ occur-
runt

a tempore beneficii ad Ecclesiam vestram, ab aliquibus est translata potestas, commune cum universis possessionibus onus solutionis agnoscat, & illius subjaciat functioni, cujus nacta est jura dominii. Alioquin grata nobis augmenta eorum esse non possunt, qui Fisci damno proficiunt. Sufficiat possessori compendium pensionis. Tributa sunt purpura, non lacerna. Lucrum cum invidia periculum est. Quanto melius omnia moderate gerere, quæ nullus audeat accusare? Nimirum minime æquum duxit Rex ille, eo usque protendi ecclesiasticas immunitates, quæ Clericis possidentibus invidiam, Fisco autem, rei que publicæ damnum constarent. Christiana quippe disciplina nihil unquam, quod a reipublicæ incolumitate, & comodo esset alienum, complexa est: & vero etiam exterior Ecclesiæ politia reipublicæ utilitatem tuetur potius, quam labefactat. Eaque de causa idem ille Princeps quorundam Clericorum fraudem animadvertit, qui Clericatus obtentu Curia, cui erant addicti, munia deserebant; adeoque ad Curiam ipsam esse traducendos censuit: quum respublica, præter facultates, idoneis etiam civibus

in-

runt in veteribus italicis Statutis

E 4 le-

indigeat, quibus regatur & administretur. *Priscarum legum* (ut est in Casiodori epist. xviii, lib. ii) *reverenda dicitur auctoritas, ut nascendo Curialis nullo modo possit ab originis suae muniis discrepare; nec in aliud reipublicae officium trahi, qui tali praeventus, fuerit sorte nascendi. Quod si eos vel ad honores transferre jura vetuerunt, quam videtur esse contrarium, Curialem reipublicae amissa turpiter libertate, servire, & usque ad conditionem pervenisse postremam, quam vocavit antiquitas minorem Senatum! Novit itaque Reverentia vestra, Farcinantes municipales collegas suos asseruisse, Ecclesiam vestram irrationabiliter sibi velle defendere. Unde prudentia vestra, pro integritatis suae proposito, examinata veritate, discutiatur quae veniunt in querelam, & si desideria petitorum veritate subsistunt, pro implendis muniis ad Curiam eos suam remeare permittat. Si vero Clero vestro creditis in eis aliquid rationabiliter suffragari, ad nostrum Comitatum instructam personam modis omnibus destinate, quae adversariorum debeat intentionibus obviare. Quod si de negotii qualitate dubitatis, convenit sacerdotalibus institutis, ut ante con-*

tro-

leges, plures in Caroli M. aliorum-
que

roversiam justitiam magis ipse cognoscas, quam de judicio victus abscedas. Talem siquidem non oportet publice superari; quam amatorem æquitatis convenit inveniri. Quæ epistola Theodorici Regis nomine scripta refertur, in quo ille cum superioribus christianis Principibus mire convenit. Theodosius enim, Honorius, Arcadius, & Valentinianus minor antea legibus sanxerant, neminem origine Curialem inter Clericos esse accensendum, sique ad sacrum Ordinem quis irrepsisset, ad Curiam suam retrahendum.

Post Gothos licet & de Longobardis nonnulla in medium afferre, qui & rem Christianam nullis non commodis exornatam voluerunt, simul & in Republica rectum facultatum æque, ac personarum ordinem servari curarunt. Itaque apud Heinneccium in Corpore Juris Germani lib. vi Luithprandi Regis constitutionem invenio, qua quotam suorum bonorum partem religionis causa Ecclesiæ, vel Monasterio relinquere quisque possit, statuitur: ne quis scilicet inconsulta largitate cum familiæ detrimento res suas in manus mortuas erogaret. *Si qua mulier religionis vela-*
men

que insequentium Principum Capi-

E 5 tu-

men induta fuerit, observatis omnibus qualiter in superiori Capitulo affixa sunt, & Monasterium intrare voluerit, si filios aut filias habuerit, in quorum mundo esse inveniatur, cum tertia portione de propriis suis rebus intret in Monasterio, & post obitum ejus remaneat in ipso Monasterio, ubi ipsa intravit. Si vero filios, aut filias non habuerit, cum medio de rebus suis intret, & post ejus decessum remaneat ipsa medietas in potestate Monasterii. Nam si in domo remanserit, potestatem habeat de rebus suis judicare pro anima sua ubi voluerit in tertiam partem: due vero portiones ex rebus suis sint in potestate ejus, ad quem mundium de ea pertineat. Hæc Luithprandus. Pro Mundo autem jus illud intellige, sive potestatem, quam Curator, vel Tutor habet in personam, & bona illius, qui sub ejus cura, sive tutela positus est; idque ex corpore juris Romani ortum habuisse reor. Gothi enim, Longobardique Romanas leges adoptasse videntur, ex quo Regni negotia genere cœperunt ex collectione Aniani, quæ Caii, Ulpianique monumenta, item Codicis Theodosiani constitutiones per summa cõpita com-

tularibus, quæ opportune admodum
graf-

complectebatur. Itaque solemne apud Romanos, ut mulieres, propter sexus imbecillitatem, perpetuæ tutelæ addicerentur, ut nihil imprudente Tutore agere eis liceret. Idem jus & in Longobardis valuit, cum aliquo tamen discrimine. Longobardorum quippe matresfamiliarum in viduitate filios habentes, plerunque liberorum suorum tutelæ subjicebantur: cujus rei Ducangius exemplum profert ex Cassauriense Tabulario: *Ego Elegrina filia quondam Caroli consensu, & voluntate de filia meo Aliberto, in cujus Mundium ego permaneo, venundavi.* Illud etiam Longobardorum peculiare, quod eorum mulieres Deo devotæ suum agnoscebant *Mundualdum*, hoc est, Tutorem, Curatorem, vel Fidejussorem, ut ex Codice legum Longobardicarum lib. 1, tit. 33 videre est. Secus apud Romanos, quorum Vestales statim post devotionem cujusvis potestate solutæ, ac liberæ censebantur.

Pari diligentia per eundem Luithprandum regia auctoritate constitutum reperimus, qua ratione, quoque ordine mulieres sacris monasticis initiarentur. Probe enim ille intellexerat non modo
res,

grassanti jam malo remedium ad-

E 6 mo-

res, & facultates, sed multo etiam maxime personæ plurimum reipublicæ referre, ne temere, & malo publico ex communi rerum jure avulsæ inter sacras accenserentur. Hinc quod de vidua ille sancivit, facile ad alios, aliasve referri potest. *Nulli (jussit) sit licentia quamlibet mulierem, etiam mundium ejus habenti in potestate, post mortem mariti sui ante anni spatium velare; aut monastico habitu induere. Et, si ipsa sua voluntate ante anni spatium hoc facere disposuerit, veniat ipsa ad palatium Regis, & dicat clementiæ ejus voluntatem suam, & interrogata, vel inquisita diligenter a Rege, permissu ejus accipiat religionis velamen. Si vero ante anni spatium sine permissione Regis hoc facere præsumpserit, componat Regi Widrigild (h. e. pretium, sive pœnam pecuniariam) suum: mundium vero mulieris, vel res propriæ ejus sint in potestate palatii; quia qui hoc ante anni spatium facere querit, pro lucro pecuniæ, vel seculi hujus cupiditate hoc facere querit, & non ob amorem Dei, aut animam ejus salvandam: quia post mortem viri sui, dum dolor recens est, in qualem partem voluerit ani-*

moverunt . Sed nostra propositæ
bre-

animam ejus inclinare potest . Nam quum in se revertitur , & carnis delectatio ei obvenerit , quod pejus est , in adulterium cadit , nec Monacha esse invenitur , nec laica esse poterit . Et , si alter quicumque homo , in cujus mundio non est , hoc facere præsumpserit , componat Widrigild suum in sacro palatio , & ipsa cum rebus suis sit in potestate Mundwaldi sui . Quæ Principis potestas , jubendi scilicet qui ad Sacrum Ordinem essent assumendi , vel minime , peræque apud omnes gentes agnita est : adeo ut Marculfus ejus rei suam descripsit formulam , quam Reges Galliæ usurpabant , recensuitque Balutius in Capitulariam lib. I , cap. 19 . Quod utique ecclesiasticis constitutionibus est consentaneum , ut in Canone VI Concilii Aurelianensis I videre est , cujus verba nos alibi retulimus .

Ad Gallos autem accedentes , comperimus certe mature perspexisse eorum Reges , minus conducibile reipublicæ bono futurum , nimias facultates ab hominibus Deo devotis occupari . Primus inter illos occurrit , quod ad nostram devenit memoriam , Rex Chilpericus I , qui jam inde ab seculo VI de Ecclesi-

stico-

brevitatis ratio minime finit , diu-
tius

sticorum avaritia conquestus est . Cujus
expostulationes narrat Gregorius Turo-
nensis Histor. lib. vi, cap. 116 : *Ec-
ce pauper remansit Fiscus noster . Ecce
divitia nostra ad Ecclesiam sunt transla-
ta : nulli penitus , nisi soli Episcopi re-
gnant : periit honor noster , & translatus
est ad Episcopos civitatum . Hac agens
assidue , testamenta , quae in Ecclesiis con-
scripta erant , plerumque disrupit . Ex
quibus verbis desumpsere viri docti , le-
ge sanxisse Chilpericum ne ad manus
mortuas per testamenta bona traherentur .
Quam legem sub idem ferme tempus
ab Rege Gunthramno Chilperici fra-
tre abrogatam legimus in eodem Gre-
gorio Turonensem lib. vii . Sic enim
narrat : *Multa & ipse (Gunthramnus)
Ecclesiis conferens , testamenta quoque de-
functorum , qui Ecclesias heredes institue-
rant , & ab Chilperico compressa fuerant ,
restauravit .* Nihilo tamen minus con-
stanter apud Gallos invenimus usurpa-
tum , ut nunquam quovis titulo bona
Ecclesiis cederent sine Principis aucto-
ritate ; semperque ea ab ipsis largitori-
bus efflagitata est , quod ex pluribus ve-
tustioribus exemplis licet eruere . Idem
quip-*

tius nos in illarum commentatione
im-

quippe Gregorius lib. III *de Miraculis de Gundulfo* loquens, qui monasticum institutum D. Martini suscepturus, bona omnia sua Monasterio obtulerat, ita testatur: *Tandem inspectis propriæ conscientie noxis, converti decrevit se, ut humilitatis capillis ipsi sancto deserviret Antistiti: sed prius a Rege præceptum elicuit, ut res suas omnes Basilicæ traderet vivens.* Inque eandem sententiam Faustus, qui S. Mauri vitam scripsit, apud Surium narrat: *Florus autem accedens ad Regem deprecatus est eum, ut præceptum Regiæ dignitatis facere juberet super testamentum, quod ipse de propriis rebus, quas loco illi tradiderat, scribere rogaverat, quod Rex libentissime annuit.*

Sed antequam ab ipsis Gallis discedamus, res postulat, ut nonnulla ex Capitularibus Caroli M. & Ludovici delibemus. Horum igitur Regum, recensente Stephano Balutio ad annum DCCCXVI, cap. x, tom. I, legem invenimus, quæ modum opportune præscribit, quatenus bona Ecclesiis attribuantur. *Statutum est (edicitur) ut unicuique Ecclesiæ unus mansus integer absque ullo servitio attribuaturs; & Presbyteri*

immorari, quod neque hujus loci
est,

teri in ea constituti non de decimis, neque de oblationibus fidelium, non de domibus, neque de atriis, vel hortis juxta Ecclesiam positis, neque de prescripto manso aliquod servitium faciant, præter ecclesiasticum. Et, si aliquid amplius habuerint, inde senioribus suis debitum servitium impendant. Qua in constitutione quædam verba quædam occurrant, quæ pro ejus temporis ratione minus latine sonent, ac proinde significationem sibi propriam præferant; ea ex virorum doctorum interpretamentis illustranda sunt. Mansus igitur Sirmondus Fundus cum certo agri modo interpretatur: Bignonius vero Villula coloni unius habitationi propria. Unde facile intelligere est Mansum illum fundi genus fuisse, unde Ecclesia suos aleret ministros. Seniores autem sunt Domini Feudales. Ita nimirum Sigonius lib. VII de Regno Italiæ, & Balutius ad idem Capitulare: sicut & eidem tom. II ad Capitularia pag. 1150. Servitia sunt exactiones census, exemia, pastus, paravereda, seu caballorum saginationes. Pro oblationum vero intelligentia juvat & ipsum Balutium eodem in loco audire, qui sic ait: In
hujus

est, neque temporis. Ad ea poti-

us

hujus autem Capituli loco, ubi scriptum est, neque de oblationibus fidelium, intelligenda sunt etiam terrulae, vel vineola, quae pro loco sepulturae, vel pro anima suae requie quisunque Ecclesiae contulit, sive contulerit. At vero idem Carolus M. propositis poenis Ecclesiasticos abstinere voluit ab suscipiendis, captandisve bonis eorum, quorum scilicet minus pia oblatione liberis, & propinquis injuria inrogaretur. Statutum est (sancivit) ut nullus quilibet Ecclesiasticus ab his personis res deinceps accipere praesumat, quarum liberi, aut propinqui hac inconsulta oblatione possint rerum proprietatem exheredari. Quod si aliquis deinceps hoc facere tentaverit, a Synodali, vel imperiali sententia modis omnibus feriatur. Atque haec de Gallicanis veteribus Principibus attigisse sufficiat.

In Britannia autem, item in Germania satis nos alibi demonstravimus, una omnium fuisse constitutionem, ut nullam Ecclesiae, & Monasteria rerum possessionem adipiscerentur sine Principis rescripto. Quas leges nos hic, ne aetum agamus, omisimus, easque, si valeat, consule in adnotatione 28 ad priorum

us tempora veniamus , quæ minus
a no-

rem ejusdem Auctoris Consultationem . Sed quidnam causæ fuisse putandum est, cur tot Christiani Principes suas illas constitutiones ediderint , quibus Ecclesiæ, sacrorumque hominum temporalia com-
moda retardarentur ? An quod aversum ab Sanctissima Religione animum generent , Reique publicæ christianæ bonum invidentes , illud ulla ratione impetere vellent ? Nihil profecto minus . Cujus rei causæ , antequam ad alia progrediamur , ordine hic & consulto enumerare operæ pretium duco , utcunque antea nos pluribus in locis eas innuimus ; eo profecto consilio , ut Italiæ , aliorumque Principum deinceps leges recensentes , nihil eos adversus sacratissimæ disciplinæ rationem molitos unquam fuisse appareat ; sed potius , ut reipublicæ incolumitati consulentes , simul & Religionis purissimæ rationi prospicerent .

Primam igitur causam fuisse reor nimium Monachorum , aliorumque Clericorum studium in alliciendo homines ad suum cujusque ordinem . Plerique enim illorum pessimo publico divitiores cum rebus suis ad sacros ordines , & ad monasticum propositum pertrahere
ni-

a nobis distant. Itaque in Ale-
man-

nitebantur, Religionis meritum, & spiri-
tualis vitæ rationem ipsis proponentes.
Quod sane non modo reipublicæ noxium,
sed Religioni etiam injuriosum reputan-
tes cordatiores viri, morem illum uti-
que improbarunt. Venerant Hipponem
Albina, Melania, & Pinianus ditissimi
Romani Cives, ut Augustinum honoris
causa viderent. Protinus civitatis ejus
Clerus in suum ordinem Pinianum co-
optare concupivit, ex cujus molestiis ille
quum tandem sese subduxisset, Clerum
ipsum ut rebus alienis inihantem coepit
arguere, *quasi cupiditate pecunia, non
dilectione justitiæ servos Dei vellet retine-
re; quasi ostendens cupiditatem suam,
se non Clericatus, sed pecuniæ causa ho-
minem divitem, atque hujusmodi pecuniæ
contemptorem, & largitorem apud se te-
nere voluerit.* A qua accusatione ut
civitatem defenderet vires omnes suas
intendit D. Augustinus, quo turpem
maculam, quacunque ratione posset,
sacro ordini deleret: quo sane pertinent
ejus epistola cxxv, alias ccxxiv. Hæc
evenisse narrat Augustinus vetustioribus
illis temporibus.

Parentes quoque, dum liberos suos:
Sa-

mannia illustria quoque hujus rei
ex-

Sacro Ordini devovendos tradebant, simul & bonorum portionem, quæ eis obtegisset, Monasterio attribuere, religione quadam tacti, consueverant. Cujus rei exemplum nobis exhibet Ludovicus Muratorius in suis Antiquitatibus mediæ ævi, ad annum DCCXLV, de Euphemia quodam, qui filium suum Neapolitano Divorum Severini, & Solfi Monasterio offerens, facultatum etiam quotam eidem Monasterio obtulit. Igitur ad Clericorum venationes, Christianorum addita benignitate, brevi ab eis universas res exhaustum iri apparebat. Quod malum, quum latius in christiana republica serpere videretur, Cabilonense Concilium opportune anno DCCXV de medio tollendum censuit in Cap. VII. *Constituit (inquit) sacer iste Conventus, ut Episcopi, sive Abbates, qui non in fructum animarum, sed in avaritiam, & turpe lucrum inhiantes, quoslibet homines allectos circumveniendo totonderunt, & res eorum tali persuasione non solum acceperunt, sed potius subriperunt; poenitentia canonice subjaciant. Res namque, quæ ab illectis, & negligentibus data, ab avaris, & cupidis non solum acceptæ,*
sed

exstant exempla . Habentur sane
Con-

*sed rapta noscuntur , heredibus reddantur , qui dementia parentum , & avaritia in-
centorum exheredati esse noscuntur . Eo-
demque ferme tempore Carolus Magnus
improbaverat jam eum perverse agendi
morem , questusque non mediocriter in suo
Capitulari anno DCCCXI constituit his
verbis : Inquirendum est , si ille seculum di-
missum habeat , qui quotidie possessiones au-
gere quolibet modo , qualibet arte non ces-
sat , suadendo de caelestis Regni beatitu-
dine , comminando de aeterno supplicio in-
ferni ; & sub nomine Dei , aut cujusli-
bet Sancti , tam divitem , quam paupe-
rem , qui simplicioris natura sunt , & mi-
nus docti , atque incauti inveniuntur ; se
rebus suis expoliant , & legitimos eorum
heredes exhereditant : ac per hoc plerisque
ad flagitia & scelera , propter inopiam ,
ad quam per hoc fuerint devoluti , pepe-
tranda compellunt ; ut quasi necessario fur-
ta & latrocinia exercean , cui paternarum
rerum hereditas , ne ad eum perveniret ,
ab alio praecepta est Quid de his
dicendum , qui quasi ad amorem Dei , &
Sanctorum , sive Martyrum , sive Confes-
sorum , ossa , & reliquias Sanctorum cor-
porum de loco ad locum transferunt , ibi-
que*

Constitutiones Imperatorum Maxi-
mi-

que novas Basilicas construunt , & quoscunque potuerint , ut res illic tradant instantissime adhortantur ? Ille siquidem vult ut videatur quasi benefacere , seque propter hoc factum benemeritum apud Deum fieri , quibus potest persuadere Episcopis . Palam fit hoc ideo factum , ut ad aliam perveniat potestatem .

Qui tamen freni haud quaquam satis fuisse tunc videntur ad cohibendas Monachorum acquisitiones . Eorum enim rapacitatem jam seculo xi coercendam censuit Leo ix Sanctissimus Pontifex , datis ad omnes per Italiam Episcopos , qui tamen modum malo imponere satis habuit , minime radicitus evellere duxit . *Relatum est (scribit) auribus nostris , esse quosdam perverse agentes , qui subvertere , atque dividere conantur Ecclesie unitatem . Videlicet Abbates , & Monachi , qui non studio caritatis , sed zelo rapacitatis invigilant , & docent , atque seducere non cessant seculares homines , quos illaqueare possunt , ut res suas , atque possessiones , sive in vita , sive in morte , in Monasteriis illorum tradant ; & Ecclesiis , quibus subjecti esse videntur , & a quibus Baptismum , Pæ-*
ni-

miliani I, Ferdinandi, Leopoldi, quibus

nitentiam, Eucharistiam, nec non pabulum vitæ cum lacte acceperunt, vel accipiunt, nihil de bonis suis relinquunt. Hanc denique formam discordia nos animadvertentes, omnibus modis inhibere volumus, & ne amplius fiat, omnibus modis prohibemus; considerantes non esse bonum, ut illi, qui olim fuerunt socii passionum secundum Apostolum, sint immunes a societate consolationum; & quia dignus est operarius mercede sua; ideoque precipimus, atque iubemus, ut quicumque amodo in Monasterio se converti voluerit, sive in vita, sive in morte, omnium rerum, & possessionum, quos pro salute animæ suæ disponi decreverit, medietatem Ecclesiæ, cui ipse pertinere dignoscitur, relinquat: & sic demum in Monasterio, prout liberum sibi fuerit, eundi, convertendique habeat licentiam. Quicumque autem hujus decreti contradictor extiterit, ac reparator, anathematis gladio subjaciat. Ne igitur omnes reipublicæ facultates ab uno Monachorum, Clericorumque Ordine compilarentur, satis justam Principibus causam fuisse tenendum est, cur legibus suis rectum bonorum usum, æquamque divisionem præscriberent.

Al-

bus tandem Imperator Carolus VI
ac-

Altera coercendæ *amortizationis* rerum causa illa prorsus fuisse putatur, quam tot privilegia, tot immunitates ab Christianis Principibus Ecclesiis, earumque bonis sequiori ævo traditæ præbuerant. Quam late vero paterent ejusmodi privilegia, & immunitates, quosque effectus paruerint, juvat inspicere ex illo diplomate, quod ab Rege Astulfo de Monasterio Nonantulano fuisse datum, prodit Muratorius Rerum Italic. Tom. 1, part. 2. Edicit enim, *ut nullus Comes, aut Gastaldus, vel reipublica proximior in qualibet prædicta invasionem facere audeat ullo in loco, nec ad causas judiciario more audiendas, vel fredda exigenda, aut mansiones, vel paratas faciendas, vel parasredos, aut fidejussores tollendos, aut homines tam ingenuos, libertos, quamque servos super terram ipsius Ecclesiæ manentes, sive emphyteuticarios, nullo modo distringendos, nec ullas publicas functiones, aut redhibitiones, vel illicitas occasiones inquirendas, consurgere audeat, vel exigere præsumat. Nec ab similia occurrunt sequioris ævi aliorum Principum monumenta. Ex tam profusis igitur Regum largitionibus illud omni-*

accedens , anno . MDCCXVI prag-
ma-

omnino sequebatur, ut uberrime facultates pene omnes ad Monasteria, Ecclesiasque commigrarent. Nam pro ea temporis conditione, quum barbari rapinis ircurSIONIBUSQUE omnia replerent, ut nemo tuto res suas custodire posset, illud excogitaverant fere omnes, ut Templorum, & Monasteriorum saltem religione ab direptionibus sese vindicarent. Hinc bona sua Ecclesiarum, & Monasteriorum fidei committebant. Inde autem *præstariæ*, & *precarie*, sive *precatória*, quibus nominibus Christiani res suas Ecclesiis tradentes, usumfructum sibi retinebant, aut precario exigebant; ipsis autem decedentibus, proprietas ad Ecclesias pertineret. Cujus rei exempla plurima vide in Ducangii Glossario suis locis. At Muratorius in Dissertatione xxxvi, Antiq. Italic. tom. II quovis pignore, discrimen fuisse contendit inter *precarias*, *præstarias*, & *pensiones*; quod sane non est hujus loci disquirere. Illud certe apparet, eam uberem bonorum acquirendorum occasionem nactos Monachos, Clericosque, brevi patrimonia omnia ad se pertrahere ostendisse. Eamque ob causam Principes, ac omnium prima

maticam edidit, qua cautum est,

Tom.II.

F

ne

ma Mutinensis Civitas jussit, ut quæcunque bona *prestaria*, *precaria*, sive *pensionis* titulo possiderent laici, ad eorum heredes, etiam extraneos transirent: ita ut nullas caducas hereditates petere ii possent, ne ob non solum quidem statutis temporibus canonem. Acriter huic statuto resistere Ecclesiastici, donec rebus compositis, ita anno MCLXXXII Commune Mutinensium inter, & Episcopum, Canonicos, D. Petri Abbatem, & Abbatissam D. Euphemie, convenit, ut Ecclesiastici auctiores decimas, simul & magnam pecunie vim acciperent; facultates autem omnes ad heredes quoscunque pertinerent. Narrat hæc omnia idem Muratorius loco citato, additque inde morem ortum fuisse, qui nunc etiam viget, ut feudum, & emphyteusis ecclesiastica ad quosque emphyteuticarii heredes devenirent.

Jam tertiam causam repetere possumus ex testamentis illis, quæ, pietatis ergo, pro Ecclesiasticis affatim olim scribebantur. Nam quum in ea temporum sæce Europa continentibus bellis vexaretur, quique signa sequebantur, militari licentia nihil sanctum haberent,

fa-

ne, citra imperiale rescriptum, five venditionis, five hereditatis, ac legatorum nomine, aut quovis alio titulo, quod Imperio esset detri-

facile se ab omni iniquamento ac scelere expiatis crediderant, certamque salutis spem conceperant, si jam prælium imitari, in procinctu testamenta conderent, heredisque facerent Ecclesias, & Monachos. Qui acquirendi modi dicebantur *traditiones in hoste factæ ad causam Dei*. At callide inde mos est in-
 vectus, ut quæ ea ratione testamenta condebantur, Ecclesiæ privilegio, nullatenus revocarentur. Itaque testatori belli muneribus functo, nactoque securitatem, usufructu tantum suorum bonorum frui licebat; proprietas autem eorum omnino ad Ecclesiam pertinebat, adeptura quidem eorumdem possessionem simulatque testator diem supremum obiret. Atque huc quidem pertinet lex LXXVIII Caroli Magni, cujus alioqui non ita facile intelligentiam quis assequeretur. *Si quis Longobardorum Statum &c. postquam unam de rebus suis traditionem fecerit, aliam de ipsis rebus fa-*

trimento , in manus mortuas bona immobilia transferantur ; sed ut omnes post Leopoldi diploma anni MDCLXIX immobilium rerum ac-

F 2 qui-

faciendi non habeat potestatem ; ita tamen si usumfructum voluerit habere precariam , res traditas usque in tempus definitum possidendi sit concessa facultas . Agitur ea in lege de bonis illis , quæ testamento Ecclesiis relinquebantur , quæ bona veluti sacrata lege condita , nullo deinde pacto alienari poterant , quod traditionis verbo indicatur . Quin etiam testamenta favore Ecclesiarum eo privilegio subnixæ per id tempus putabantur , ut pupillis ipsis , minoribusque fas esset eo modo testari pro Ecclesiis . Inter leges enim Longobardorum hæc Cap. 1 , lib. 4 reperitur : Si cuicumque ante ipsos decem & octo annos evenerit ægrotudo , & se viderit ad mortis periculum tendere , habeat licentiam de rebus suis pro anima sua in sanctis locis , causa pietatis , vel in Xenodochiis judicare quod voluerit , & quod judicaverit , stabile debeat permanere . Ludovicus Muratorius præterea in ea , quam supra memoravimus , disser-
ta-

quisitiones nullæ prorsus habeantur; atque hæc Clerici intra triennium laicis vendere cogantur; si secus fecerint, jam ea liberum ab-

stra-

tatione, ex Lucensi tabulario erutam scripturam profert, quæ annum indicat DCCXCIV, habetque, *Aclaldus infantulus pro remedio animæ suæ testamentum pro Ecclesia S. Martini &c.*

Et ne pluribus aliis causis recensendis longiores simus, quartam solummodo addere licet, quæ ex minus recta religionis opinione ortum habuit. Vulgo enim arbitrabantur, Christianos, quamvis furtis, rapinisque, & quocunque alio injustitiæ genere inquinatos animos gererent, per suarum rerum Ecclesiæ erogationem, posse sese sceleribus omnibus expiari; itaque minus iratum Deum sensuros confidebant. Quare solemnis erat in ejusmodi donationibus formula Notariorum: *Quisquis in sanctis & venerabilibus locis ex suis aliquid contulerit rebus, juxta Auctoris vocem, in hoc seculo centuplum accipiet; insuper &, quod melius est, vitam possidebit æternam.* Cujus formulæ originem impensius perscrutatur

strahendi jus concederetur.

XVII. In Gallia hoc idem obtinuit. Parisiensis Senatus consultus adversus Episcopum quemdam, Sanctus

F 3 ctus

tatur Muratorius eodem loco, contenditque nullum anno DCCLXIX antiquius monumentum inveniri posse. Ceterum ea opinio adeo in animis nonnullorum infederat, ut neminem immortalis vitæ spem posse nancisci sibi persuaserant, nisi opes suas ad Ecclesias, aut Monasteria contulisset. Et ne frustra hoc a nobis affirmari quis credat, luculentum ejus rei monumentum protulit Muratorius in *Dissert. LXVI Antiquitatum Italic. tom. III*: ibi enim ex quadam scriptura, quæ annum exhibet MLV, Malfredam Marchionem, Tasselgardi Comitis filium, Tremitarum Monasterio bona sua donasse traditur, his verbis: *Cœpi anxie quærere consilium Sacerdotibus, & religiosis viris, quomodo peccata mea redimere possem, & iram æterni Judicis evadere* *Accepto consilio ab eis, excepto si renuntiare seculo possem, nullam esse melius inter eleemosynarum virtutes, quam si de meis propriis substantiis*

Stus Ludovicus, & posteriores Principes, Philippus III, Philippus Pulcher, Carolus V, Franciscus I, Carolus IX, & Henricus III hanc
cam-

riis in Monasterium concederem. Hoc consilium ab eis libenter, & ardentissimo animo ego accepi.

Maximè autem ea invaluit opinio, postquam sacre Pœnitentiæ tempora longius protrahi cœptum est. Neque enim in veteribus monumentis defunt exempla, ex quibus ad centum, ac mille quandoque annorum spatium Pœnitentiam irrogatam compertum est. Quisquam humanæ vitæ cursum excederet, excogitatum est ab nonnullis, sane quam imperite, ne dicam prave, ut quandoque longum illud tempus contraherent, modo pietatis ergo elemosynas erogarent: ejusque rei formulam nobis exhibet *Pœnitentiale Theodori*, quem Confessarii pro munere suo probe callere debebant. Ea autem pecunia sæpe egenibus, sæpe etiam Ecclesiæ, ac Monasterio donari jubebatur. Burchardus enim in sui Decreti lib. XIX, cap. 76 ita scribit: *Qui in Quadragesima ante Pascha cognoverit*
uxo-

eamdem legem Ecclesia, & imperio salubrem ac frugiferam commendarunt; quæ deinde in receptum ubique Gallorum gentis mo-

F 4 rem,

morem suam, & noluerit abstinere ab ea; uno anno poeniteat, aut pratum suum, videlicet xxvi solidos ad Ecclesiam tribuat. Sed quod non parum dolendum, id non modo a circumforaneis Clericis, sed a Viris etiam insigni pietate, & in christiana republica auctoritate præstantibus, factitatum cernimus, ut pro summe quantitate largitoribus tandem poenitentia remitteretur. Quam a poenitentibus terras accipimus, juxta mensuram muneris eis de quantitate poenitentia relaxamus: sicut scriptum est, divitiis hominis redemptio ejus. Sicut is, qui prædia præbet Ecclesie poenitentia sua pondere levigatur, &c. Hæc scripta leguntur in epist. xii lib. iv D. Petri Damiani. Nec ab eo dissimile est, quod Baronius ad annum mxcviii de Gelasio II Summo Pont. profert monumentum, qui Archiepiscopo Cæsaraugustano hujusmodi indulget privilegium: Qui Ecclesie, unde resciciatur, & Clericis,

rem, institutumque abiit. Quod ad Monachos, Monialesque attinet, Parisiensis extat consuetudo CCCXXXVII, qua inductum est, eos, casve nullum

eis, unde pascantur, aliquid donant, vel donaverint, secundum laborum suorum, & beneficiorum Ecclesie impensorum quantitatem, secundum Episcoporum arbitrium, in quorum Parochiis degunt, pœnitentiarum suarum remissionem, & indulgentiam consequantur. Quo instituto pessime nonnulli abutebantur. Facile enim inveniebantur, qui putarent, neminem fore tam rapacissimum prædonem, tam ad omne flagitium prostitutum, quin res suas Ecclesie tradendo, facilem hanc esse viam a Deo pacem, ac scelerum suorum veniam impetrandi putaret: atque hac falsa opinione ducti, una & per omne nefas confidenter improbi pervadebant, & Ecclesie maximam bonorum vim quotidie comparabant. Singuli autem pro facultate elargiebantur: privati enim prædia, & res huiusmodi, Principes non semel regna, provincias, urbes, oppida, ceteraque. Quare Hadrianus I Pontifex epistola, quam ad Pipinum, & Carolum

lum in propinquorum bonis succedendi jus habere, neque eorum loco quidquam Monasteria accipere. Hæc eadem in Britannia recepta con-

F 5 sue-

Iam Reges misit, de Urbe Capua loquens, hæc scribit: *Quam Beato Petro Apostolorum Principi, pro mercede animæ vestra, atque sempiterna memoria, cum ceteris civitatibus tradidistis.* Apud Muratorium *Rer. Ital.* tom. III, part. 2. Atque ea ratione Ecclesia feuda, & urbes sibi acquirens, quia bella undequaque, atque indesideranter suboriebantur, facile a Principibus exoravit, ut armis, ac vi res suas tutaretur. Hinc munitio- nibus, militibus, atque omni bellico apparatu, novo exemplo, Clericos, Monachosque ornatos mundus vidit.

Hæc nimirum fuisse causæ videntur, cur Clericorum, ac Monachorum opes, non sine reipublicæ detrimento, quum in immensum excrevissent, Principes animimum tandem adjicerent, quo bonorum *amortizationes* opportunis constitutionibus vetarent. Sed non omnia uno tempore præstare potuerunt: satisque fuit, si in illis temporum tenebris paula-

suetudo erat, quum in nostræ communionis vigeat. Jam exstat lex Odoardi Regis III, qua cautum est, neque Monasteriis prædia

latim res tentarent, proque virili componerent. Landulfus historicus Cap. I apud Muratorium Rer. Italic. tom. V, de Conrado Rege narrat, qui seculo delabente XI, Liprandum Presbyterum Romanam proficiscentem ita interrogat: *Quomodo sis magister Patarinorum (quod nomen primo Papæ sanctoribus tributum per conviciam, postea ad hæreticos quosdam translatum est) quid sentis de Pontificibus, & Sacerdotibus regia jura possidentibus, & Regi nulla alimenta præstantibus? Ex Presbyter ipse absque ullo rancore in beneplacito Dei, & ipsius Regis respondit. Sed qualis ad illa fuerit responsio, nusquam memorat idem historicus. Sub duobus item Henricis Imp. IV, & V, ineunte scilicet seculo XII idem consilium susceptum ab nonnullis fuerat. Atque inde fortasse occasionem arripuit Placidus Monachus Monasterii Nonantulensis librum scribendi *De honore Ecclesie*, ubi cap. XCII scribens contra*

dia coemere , neque laicis aliquid
eis ex testamento relinquere liceret.
Quin ante hanc legem aliae jam O-
doardorum I , & II , & Henrici V
F 6 le-

*ira eos , qui dicunt : Tanta donantur Ec-
clesia , ut Regno vix pauca remaneant ,
ita eis respondit : Sunt vero quidam sim-
plices , dicentes , si ita haec permanserint ,
Ecclesia omnia terrena obtinere poterit .
Quibus quid respondendum est , nisi illud
quod Dominus de Virginibus ait : Non
omnes capiunt verbum istud ? Quomodo e-
nim , quae sua sunt Ecclesiae dabunt , qui
ea ipsa , quae antiquitus possidet , auferre
conantur ? Tom. II Thesaur. Anecdor.
part. I , P. Pez.*

Secundum haec venit in Italiam Lo-
tharius II Imperator , qui Ecclesiastico-
rum potentiam majorem nactus , quam
rebus suis tutum crederet , eorum o-
pes , si minus diminuere posset , certe ne
ulterius ex proferrentur , prospiciendum
duxit . Neque tamen aliud obtinuit ,
quam ne Feuda suo arbitrato quisque
alienaret , ut ea saltem ratione qui Feu-
da ab Principibus accipiebant , eadem
Ecclesiae largiri sine regio rescripto mi-
nime

leges exstabant. In Hispania Alfonso Sapiens Rex Castellæ eadem prope lege urbi Toletæ prospectum ivit; quod ipsum in Valen-

nime possent. Anno itaque MCXXXVI jussit, *nemini licere beneficia, quæ a suis Senioribus habent, sine ipsorum permissione distrahere, vel aliquod commercium adversus tenorem nostræ constitutionis excogitare, per quod Imperii, vel dominorum minuatür utilitas.* Feudor. lib. II, tit. 52. Idem prorsus usuvenisse legimus Imperatori Federico I, qui veritus, ne Ecclesiasticorum opes reipublicæ nimio oneri essent; in Ronchalæ confessu aliqua eas ex parte minuere constituit sua lege, quam se sanxisse ait habito Episcoporum, aliorumque consilio; in eaque præcepit, *ut nulli liceat Feudum totum, vel partem aliquam vendere, vel pignora-re, vel quocunque modo distrahere, seu alienare, vel pro anima judicare (h. e. Ecclesiæ testamento relinquere pietatis causa) sine permissione illius domini, ad quem Feudum spectare dignoscitur.* Nec eo contentus, addit præterea: *Non solum in posterum, sed etiam hujusmodi a-*
lic-

lencia urbe obtinuit. Jam in cunctis ejus Monarchiæ regnis id moris inolevit, ut quinta talium bonorum pretii pars fisco propter a-

mor-

*lienationes illicitas hæctenus perpetratas, hac præfenti sanctione cassamus. Quare quum donationes Feudorum, ea ratione ante suam legem Ecclesiæ factas, abrogasset, is Ecclesiasticorum potentia non parum detrahare visus est. Idem præterea Imperator ab Ecclesiasticis investituras, & sacramentum fidelitatis petere cœpit: quæ res magna animorum contentione D. Gregorium VII Pontificem inter, & Henricum IV agitata, Christianam rempublicam æque ac Imperium turbavit. Hinc Rodericus lib. II, cap. 7 de Federico hæc scripsit: *Nolo affectare hominum Episcoporum Italia, dummodo eos non delectet de regalibus nostris habere aliquid. Quod si grater audierint a Summo Pontifice, Quid tibi, & Regi? Consequenter non pigeat eos audire, Quid tibi, & possessioni?* Illud etiam ejusdem Federici Imp. notatione lignum, quod quas rerum possessiones Ecclesiasticis indulsit, eas ita ratas*

mortizationem, quam vocant, ad-
dicatur; atque idem hoc in Luf-
tania receptum est.

XVIII. In Hungaria Ludovici I
lex extat, quæ prohibet, ne viri
nobiles aut viventes adhuc, aut mo-
rituri aliquid Ecclesiis, aut quibus-
vis aliis bonorum immobilium quid-
piam dent; præcipitque, eadem
iis, ad quos jure sanguinis perti-
nent, relinqui. In Sabaudia lex
etiamnum viget Ducis Manue-
lis

tas haberi voluit, dummodo imperialia
jura ubique facta tecta forent. Cujus
exempli plura habemus monumenta. Ita
nimirum Muratorius Federici diploma
nobis protulit, quod ex Monasterio D.
Zenonis Veronæ erutum annum indicat
MCLIX, qui dum Abbati bona tradita
confirmat, sic ait: *Ipsūque Abbatem,*
suscepta ab eo debita fidelitate, cum ho-
minio de omni honore, & jure suo sole-
mniter investimus. Omniaque alia pri-
vilegia, quæ plura ipsius Federici inspe-
xisse

lis Philiberti, quæ Monasteria ab quavis bonorum successione omnino excludit. In Flandria prodiit quondam edictum Comitis Guidonis anno MCCXCIII, aliudque subinde anno MCCXCII protulit Joannes Dux Barbantia, quibus ambobus Ecclesie inhibitum est, ne bona immobilia sibi acquirant. Aliaque sapientissima Consilia Guilelmus III postea edidit ad Hollandiæ præsertim commoda promovenda sane opportuna

xisse ait idem Muratorius, semper hanc clausulam præferunt, *salva per omnia imperiali justitia*, quod in aliis superioribus Principibus nusquam reperisse affirmat. Quinetiam ubi civitas Tibur Sedi Apostolicæ reddita est, in tabulis adjici voluit idem Princeps, *salvo super omnia jure imperiali*: ita narrat Baronius in suis Annalibus, & Muratorius Rer. Italicar. tom. III, part. I. Is igitur Federicus Imperator primus fuisse putatur, qui, qua sola ratione potuit, Feud-

tuna, quæ non vacat hic enarrare. Jam vero apud Mediolanensem ditio-
nem neminem, qui illius Principis
imperio subest, citra ipsius Princi-
pis consensum bona stabilia compa-
rare posse, constitutum est. In Ja-
nuensi Republica generalis constitu-
tio viget, ut bona omnia ipsi rei-
publicæ adnexa sint; atque ideo in
Ecclesiasticorum usum alienari ne-
queant. In Hetruria lata nuper
lex est ab Francisco I Cæsare, &
Ma-

Feudorum ad *manus mortuas* traductio-
nem prohibuit, viamque certe aliis a-
peruit, ut deinceps ad cujusvis generis
bona reipublicæ reservanda opportuniore
lege prospiceretur.

At inter liberas Italiæ Civitates
Mutina se prima offert, quæ generali
constitutione Clericos, Monachosque ab
universa rerum immobilium possessione
in posterum nanciscenda reppulit. Ejus
constitutionis annus notatur MCCCXXVII,
quæ in Muratorii Dissert. LXXII Anti-
quit.

Magno Hetruriæ Duce, qua omnis omnino bonorum alienatio in Ecclesiasticorum rem vetatur. Ipsa quoque Venetæ Reipublicæ statuta notiora sunt, quam ut nos verbis illustrare valeamus: ea siquidem ut sapientissima, ac publico bono utilissima admirantur, ac suspiciunt universi. Jam ipsi etiam Romani Pontifices in iis Hollandiæ provinciis, quæ earum imperio parent, eandem prope legem condiderunt.

Pau-

quit. *Italic. tom. III sic se habet: Quod nulla persona de Civitate Mutina, vel districtu, possit, vel debeat vendere, donare, seu alienare, seu aliquo modo, vel titulo, vel causa transferre, seu in ultima voluntate quoquomodo relinquere aliquam rem immobilem, nec de rebus immobilibus, vel nominibus debitorum cedere, relinquere, vel legare alicui personæ, collegio, vel universitati, qua non sit supposita jurisdictionis communis Mutina, & non subeat onera, & gravamina cum communibus;*

Paulus V. in Bosci pago prohibuit, quominus Ecclesiastici bona stabilia ab laicis coemerent; & Clemens VIII. idem hoc pro Sancta Domo Lauretana statuit. Sane dolendum, apud nos temporum iniquitate infirmatam olim convulsamque fuisse celebrem Federici II Imper. Constitutionem (11): in ea quippe op-

uni, & hominibus civitatis Mutine. Et quod aliqua extimatio, vel in solum datio de bonis, seu rebus immobilibus non possit fieri pro dictis talibus personis, collegiis, & universitatibus, nisi hac fuerit de licentia Consilii Generalis. . . . Salvo quod qualibet persona possit donare, & dimittere pro anima sua quocunque titulo, & alienare res mobiles, & pretium de mobilibus percipiendum. Item fructus, & redditus immobilium futuros, & percipiendos, & ipsis per decem annos ad plus post mortem relinquentis.

(11) Federici II Imper. Constitutionem. Tamen Mutinenses Cives inter liberarum Civitates primos posuimus, qui ne bona rei-

portune admodum cautum invenitur, ne quis bona immobilia vendere, donare, aut quovis modo alienare Ecclesiasticis locis posset; &, si quid usquam eis testamenti, aut legati jure relinquere-
tur, intra anni tempus vendi oportet.

XIX.

reipublice *amortizationi* addicerentur, lege sanciverint; eis tamen præverat Federicus II Imp. cujus eadem de re Constitutio, quæ *Prædecessorum* incipit, jamque inde ab anno MCCXXXII edita fuerat, celebris quondam fuit, magnaque civit turbas quo tempore lata est. Sed ea quæ in Neapolitanarum Constitutionum lib. III, tit. XXIX legitur paulo diversam habet lectionem, ita tamen, ut paucis illis immutatis, ejus sensus turbatur, diversamque eruere sententiam facile quivis poterit. Quamobrem operæ pretium duco utramque integram in medium afferre. In nostrarum Constitutionum Codice, qui nunc vulgo prostat, quin etiam in veteri Lugdunensi editione,

ne, quæ ex Dionysii Calchographi officina, Gothicarum litterarum notis anno MDXXXIII prodiit, sic legitur:

DE REBUS STABILIBUS ECCLESIASTICIS NON ALIENANDIS.

Ita se habet titulus: proxime legitur:
Idem (Imper. Feder.)

Prædecessorum nostrorum veterum Principum Constitutionem, quam antiqua turbatio præteriti temporis antiquarat, nova provisione novantes, edicimus, quod nulli subjectorum nostrorum Clerico, vel Laico liceat de Domibus Templi vel Hospitalis, seu quolibet alio loco religioso, de quo nostræ Curie servitium minime debeatur, possessiones hereditarias, vel patrimoniales vendere, vel donare inter vivos, seu aliquo donationis modo, nisi ex æquali causa permutationis transferre. Ceterum si in ultima voluntate aliquem de prædictis locis heredem instituerint, vel aliquod sibi legaverint; tunc domus, qua institutionem, vel legatum acceperit, teneatur infra annum alicui de proximioribus defuncti, vel de burgensibus nostris relicta stabilia vendere, vel locare: Quod si ultra annum facere prædicta distulerit, pos-
ses-

sessiones ipsas post anni lapsum Fiscus nostri juribus volumus applicari. De rebus autem quibuscunque mobilibus, quantumcunque preciosis, relinquendi predictis domibus, & aliis religiosis locis, concedimus omnibus liberam facultatem.

Franciscus Vargas Macciucca, Senator amplissimus, in egregiis suis Commentariis ad Diplomata PP. Carthusianorum Divi Stephani in Brutiis, præsenferat hanc, quam retulimus, lectionem nonnihil esse suspectam. Suboluit nimirum Viro plurimarum, maximarumque rerum scientificissimo ex titulo Constitutionis, quem Matthæus de Afflictis ex quodam fortasse vetustiori codice affert in hæc verba: *De rebus stabilibus non alienandis Ecclesiis.* Majorem igitur in modum is animi pendens nihil intentatum reliquit, quo veram reperiret editionem. Quumque ex Palæographia Bernardi de Montfaucon intellexisset, Imperatoris nostri Constitutionum græcam interpretationem in Regia Parisiensi Bibliotheca extare, extemplo Marchionem Bernardum Tanusium a Supremis Regni consiliis adit, eique rem omnem narrat. Is autem, utpote qui Regni commoda nullis non rebus potiora semper, & prima duxit, haud ita longo post tempore illinc Neapolim deferendum curavit græ-

ce conscriptarum constitutionum exemplum: in quo tamen titulus, qui quærebatur, desideratus est, nec eum usquam reperiri contigit. Has omnes difficultates tandem eodem hoc tempore, quo hæc scribimus, superavit industria Cl. Auctoris hujusce Consultationis, qui solertia plane singulari, quam scilicet pari cum doctrina in expediendis maximi momenti rebus adhibet, non modo sincerum titulum, sed veram etiam, germanamque Constitutionem adinvenit, erutamque nobis, ut pleraque alia, suppeditavit ex vetusto Constitutionum Codice, qui in Bibliotheca Neapolitanorum Patrum Carthusianorum D. Martini delitescerebat. Eas autem Constitutiones primus omnium in unum redigit, collectasque una cum Ritibus imprimi curavit Franciscus Tuppi Parthenopæus, inscripsitque Regi Ferdinando Aragonio cum epistola, quæ adjicitur, nuncupatoria ad eundem Regem, in qua hæc omnia leguntur. In calce autem eadem Constitutiones dicuntur *Impressæ sub optimo Rege Ferdinando, Neapoli IX Augusti MCCCCLXXV.* Paucis scilicet post annis, postquam ars typographica prodierat. Inscriptio vero totius Constitutionis sic se habet:

DE

DE REBUS STABILIBUS NON ALIENANDIS ECCLESIIS.

Rubrica.

Idem. (Federicus Imp.)

Prædecessorum nostrorum veterum Principum Constitutionem, quam antiqua turbatio præteriti temporis antiquarat, nova promissione novantes, edicimus, quod nulli subjectorum nostrorum Clerico, vel Laico liceat Domibus Templi, vel Hospitalis, seu cuilibet aliâ loco religioso, de quo nostre Curie certum servitium minime debeatur, possessiones hereditarias, vel patrimoniales vendere, vel donare inter vivos aliquo donationis, nisi ex equalis causa permutationis transferre. Ceterum si in ultima voluntate aliquem de prædictis locis heredem instituerit, tunc Domus, quæ institutionem, vel legatum acceperit, teneatur infra annum alicui de proximis defuncti, vel de burgenfibus nostris relicta stabilia vendere; at si ultra annum facere prædicta distulerit, possessiones ipsas post anni lapsum Fisci nostri juribus volumus applicari. De rebus autem quibuscunque mobilibus, quantumcumque preciosis, relinquendi prædictis Domibus, & aliis religiosis locis concedimus facultatem. In postrema vero parte sic legitur. Actum solemnî Concistorio Melphienfi

*phienſi anno Dominica Incarnationis MCC
XXXI, alias XXXII, mense Auguſti, In-
dictionis IV. Inſinuatam vero mense Se-
ptembris ſequentis V Indictionis. Amen.*

En conſtitutionem protulimus in-
tegram, & native ſuæ lectioni reſtitu-
tam: in qua ſane plura nobis ſunt ad-
notanda, ut quid inter utraſque, quas
deſcripſimus, diſcriminis intercedat, pla-
num faciamus. Principio in ipſo ti-
tulo, ſive, ut vocant, rubrica, pro re-
bus ſtabilibus non alienandis Eccleſiis,
ſubſtituendum duxit quiſquis ille fuit,
*rebus ſtabilibus eccleſiaſticis non alienan-
dis*: ex qua nominis ambiguitate de-
ſumere quiſquis poteſt, non modo bo-
na ſtabilia non eſſe Eccleſiis, ſive Ec-
cleſiaſticis alienanda; ſed illud etiam,
bona ſtabilia eccleſiaſtica, ſive quæ Ec-
cleſiis adhærent, nulli alienationi fore
obnoxia. Curatumque ab eodem eſt, ut
huic tituli ſuppoſitioni legis etiam ſen-
tentia aliqua ratione reſponderet. Ubi
enim Federicus edixerat, *quod nulli li-
ceat Domibus Templi, vel Hospitalis,
ſeu cuiſlibet alii loco religioſo poſſeſſiones
vendere*; parum nescio quid addito; le-
gitur, *quod nulli liceat DE Domibus Tem-
pli vel Hospitalis, ſeu QUOLIBET ALIO
loco religioſo poſſeſſiones vendere*. Qua levi
verborum additione & varietate totius
con-

Constitutionis sententiam corrupti & perverti, nemo non videt. Facile enim inde eruitur, possessiones Domorum Templi, & Hospitalis, & cujusvis loci religiosi neminem omnino alienandi habere facultatem: quod ab sensu veræ Constitutionis prorsus est alienum. Atque hanc Constitutionis depravationem hario-lando, ut videtur, emendandam olim susceperat magnæ apud nostros laudis Pragmaticus Carolus Tappia: sic enim scribit in suis ad eandem Constitutionem Commentariis: *Hujus Constitutionis littera corrupte legitur, neque ex ejus contextu colligi potest, quod inde Doctores sumere intendunt. Ideo eam hoc pacto legimus, quod nulli subjectorum nostrorum Clerico, vel Laico liceat Domibus Templi, vel Hospitalis, aut cuilibet religioso loco, a quo nostræ Curie servitium debeatur, possessiones hereditarias, vel patrimoniales vendere. Reliqua legantur prout in textu: & ita hujus Constitutionis erit sensus, quod bona stabilia subjecta censui Curie in Ecclesiam transferri non possunt inter vivos, nisi ex causa permutationis, vel translata in ultima voluntate infra annum vendantur, aliter confiscantur: mobilia vero libere transcant. Et eum sensum communiter sequuntur hujus Constitutionis Commentatores. At quemadmodum*

Tom. II.

G

ve-

veram legis sententiam assecutus ille est, *Domibus, & cuiuslibet alii restituendo*; ita falsus est particulam *minime* expungendo. Cujus negativæ particulæ litura totius Constitutionis sensus labe factatur: coercetur enim legis sanctio, ut tantummodo *bona stabilia subjecta censui Curie* (ejus generis sunt bona feudalia) *in Ecclesiam transferri non possent*. At de non diminuendis bonis feudalibus, extabant jam peculiare aliarum leges, altera Regis Rogerii in Constitutionum lib. III, tit. I; altera vero ejusdem Federici Imp. ibid. tit. V. Et Federicus ipse disertis verbis, ut nos deinceps demonstrabimus, res burgenfaticæ ne in manus mortuas demigrarent, jussu sua in lege intellexisse, atque adeo voluisse, Gregorio IX Pontifici per Monitores scripto renuntiavit. Retinendam igitur particulam *minime* confirmamus, ea prorsus ratione, qua in veteri nunc eruta Constitutione legitur: neque tamen inde quidquam Constitutionis germanæ sententiæ discrepans induci arbitramur. Vult enim Federicus ab nova bonorum stabilium possessione arceri quoslibet locos religiosos, de quibus Regiæ Curie servitium *minime* debeat, nempe ratione rerum burgenfaticarum: de quibus etiam nullam Curie servitium præ-

præstaretur; eas tamen ne loci religiosi occuparent, fancivit. Qua loquendi ratione usum eum credimus, ut generatim atque univérse sacris Collegiis ablatam esse facultatem acquirendi, non modo bona feudalia, sed cujuscumque etiam generis burgensatica, sive allodialia, intelligeretur. Atque hunc sensum magis esse Constitutionis rationi consentaneum existimo.

Præterea verbum *LOCARE* nullibi in Federici lege reperire licet: quod additamentum perperam, ac non sine fraude deinde in ipsam Constitutionem intrusum, nemo est quin intelligat, quam contrariam ab ipsa legislatoris mente efferat sententiam. Federicus enim eo consilio suam edidit Constitutionem, ne Ecclesiastici ultra modum ditescerent, laicos possessione omnium bonorum cum reipublicæ detrimento spoliarent: atque idcirco Clericos quacunque ratione bona stabilia accipientes, eadem nullo pacto ipsos retinere, sed intra anni spatium *vendere* jussit. Addito autem *vel locare*, continuo legis finis evanescit: per locationem enim usus tantum rei ad certum tempus in conductorem, accepta ab eo mercede, transfertur; dominium autem, & proprietas penes ipsum locatorem remanet.

Ceterum ex iis, quæ post latam Constitutionem secuta sunt, sinceram veramque eam esse lectionem evincitur, simul & germanam legis sententiam facili negotio possumus eruere. Exarserrat nimirum Gregorius Pontifex M. ejus nominis IX adversus Federicum, eumque multis nominibus postulatum arguebat. Qua de re legatos ad eundem mittendos censuit, hique fuere quatuor Episcopi, hoc est, Herbipolensis, Vormaciensis, Vercellensis, & Parmensis: qui ad Imperatorem (qui tunc in Italia erat, qua in regione, adhuc me latet) profecti, ab eo, anno, ni fallor, MCCXXXIX satis humaniter accepti sunt. Et quo Legatis Pontificiis plurimum honoris Federicus tribueret, eis dicendi copiam fecit in senatu amplissimorum virorum, qui fuere Panormitanus, & Messanensis Archiepiscopi, Episcopi Cremonensis, Laudensis, Novariensis, & Mutinensis, pluresque alii ex Dominaca, & Franciscana familia religiosi viri. Hoc in confesso Legati mandata Pontificis exponentes, potissime Imperatorem super quibusdam capitibus admonuere, unde *Monitorum* nomen illis inditum: ad quæ singula capita scripto sane quam accurate quum respondisset Imperator, adeo suorum factorum ratio-

tio-

tionem reddidisse putabatur, ut Legati singula omnia Pontifici renuntiantes, eidem nihil quod reprehensione in Imperatore esset dignum, invenisse, rescripserint. Narrat hæc omnia Matthæus Parisiensis pluribus verbis pag. cccxxxiii, & Federicus ipse in epistola xxi, libri i, quam scripsit ad Reges & Barones Franciæ. At quod ad rem nostram facit, inter illa accusationis capita, ea, quæ sua in Constitutione sanciverat Federicus, maxime adnumerabantur, his verbis.

X

PROPOSITIO ECCLESIAE.

Templarii, & Hospitalarii bonis mobilibus, & immobilibus spoliati, juxta tenorem pacis, non sunt integre restituti,

RESPONSIO IMPERIALIS.

A Templariis, & Hospitalariis verum est, quod per judicium, & per antiquam Constitutionem Regni Sicilia, revocate sunt feudalia, & burgatica, qua habuerunt per concessionem invasorum Regni, quibus equos, arma, victualia, & vinum, & omnia necessaria ministrabant abunde, quando infestabant Imperatorem, & Imperatori, tunc Regi pupillo, & de-

stituto, omne omnino subsidium negabant. Alia tamen feudalia, & burgasatica dimissa sunt eis, qualitercunque ea adquisierunt, & tenuerunt ante mortem Regis Villielmi II: seu de quibus haberent concessionem alicujus antecessorum suorum: nonnulla vero burgasatica, quæ emerunt, revocata sunt ab eis, secundum formam antiquæ Constitutionis Regni Sicilia, quod nihil potest eis sine consensu Principis de burgasaticis inter vivos concedi, vel in ultima voluntate legari; quin post annum, mensem, septimanam, & diem aliis burgensibus secularibus vendere, & concedere teneantur. Et hoc propterea fuit ab antiquo statutum, quia si libere eis, & perpetuo burgasatica liceret emere, sive accipere, modico tempore totum Regnum Sicilia (quod inter regiones mundi sibi habilius reputarent) emerent, & acquirerent: & hæc eadem Constitutio obtinet ultra mare.

Rebus ita constitutis, jam ad ipsam Constitutionis interpretationem adgrediamur. Prædecessorum nostrorum veterum Principum Constitutionem. Hi prædecessores, quum ingenui pudoris sit fateri quod nescias, quinam fuerint, hæcenus me ignoravisse fateor. Illud pro comperto habebam, eos nullos alios, nisi Regni Siciliae Principes fuisse, ad quos

quos omnino Constitutio referenda esset. Quin etiam peculiarem ejusdem Regni fuisse legem, sat luculenter deprehenditur ex responsione, quam per *Monitores* ad Gregorium Pont. scripto misit Federicus, ubi *per antiquam Constitutionem Regni Siciliae* feudalia & burgensatica Templariis, & Hospitalariis ab invasoribus Regni concessa, revocata fuisse narratur. Nonnulla vero burgensatica, quæ emerant, ab eisdem Templariis, & Hospitalariis revocata fuisse dicitur, *secundum formam antiquæ Constitutionis Regni Siciliae*, quod nihil potest eis sine consensu Principis de burgensaticis inter vivos concedi, vel in ultima voluntate legari, quin post annum, mensem, septimanam, & diem aliis burgensibus secularibus vendere, & concedere teneantur. Non absimili ferme sententia conceptam legem inter statuta Gallorum urbis, quam *Bella villa* appellant, invenimus, quæ in Dacherii Spicilegio tom. ix, fol. 181. legitur his verbis: *Si quis pro sepultura legaverit Ecclesie, vel Sacerdoti domum, vel pedam* (h. e. certam campi quantitatem) *infra villam, bene poterit hoc facere; & intra annum & diem debet vendi laico homini, qui possit, & debeat domino, tanquam burgenses alii, respondere.* La-

ta fertur a Vomberto Toparcha, ejusque Guichardo filio an. MCCXXXIII; per idem prope tempus, quo Federicus suam edidit Constitutionem. Ceterum quum has meas conjecturas communicassem cum Alfonso Airollo, Viro & generis nobilitate, & pulcherrimarum doctrinarum scientia ornatissimo, commodum is mihi dubitationem sustulit prorsus omnem eo quantivis pretii monumento, quod fatis perhumaniter nobis præbuit, unde inter alia discere licet, Prædecessores illos nullos alios, quam Rogerium, & Guilelmum priores Siciliae Reges fuisse. Eo monumento Privilegium Manfredi Regis continetur, quod integrum hic describere non erit abs re: sic enim habet: *Manfredus Dei Gratia Rex Sicilia. Inter cetera pietatis opera, quibus Regiam intendere condecet Majestatem, illud specialiter dignum aternæ retributionis premio creditur, si sacrosanctas Ecclesias, & personas Deo famulantes in eis, pia consideratione respicimus, & ut ab omni vexationis molestia conquiescant, ex collata Nobis Regiæ dignitatis potentia sollicitè procuramus. Ea propter per præsens Privilegium notum facimus universis, tam præsentibus, quam futuris, quod Frater Joannes Præceptor Domus Hospitalis Sanctæ Mariæ Theutonicorum in Sicilia fidelis*

lis noster Majestati nostre humiliter supplicavit, quod quum a quondam Serenissimo Imp. Friderico, recordationis inclite, carissimo Patre nostro, Magistro, & Fratribus Domus Hospitalis ejusdem in Jerusalem tam in personis, quam in bonis suis in Regno Sicilia existentibus, fuisset gratia protectionis indulta, & omnia castra, casalia, homines, possessiones, & bona, quæ donatione Regum, concessione Principum, & oblatione fidelium, sive quolibet alio justo titulo Domus ipsa erat adeptæ, dictus Dominus Pater noster prædictæ Domui Hospitalis duxerit confirmanda. Et exemerit eam ab omni data, collecta, seu exactione, ab omni angaria, & onere cujuslibet servitutis. Concedens eidem Domui de munificencia liberali, libertatem agrarum, herbarum, & lignorum, ubique per terras demanii ad suarum Domorum usum: & ut de ipsis per totum Regnum nihil pro plateatico, vel consuetudinibus aliquibus, aut statutis in terra, vel mari solvere teneantur: firmiter statuendo, ut nullus Frater prædictæ Domus de tenementis, & possessionibus Domus ejusdem, sine judicio, & justitia præsumeret dissimulare; & de abundantiori gratia, ut de proventibus, & bonis suis, quæ ad partes ultramarinas dirigerent, pro ipsorum utilitatibus, & servitio Jesu Christi, nihil

hil ratione portatici, plateatici, falangatici, ripartici, tholonei, vel alicujus alterius exactiois, & juris dohanarum, & portuum introitu, vel exitu exigeretur ab eis, & de passagio Phari eundo a Sicilia in Calabriam, & a Calabria in Siciliam eidem Sacrae Domui, & Fratribus ejus perpetuam concesserit libertatem, sicut in privilegio predicti Domini Patris nostri eidem Domui Hospitalis, & Fratribus super hoc indulto plenius continetur; eandem Sacram Domum cum Fratribus, & Confratribus, ac omnibus bonis suis sub nostra protectione recipere, & dictum privilegium predicti Domini Patris nostri cum predictis libertatibus, & immunitatibus in eo contentis ipsis confirmare de nostra gratia dignaremur. Nos autem attendentes celebrem vitam, & honeste religionis cultum, quibus Magister Domus predicti Hospitalis, & Fratres sui clare noscuntur; considerantes etiam labores & sudores assiduos, quos pro fide Christiana, & gloria sustinent incessanter, divina pietatis intuitu, qua permittente vivimus, qua faciente regnamus, suis supplicationibus benignius inclinati, eandem Sacram Domum Hospitalis, & ab ipso quaslibet derivatas, Fratres, & Confratres, ipsarum cum omnibus bonis suis mobilibus, & stabilibus, quæ per totum Regnum

gnum nostrum rationabiliter possident in presenti, sub speciali protectione ac defensione nostra recipimus. Et eidem perpetuo confirmamus omnia castra, castella, homines, & possessiones, quae donatione Regum, concessione Principum, & oblatione fidelium, sive quolibet alio justo titulo est adepti, & nunc ea tenent & possident, prout ea per praedictam Dominum Patrem nostrum eidem Domui confirmata fuerunt, & in praedicto suo privilegio continentur; non obstante Constitutione divorum proavorum nostrorum Regum Rogerii, & Guilelmi, confirmata postmodum per quondam praedictum Dominum Patrem, & Fratrem nostros felicis memoriae, & nostris etiam Constitutionibus comprehensa, per quam mandatur expressius, ut possessiones omnes, & bona stabilia saecularis locis, & ipsorum Praelatis a quibuslibet patronis oblata ultra annum retineri non debeant, sed distrahantur omnimodo, ipsorum pretium ad utilitatem Ecclesiae, cui oblata fuerint, convertendo. Confirmantes &c. . . . Datum in urbe felici nostra Panormi per manus Gualterii de Oera Regni Siciliae Cancellarii. Anno Dominicae Incarnationis MCCLXII mense Julii, v Indictionis, regnante Domino nostro Manfredo D. G. invictissimo Rege Siciliae, Regni ejus anno IV feliciter Amen.

Recenset hujusmodi Privilegium Antonius Mongitore in Monumentis Historicis S. Domus SS. Trinitatis Militaris Ordinis Theutonicorum, cap. IV, pag. 37. . . Eiusque autographum membranaceum asservari refert in Archivio ejusdem S. Domus SS. Trinitatis Urbis Panormi. Ibidem quoque aliud legere est Diploma, iisdem pene conceptum verbis, quod Jacobus Aragonius Siciliae Rex anno M.CCLXXXV, ante diem VIII Kal. Aprilis edidit, rogante Fratre Federico de Bola Generali Praeceptore Domorum Theutonici Ordinis in Sicilia, & Calabria. Itaque ex eo Privilegio praeterquamquod Praedecessores, quos Federicus commemorat, Rogerium, & Guilelmum fuisse apparet; illud quoque desumimus, parem, ac Federicus, Constitutionem tulisse Manfredi fratrem, qui fuit Rex Conradus. Confirmatur insuper Constitutionem illam generalem prorsus fuisse, ne dum ad solos Hospitalarios respexisse: mandari quippe affirmatur *expressius, ut possessiones omnes, & bona stabilia SACRIS LOCIS, & IPSORUM PRAELATIS a quibuslibet personis oblata, ultra annum retinere non debeant.*

Illud praeterea animadvertendum est, duo omnino tempora Federicum in sua
Con-

Constitutione respexisse, viventium alterum, alterum morientium. In priori enim parte jubet neminem profus inter vivos posse quascumque possessiones religiosis locis ullo donationis, sive alienationis titulo attribuere, nisi ex causa æqualis permutationis: At in posteriori Constitutionis membro sinit Imperator, decedentes, religionis & pietatis causa, Ecclesiis res tantum mōventes quantumcumque preciosas, immobilium autem pretium tantum legare: liberam nimirum ex hac vita migraturis relinquens potestatem res suas erogandi ea ratione, quæ nec reipublicæ esset detrimento; & ad peccatorum expiationem esset satis.

Quare autem Templarios, & Hospitalarios bonis mobilibus & immobilibus spoliaverit Federicus, deprehendimus ex ejus temporis historia. Etenim, ut narrat Otho Uspergensis in Chron. & Federicus ipse in suis epistolis, quo tempore idem Imperator bellum sacrum confecturus Palestinam petierat, Templariorum proditione labores & pericula multa apud Acchon in Ptolemaide subivit. Hinc bello functus, ut primum ad Italiam appulit, eorum perfidiam bonorum ab ipsis possessorum multatione animadvertit. Neque tamen quis suspicetur Federici legem ad solos Templarios

pla-

plarios, & Hospitalarios, ut reipublicæ, & religionis hostes; neutiquam autem ad ceteros Clericos respexisse. Nam etsi ex Templariis Imperator occasionem ferendæ legis sumpsisse videtur; hanc tamen voluit esse generalem, universosque Clericos in ea complecti placuit: quod sat manifesto desumitur quum præcipit; neminem cum *Donibus Templi vel Hospitalis*, tum etiam *cultibus alii loco religioso* possessiones vendere vel donare posse. Idque etiam ex epistola, quam Federicus ipse ad Justitiarios scripsit, non obscure desumi arbitror. Quam epistolam, quia ad explicandam Constitutionis sententiam tota referri videtur, integram hic exscribere libet, quæ sic se habet: *Federicus Justitiariis. Exposuerunt, & conquesti sunt Excellentie nostræ Fratres Hospitalis S. Mariae Theutonicorum fideles nostri, quod contra privilegia ipsis a prædecessoribus nostris, & nobis concessa, per Officiales nostros in multis contra iustitiam molestantur: quæ privilegia tamen nostro conspectui mandavimus presentari, licet non ipsa authentica & originalia, sed ipsorum tenores publica manu transumptas vobis presentaverunt. Iis tamen, quæ continebantur in eis diligenter inspectis, & ad limam conscientie nostræ reductis,*

volentes eorum jura, si sine juris nostri præjudicio possumus, illa servare, fidelitati tuæ præcipiendo mandamus, quatenus privilegiis authenticis, quorum capitula nostræ Curie præsentata tibi sub sigillo nostro transmittimus, diligenter inspectis, si privilegia ipsa compereris fideliter fuisse transumpta, non permittas Fratres prædictos contra privilegia ipsa, & contra justitiam molestari; dum tamen Feodalia, & Bugosatica Regni nostri non sint, nec usurpent auctoritate ipsorum privilegiorum, in quibus generali vocabulo acquisita cum justis acquirendis reconfermentur eisdem, nulla de Constitutione Prædecessorum nostrorum, & nostra habita mentione, per quam **LOCA RELIGIOSA**, quocunque alienationis titulo per mansuetudinis nostræ sacrum oraculum acquirere sibi Feodalia vel Burgosatica prohibentur. Immunitates tamen, & libertates alias ipsis indultas, tam super herbaticis, pedagis, phalangeticis, & specialiter de transitu, faciat de rebus provenientius ex faribus, & fructibus possessionum domus ejusdem, a Regno in Syriam transferendis, libera per Officiales nostros tuæ jurisdictioni subjectos, ipsis facias inviolabiliter observari. In possessionibus etiam, quas ab Ecclesiis, & locis venerabilibus justis titulis se acquisisse probaverint, & quas jam pacifice possi-

possident, non permittas eosdem aliquam molestiam sustinere. Hanc epistolam frustra requires in illo, quod circumfertur, Federici epistolarum volumine, sed edita primum fuit a Mabillonio, qui quum in MS. codicem Reginae Sveciae, Federici litteras a Petro de Vineis collectas complectentem, incidisset, collatis singulis, plures adinvenit, quae in sex illis libris omnino desiderantur, ac propterea publica luce dignas judicavit. Easdem iterum recognitas, & illarum nonnullas ad fidem Codicis Colbertini emendatas, in vulgus edidit Edmundus Martene, recensuitque in *Veterum Scriptorum, & monumentorum tom. II*, inter quas ea, quam descripsimus, legitur numero LXVIII. Sed quod ad rem stram facit, ex illa evidenter accipimus, Federicum sua Constitutione *Loca religiosa*, cunctas scilicet Ecclesias, cunctaque Sacra Collegia comprehensa voluisse, ne dum Templarios, & Hospitalarios: eo nimirum consilio, ne Clerici quicumque universa civium bona sibi contraherent, quod Republicae detrimentum importaret: quia, ut idem Federicus Gregorio IX scripto professus est, *si liberere eis, & perpetuo burgasatica liceret emere, sive accipere, modico tempore totum Regnum Sicilia (quod inter regiones mundi*

*mundi sibi habilis reputarent) emerent ,
& acquirerent . Et hæc eadem Constitutio
obtinet ultra mare .*

Hoc autem postremum , quod additur , eandem Constitutionem obtinuisse ultra mare , id , pro ejus temporis loquendi ratione , ad Orientis Imperii regiones referendum videtur . Inibi enim jam pridem Constantinopoleos Imperator Romanus , qui Lecapenus est dictus , sua Constitutione edixerat , ne prædiorum , quæ a Monachis Sacro Collegio addicerentur , quidquam , nisi justum æstimationis pretium ab ipso Monasterio recipiatur ; fundi autem ipsi aliis concedantur . Quam legem Leunclavius e græco in latinum sermonem transtulit , recensuitque in suo Jure Græco -- Romano lib. 1 , pag. 157 . in hæc verba : *Per occasionem alicujus , qui Monachus factus est , aut fieri vult , & prædium suum Scholæ Sacre addixit , recte decreta confusionem aliquam recipere per adjudicationem presentens minime debent . Nimirum ut justum æstimationis pretium recipiat . Siquidem hoc ab eo revera salutis causa , non dolo , non præstigiis , non astu factum est fraudolento . Id vero non minus ad Sacrarum Domorum , quam pauperum utilitatem spectare putabitur , dum rixis , & contentionibus , & illiberali acquisitione libe-*

liberantur, & inventiones, ac detentiones citant, & non incurrunt qua negotiis molestis occasiones prebent. Ita anno DCCC CXXI jussisse fertur Romanus. At anno DCCCCXXVIII iterum edixit, Ut Monasteria prædiorum, quæ ipsis titulo renuntiationis mundo factæ dantur, estimationes & pretia, non ipsos fundos accipiant. Subinde vero in eadem Constitutione, eodem Leunclavio interprete, decrevit, Nullus in posterum, nec illustrium Magistrorum, aut Patriciorum, nec Magistratibus, aut præturis, aut civilibus, vel militaribus dignitatibus honoratorum, nec eorum omnino, qui Senatorum numero censentur, nec Provincialium Præsidentum, vel Expræsidentum, nec amantissimorum Dei Metropolitanarum, vel Archiepiscoporum, vel Episcoporum, vel Abbatum, sive Priorum, vel Ecclesiasticorum Præsidentum, vel eorum, qui religiosis Ædibus, aut augustæ alicui domui cum potestate præsunt; in persona sua, vel nomine patrimonii Principis, vel Ecclesiæ, per se, aut subjectam personam audeat amplius in prædium, vel agrum in solidum, vel ex parte succedere, vel emptionis, vel donationis, vel hereditatis, vel occasionis alterius cujuscunque titulo. Has inquam Lecapeni Imperatoris constitutiones respexisse ducimus Federicum, ubi in ultramarinis etiam regionibus

parem legem valere ait. Ambo enim in eo præ ceteris mire conveniunt, ventantes quidem, ne Monasteria, Ecclesiæque rerum stabilium possessiones quovis unquam pacto nanciscantur. Quinetiam iisdem temporibus, quibus Federicus in Occidente imperare cœperat, in universo Orientis Imperio neminem prorsus potuisse ulla ratione possessiones suas Ecclesiæ erogare, luculentissimum extat Innocentii III monumentum. Pontifex enim ille ægre ferens, ejusmodi legem inibi vigere, ea de re epistolam scripsit ad Henricum Constantinopolitanum Imperatorem, quam refert Bosquetus lib. I, regest. XIII, epist. XCVIII. his verbis: *Illustri Constantinopol. Imp. Gravem Venerabilium fratrum nostrorum Archiepiscoporum, & Episcoporum, & dilectorum filiorum aliorum Prælatorum Imperii tui recepimus questionem, quod tu, & Barones tui in eorum inhibuisti gravissimum detrimentum, ne quis de possessionibus suis in vita sua conferat, vel in extremo articulo condat Ecclesiis testamentum. Quum igitur ex inhibitione hujusmodi & Ecclesiarum dispendium, & inhibentium interitus procuretur, excellentiam tuam moneamus attentius, & hortamur, quatenus hujusmodi pravam inhibitionem & tu ipse relaxes, & a tuis Baronibus facias, potesta-*

testate tibi tradita, relaxari. Datum Lateran. vi id. Jul. an. XIII.

Ceterum hanc eandem Federici legem ab Carolo II Rege Neapolitano subinde fuisse abrogatam, aut saltem antiquatam, contendunt. Et certe is, in vivis adhuc agente patre Carolo Regni victore, ut Romano Pontifici, & Clericis, quorum ex beneficio Regnum agnoscebat, eorumque potentiam non parva verebatur, gratiam quoquo modo rependeret, legem sancivit, quæ inter Capitula Regni Siciliae legitur, qua Ecclesiis tributa facultas est acquirendi omnibus legitimis modis quæcumque bona stabilia, sive mobilia. Verumtamen haud scio, an quam legem Federicus universo populo salutarem sancivit, ea abrogationem pati potuerit. Finis enim, & scopus, ut sapientissimorum virorum sententia est, quem leges intueri, atque ad quem iussiones, & sanctiones suas dirigere debent, non alius esse debet, quam ut civitatis incolumitas & salus custodiatur, vitamque cives vivant & quietam, & beatam. Et bonarum quidem legum illud proprium & peculiare, quod eo diuturniores sunt, suamque vim in omnem posteritatem magis retinent, quo utiliores populis esse, & reipublicæ magis con-

conducibiles cognoscuntur. Hinc sapientis & æqui legislatoris munus & officium est, sicuti leges salutares ferre, ita, prout temporum fert conditio, minus utiles abrogare, meliores autem ab interitu vindicare, eisque robur & reverentiam impartiri. Quare Constitutiones nostræ, inter quas illa Federici refertur, quàm Regno universo salutares habitæ sint, & fuerint, merito eas, Matthæo de Afflictis si credimus, in Const. Neapol. Prælud. quæst. 1, n. 2; Rex Ferdinandus I confirmavit, omnemque vim in Regno habere edixit: idque ex rescripto, quod Fogiæ ad xviii Kal. Jan. an. mccccclxxii editum hodie nusquam reperitur, scribit apparere. Illud vero omni caret dubitatione, Federicum II Aragonium, Siciliæ Regem, eodem illo tempore, aut ab eo non longe (regnavit enim Federicus ab anno mcccxcvi, ad annum mcccxxxvi) quo Carolus Andegavensis suam condit legem, rescriptum dedisse, quod *De vendendis infra annum rebus translatis in Ecclesiam*, inscribitur. Eodem autem non modo veterem Siciliæ Constitutionem, sed illam quoque Federici Imperatoris confirmasse ipse videtur: ita enim edixit: *Sic sumus aliorum jurium amatores, quod nostra, demanii nostri, nostrorum-*
que

que Comitum, Baronum, & Feudatariorum, necnon burgensium jura non minuantur, vel pereant: Iccirco provida deliberatione statuimus, ut, si per aliquem burgensem nostri demanii, aut vasallum dictorum feuda tenentium, in Ecclesias prædium aliquod rusticum, vel urbanum quoquo alienationis titulo, seu per aliquot voluntates ultimas, alienare, & transferre contigerit; Prælati Ecclesiarum ipsarum, seu Præpositi quocunque nomine censeantur, prædia ipsa infra annum unum, hebdomadam, mensem, & diem, a tempore alienationis jam dictæ, vendere, seu concedere teneantur, & debeant; si de demanio fuerint, hominibus nostri demanii; si feudatariorum vasalli fuerint, alienationis cum vasallis. Re namque minime carere videntur, quum succedit pretium loco rei. Quod si non fecerint, liceat nobis bona ipsa alienata ad nostrum demanium, dictis feudatariis ad eorum dominium, absque pretio revocare. Capitul. Regni Siciliae lib. II, Cap. xxiii. Hæc nos de Federici Constitutione adnotasse sufficiat. Plura alia expectare licet ab eodem amplissimo Viro Alfonso Airollo; a quo, quum impensius versetur in eruendis illustrandisque Siciliensis historię monumentis, quam primum, pro ea quo pollet eximia ingenii facultate, magnam præclarissimarum rerum

XIX. Isthæc salubria rerumpublicarum, & regnorum scita cum ea apprime faciunt disciplina, quam sanctissimi Ecclesiæ Patres summo-
pe-

copiam, quæ scita essent dignissime, allatum iri confidimus.

(12) *Rerumpublicarum, & regnorum scita.* Postquam satis multa de Federici constitutione exposuimus, instituti nostri rationem sequuti, aliarum Rerumpublicarum, & Regnorum leges, temporis ordine servato, persequamur, ut nullam prope fuisse tempus, nullamque regionem appareat, quæ rebus suis consulens, nimias inconsultasque facultatum devotiones, non coerceret. Jam Regis Philippi Augusti temporibus apud Gallos legem fuisse rerum mortizationem vetantem, non est cur dubitemus. Ea quippe super re cum eodem Rege conqueritur Innocentius III Pont. ad quem sic scribit: lib. II epist. I. *Ad nostram noveris audientiam, referente venerabili fratre nostro Rothomagensi Archiepiscopo, pervenisse, quod Justitiarum tui per Normandiam constituti, & quidem alii Regie ditioni subjecti, postponentes penitus*

pere commendarunt. Hi profecto noverant, quantum ista bonorum incrementa reipublicæ detrimenti, quantam Ecclesiæ purissimæ disciplinæ

celum Dei, præpediunt laicos agritudine laborantes, ne de terris, vel de suis hereditatibus aliquid in elemosinam alicui largiantur, sive pro suarum animarum salute secundum ecclesiasticam sanctionem, vel condant testamentum exinde in ultima voluntate, imponentes illis post obitum crimen usurarum, qui pœnitentes, iudicio Ecclesiæ, satisfactione præmissa, viam sunt universæ carnis ingressi; ut prætextu criminis usurarum, decedentium bona Fisco Regio, in detrimentum juris ecclesiastici applicentur. - Quæ in epistola quum negotium cuiquam faceßere possent res nonnullæ, paulo accuratius illæ sunt explicandæ, ut Pontificis sententia plane intelligatur. Pessimo publico apud Gallos late invaluerat scenerandi mos cum immodico quæstu. Omni propterea contentione ad id malum de medio tollendum adnissus est Fulco Presbyter Parisiensis, cujus labores minime frustra fuere. Plures enim piissimi illius viri cohortatio-

ni-

plinæ cladem inferrent. Vir ille summus Augustinus immobilia suæ Ecclesiæ bona sæpe restituere tentavit. Sanctus etiam vir Chryso-

Tom. II.

H

sto-

nibus commoti animum ab ea pravitate revocantes, res suas & facultas affatim ad Ecclesiam conferebant. Universe autem in Galliis sceneratoris turpis nota inurebatur omnibus illis, iis etiam, qui usuræ vitio vacarent, qui decedentes, quacunque ratione bona sua Ecclesiis elargiebantur. Sed quia iisdem in regionibus sceneratorum res nullo pacto consecrari poterant, sed Fisco addicebantur; propterea regii quæstores audacter facultates omnes occupabant, quæ quovis nomine Ecclesiæ erogabantur, rati quidem easdem propter expiationem ab usuris, quas exegissent, factas fuisse oblationes. Quæ res ex historia repetitæ lucem non parvam præbent verbis illis Pontificis, *ut pretextu criminis usurarum, decedentium bona Fisco Regio, in detrimentum juris ecclesiastici, applicentur*. Illud etiam regios ministros movebat, quod eadem in regione consuetudo jam irrepserat, ut illa tantum legiti-

stomus homil. LXXXVI in Matth.
num. 4. , quum Christianis expro-
baret, quod sua avaritia Episco-
pos coegerint certos in Ecclesia
re-

gitima & firma haberentur testamenta,
quæ præseate, & curante Parocho con-
derentur. Hinc Concilium Bituricense
ad annum MCCLXXXVI constituit, ut
*Cappellani Ecclesiarum intersint testamen-
tis, inducendo eos ad emendanda . . .
facta, & restituenda illicite acquisita, &
alia ordinando, quæ ad salutem pertinent
animarum.* Quo fiebat, ut Clerici mi-
nus omitterent aliquid lucelli inde sibi
comparare, suadendo quidem jam mor-
ituris, non aliter ipsorum æternæ salu-
tis rationem constare posse, nisi male
parta Ecclesiæ Ecclesiasticisque relinque-
rent. Inde certe factum est, ut nimis
illi bonorum acquirendorum cupiditati
Reges modum statuendum ducerent.

Sed gallicanæ historiæ monumenta
porro prosequentes, legimus temporibus
Philippi III Regis, qui Audax est ap-
pellatus, rerum *amortizationem* vetitam,
atque odio habitam fuisse. Is enim an-
no MCCXCI edictum edidit, ne Eccle-
siis,

reditus constituere, ne forte virgines, viduæque, aliique opis egeni fame conficerentur, dum, quemadmodum in primis Ecclesiæ sæculis

H 2 fieri

siis, aliisque sacris locis in possessionibus acquisitis molestia exhibeatur, ea certe ratione, quia, ut inibi narratur, illiusmodi possessiones comparatæ fuerant cum regia auctoritate. Sancitum præterea fuit eodem in Edicto, ut liceret Ecclesiis easdem rerum possessiones, toto superiorum **xxix** annorum decursa initas, retinere, ea tamen lege, ut regio arario binorum annorum fructus penderent. Hinc comperimus a priscis usque temporibus morem apud Gallos in-
 vectum fuisse, ut regio fisco pro rerum acquisitione a Clericis census solveretur. Et quidem huc referenda est Bonifacii **viii** decretalis lib. **iii**, tit. **23** in **6**, in qua Pontifex ille ex eo potissimum capite queritur, propterea quod *Ecclesiarum Prelatis, Ecclesiis, Ecclesiasticisque personis Regularibus, & Secularibus imponunt onera gravia, ipsosque taliant, & eis collectas imponunt, ab ipsis suorum proventuum, vel bonorum dimidiam, decimam,*

feri affolebat, incertas fidelium stipes opperirentur; ingens, quod hinc malum erumperet, his verbis ostendit: *Nunc autem illos* (Sacerdotes)

cimam, seu vigesimam, vel quamvis aliam pensionem, aut quotam exigunt, & extorquent, eosque moliantur subficere servituti, suæque submittere ditioni. Cujusmodi querele adversus Philippum Pulchrum Regem prolatae sunt. Quia vero Clemens v, qui secundum Bonifacium Pontificatum tenuit, pactione facta cum eodem Rege, acta omnia Bonifacii contra Gallorum Regnum rescidit, eandem pariter abrogavit decretalem, conceptis verbis edicendo, ut veteres regni consuetudines & mores suam retineant vim. At idem Philippus Pulcher eo edicto immunita declaravit bona illa, quæ in dilatandis, sive infaurandis templis Paroeciarum erogabantur. Constant hæc omnia ex annalibus historiæ gallicanæ.

Tres subinde Reges Caroli, iv nempe, Pulcher item dictus, anno mccc xv, v appellatus Sapiens anno mccc lxx, & vi anno mcccclxxx, Ludovicus

¶ nos iisdem simus negotiis intenti, quis Deum placabit? Ideo nos non audemus aperire, quia Ecclesia nihil a secularibus hominibus dif-

eunda exclusit. Non poterunt, edixit, ejus sacri Cœtus Sodales (Jesuitas) succedere in terrenas hereditates, uti nec alii Regulares, sive directe, sive ex latere. Si posthac tamen ablegarentur e Societate, in priora sua jura reintegrari possunt. Ludovicus autem XIV, præterquamquod eandem constitutionem perpetuo valituram apud suos præcepit, insuper jussit, ex bonis omnibus, quæ manus mortuæ, cujuscunque essent generis, possiderent, tributum solvi, quemadmodum ceteri laici. Qui consulere voluerit Choppinum de Demanio tit. XIII, Paponem in suis Arrestis, Clok de contribut. cap. XII, comperiet profecto eam toto vertente seculo XVII in universo Galliz Regno suam omnem vim retinuisse. Anno vero MDCCXXIV Rex Ludovicus XV eandem legem, propositis adversus violatores atrocioribus pœnis, jussit. Sed quum comperisset ipse a nonnullis suæ legi perverſis interpretamentis fraudem

differt. Non audistis Apostolos, ne quidem pecunias sine labore collectas distribuendas suscepisse? Numc autem Episcopi curatores, obono-

H 4

mos?

dem fieri, anno MDCCXLIX declaracionem edidit, qua universa legis ratio, & sensus plenissime explicatus est, ut nullus tergiversationibus esset locus. Atque hæc sunt leges Gallorum, bonorum *amortizationem* vetantes, quæ aliis quoque gentibus, & populis exemplo fuerunt.

Atque ut ex Belgio aliquid attingeremus, Guido Comes anno MCCXIII in tota sua dominatione rerum consecrationem inhibuit. Idem peractum legimus ab Joanne Duce in ea Belgii regione, quæ Brabantia nunc dicitur: quibus addendus Philippus Pulcher; qui tamen eas venditiones exemptas voluit, quæ actioni redhibitorie darent locum. Carolus V Imperator ad VI Kal. Majas anni MDXT eodem in Belgio legem contra *amortizationem* latius proferendo, constituit illam tam in contractibus omnibus, quam in ultimis voluntatibus, omnium scilicet bonorum stabilium, & nominum, sive jurium perpetuorum, valere.

Et

mos, & *caupones* hujusmodi sollicitudine superant. Et quum oporteret illos animarum vestrarum curam gerere, eadem, quæ exceptores, quæ-

Et quia Clerici nihilominus legis vim fideicommissorum, & tacitorum pactio- num nomine eludebant; idem Carolus nova Constitutione v Non. Octobr. anno MDXXXVIII quamlibet fraudum occasionem sustulit, graviores quidem pœnas indicendo Notariis, qui contra ejusmodi legem stitupalarentur. Neque silentio prætereundum, eadem ipsa lege successiones etiam legitimas vetitas fuisse, quæ ad *Manus mortuas* quoquomodo pertinerent. Consule Paulum Christineum in decis. 201 tom. 1. Coppinum *de demanio* lib. 1, cap. 17, & Petrum Pecchium in tractatu *de amortizatione*, aliosque.

Sed jam in Britanniam progredientes, invenimus ibi toto seculo XIV legem de non *amortizandis rebus* usque valuisse. Quin etiam eidem suffragatum etiam fuisse legimus Ricchardum Archiepiscopum Canturiensem. Eo enim tempore insanas divitias congesterant

quæstores, rationarii, & pecuniarii, curare coguntur, de his quotidie sunt solliciti. Hæc non frustra deploro, sed ut quædam emen-

H 5 da-

rant Cistercienses : sed quia immunitatem insuper præferebant de non solvendis decimis eorum bonorum, quæ principio nacti fuerant; eandem immunitatem ad ceteras etiam facultates, quæ deinceps acquisierant, proferebant; quæ quum modum excessissent, detrimentum omne ad Episcopos, & Parochos pertinebat, quorum decimæ quotidie magis minuebantur. Cui incommodo ut prospiceret Ricchardus, bonorum acquisitionem ipsis inhibendam statuit interminatione dirarum illis omnibus, qui quacunque ratione res suas Cisterciensibus donarent. Ejus verba, quæ recensentur a Petro Blesense in epist. LXXXII, sic se habent: *Quod si pertinaces vos, & inflexibiles exhibetis, vinculo anathematis innodabimus universos, qui aliquid vobis dederint, aut vendiderint, unde jus decimationis obveniat; atque in Calum clamabimus, & ad thronum Summi Judicis appellabimus, ne quis hujus vinculum*

datio & mutatio sequatur, ut nos, qui hac gravi servitute premimur, misericordiam consequamur, ut vos sitis.

lum excommunicationis absolvat. Principum etiam favorem in hoc plenissime obtinebimus, ut gladio spirituali manus civilis assistat: & quidquid contra spirituales oraculum fuerit vobis venditum, aut donatum, confiscetur.

Eodem decurrente seculo XIV eandem inibi legem condidit Eduardus Rex, qua universe bonorum amortizationem vetitam inspicere est: sic enim narrat Thomas Vallingatensis: Hoc anno coactum est parlamentum Londini, in quo Eduardus Rex statuta edidit contra manum mortuam, ne de cetero possessiones terrarum, seu reddituum, sine speciali Regis licentia, ad manum mortuam devolvantur. Quae Eduardi Statuta constanter tenere ad Ricchardum II, ad annum nempe MCCCLXXI: quo tempore quia plerique ejus legis verba cavillabantur, sententiamque elevare studebant, eandem illam legem Ricchardus nova sanctione confirmavit: & quo fallacias omnes, & technas amputaret, genera pene omnia complexus est: sic enim

sis Ecclesia & proventus, & thesaurus.

XX. Neque leges civiles ab hu-

H 6

jus-

enim narrat Henricus Croytonus lib. v. Richardus Rex celebravit parlamentum apud West-Monasterium in crastino animarum. In isto parlamento editum est profanum statutum contra Ecclesiam, & Ecclesie personas, videlicet ne quisvis persona ecclesiastica possideant maneria (h. e. rusticas habitationes) domos, glebas, possessiones, terras, redditus, quoscunque proventus per manus Feoffatoris absque licentia Regis, & Capitalium dominorum. Et istud Statutum extendit se tam ad Ecclesias Parochiales, Capellas, Cantarias, quam ad Abatias, Prioratus, seu quacunque alia Monasteria. Similiter ad civis civitatum, & villiganos, atque burgenses burgozum, & villarum, hujusmodi redditus, vel possessiones pro communi utilitate habentes. Nam homines in illis diebus, qui valebant conferre redditus, vel possessiones alicui Ecclesie, vel cuicumque Communitati, nec expensas possent effundere, ut eos in manum mortuam reducerent sub licentia Regis, & Capitalium dominorum, solebant facere certos homines,

iusmodi sapientissimis statutis abundunt. Sane in Codice Justiniano, *tit. de Episcop. & Cleric.* lex extat,

in quibus habebant fiduciam, sub quorum nomine, & defensione ecclesiastica persone, vel huiusmodi Communitates rei commodo gauderent, & utilitatem eorum possiderent. Qua in narratione exemplum videre est moris illius, qui apud nos etiam num manet, ut Ecclesiastici, quibus lege vetitum feuda possidere, alijus liaci nomen usurpando, feudalius usumfructum & commoda perciperent.

Jam in Germania legem adversus *amortizationem* extasse inde ab initio Imperii Federici I, produnt historiæ. Eam quippe anno MCLII eundem Imperatorem promulgasse, narrat Rudovicus Frisingensis in ejus vita apud Muratorium *tom. VI, lib. II script. rer. Italic.* Dehinc Federicus II Imp. tametsi Ordinem Clericorum ab jurisdictione tam civili, quam criminali Magistratuum laicorum exemit; edixit tamen, ut narrat Pelzhoffer *de relig. cap. XIV*, bona Clericorum omnium tributorum solutioni, cunctisque publicis oneribus, pari jure ac ceteri cives, fore obnoxia. Ceterum XIV
desi-

extat, qua cautum, ut Monasteria in successione tantummodo Fisco præferantur, quoties nullus propinquus

desinente seculo *amortizationis* Constitutio per universam Germaniam invaluerat: quo tempore Moguntina, Coloniensis, & Magdeburgensis Ecclesia ea super re Carolum IV Imp. adiit, ac supplicibus verbis sic exoravit: *Seculares quidam in potestatibus, & officiis publicis constituti, videlicet Duces, Comites, Barones, Milites, Sculteti, & alii domini temporales, nec non Consules Civitatum, oppidorum, villarum, & locorum Rectores, libertates & privilegia condiderunt, & condunt, iisdemque publice, & de facto insistere præsumpserunt, & præsumunt ausu temerario, quotidie contra legitimas & canonicas Sanctiones, utpote quod nulla bona temporalia in potestatem ecclesiasticam transferantur.* Narrantur hæc omnia in Mindensi Chronico. Et Maximilianus I Imper. IV Id. Oct. anno MDXVII constitutionem edidit, qua novas bonorum acquisitiones Ecclesiasticis inhibuit: quæ bona nacti jam fuissent, ea intra anni spatium, iusto pretio proximis venirent. Quod si præstitutum illud

pinquorum superstes esset. Fertur, eundem Justinianum Cæsarem id quinta novella constitutione fustulisse. Quidquid vero plerique putarint;

illud tempus præterire siverint, jam liberum fore Principi, pro locorum ratione, eadem bona, facta æstimatione, ab Ecclesiasticis redimere; quorum tamen pretium in fundis emendis collocaretur, ut ex eorum fructibus, quæ pii fundatores facienda mandassent, peragerentur. At inter gravamina, quæ anno MDXXII per Principes Germaniæ Legato Pontificio, in conventu Nureburgensi, oblata sunt, illud etiam fuit, quod Monasteria nomine Monachorum in bonis hereditariis succedebant: *Quod Germanis & grave, & molestum, injustum etiam, ac non diutius tolerandum onus est. Ea propter necessario, ac summa prudentia curandum est, ut nemo se deinceps memoratorum Religiosorum votis vel adstringat, vel addicat, nisi prius ea de re civiles Magistratus certiores fecerit Ea tamen lege, eo pacto & ordine, ut omnibus erectitibus, omnibusque parentum, fratrum, sororum, cognatorum, coheredum, ac quorumcumque*

rint; quid varia indicent interpretationa, quæ in eam legem dari poterunt; illud explorati juris est, eandem legem, velut ab jure publico

que aliorum successionebus renuntient. Idemque cum his, qui jam olim Religiosorum regulis sese subjecerint, a sacri Romani Imperii Statibus & petitur, & censetur. Ferdinandus autem i postridie Id. Oct. anni MDLXII eandem legem & confirmavit, & in omnibus Provinciis, quæ ad Austriacam gentem pertinerent, valere jussit. Et quo firmiter eadem lex robur retineret, imperavit, posse sanguineos id redemptionis jus cuicumque vendere: quod si proximi venditores non extent, idem jus Principi attribuit. Leopoldus vero Imperator, ut penitus bonorum *amortizationem* eliminaret, edicto, quod ante diem XIII Kal. Octobr. an. MDCLXIX edidit, nullas irritasque declaravit omnes illas distractiones, & alienationes, quæ Ecclesiis fierent. Subindeque anno MDCLXXV ad Comitatum Rhætix, quæ nunc Tyrolis dicitur, protraxit. Nec ab his vel parum dissentit Imperator Carolus VI,

blico alienam , nullam in regno-
rum plerisque , in Gallia scilicet, in
Flandria, in Lusitania, in Sabau-
dia, inque nostra Italia, vim ha-
buis-

VI, sed majori fortassè vi eandem le-
gem sibi cordi fuisse ostendit. Anno
quippe MDCCXVI, prid. Non. Augusti
omnia edicta, omnesque leges, & con-
stitutiones, quas eadem super re edide-
rant Superiores Princeps, confirmavit :
vetavitque, proposita locupletibus nul-
litas pœna, suarum rerum alienatio-
nem, quas Ecclesiasticis facerent, sive
rustici fundi essent, sive urbani, sive
ædes, aut jura quæcunque: dedit præterea
Magistratibus mandata de vendendis iis-
dem bonis intra anni vertentis spatium,
quæ ab Ecclesiis, sive contractus, sive
ultimæ voluntatis nomine, forent acqui-
sita. Interdixit pariter Ecclesiasticis ne
laicorum bonorum stabilium possessionem
amplius, quam tres annos, retinerent.
Nec eo contentus; anno MDCCXX, v
Non. Octobr., altero suo edicto ea o-
mnia rata habens, imperavit omnes
acquisitiones ab Clericis factas post Leo-
poldi constitutionem, hoc est ab anno
MDCLX,

buisse, ut peculiare Patavii statutum satis ostendit. Insuper Gregorius M. in quadam epistola disertis verbis ait, novellas Justiniani

MDCLX, irritas habendas: dedit tamen facultatem vendendi eadem bona laicis non amplius, quam trium mensium intervallo: sique hoc facere recusarent, aut negligenter, fecit potestatem laicis ipsorum bonorum ineundi possessionem, qui, facta deinde ab iudice æstimatione, justum pretium solverent. Has omnes constitutiones & mandata Caroli VI recensentur sane quam accurate ab eodem Pelzhoff, qui a Consiliis fuit Imperatoris Josephi.

Antequam vero ex Germania recedamus, juvat instituta aliorum regionum, quæ illi adhærent, referre. Itaque Ludovicus Foscarinus, quo tempore vehemens contentio Venetam Republicam inter, & Paulum V erat, Venetorum legatus agebat apud Polonos, indeque Polonicarum legum codicem Venetias misit, quæ cum ejus Senatus statuto mire consentire deprehensæ sunt. Quin etiam Poloniæ ordo Clericorum

ex

ni constitutiones, etsi non multo antea prodierint, tamen in Italia numquam vim legis obtinuisse; quo fit, ut Accursus vetus aq̄ue ac indu-

ex suis bonis quotannis certam pecuniarum summam, jam inde ab antiquis temporibus, Regni quæstoribus solvebat. Etenim quum Alexander VI anno MD eidem ordini decimam pro vectigali indicere tentasset, continuo ab eodem rejecta est, ultro ab se in singulos annos rependi affirmando, sine ullo Pontificis rescripto, eo quidem jure, quod civilis potestas suapte vi obtinet. Nec eandem cogitationem omisisse videtur Sigismundus Rex. Is enim quum cognovisset plurimum detrimenti ad Rempublicam ex nimis Monialium congestis divitiis redundare, provide jussit, Sanctimoniales censu, qui ad vitam sustentandam satis esset, destitutæ, vita dumtaxat viventes ex parte dimidia bonis paternis ac matris fruantur; quod reliquum esset, proximis cederet. *Medietatem omnium censuum, & proventuum pecuniariorum illis, & cuilibet eorum solvere erunt adstricti, vita illarum durante. Reliquam medietatem*

dustrius legum interpret dicere non dubitaverit, Monachismum veram capitis diminutionem pati, hoc est, ejus privationem juris, quo cives

ce-

sem pro se retinebunt, & ex illis onera Reipublice, Regni, & bellica expeditionis sustinebunt Post mortem illarum bona earum (h. e. Monialium) ad proximiores consanguineos rursus devolvantur, & devolvi debent.

Neque vero ab horum censu sectanda est Hispaniæ regio. Quod etiam eo mirabilis videri potest, inibi adversus *amortizationem* viguisse legem, quo tempore barbarorum plena erant omnia. Siquidem Alfonso II, qui in Lusitania, sive Portugallia regnavit anno MCCXII, primus fuit, qui nimiam bonorum consecrationem lege vetavit. Suborta quæstio erat cum Clero de ejusdem legis intelligentia. Ambigebatur enim non de potestate Principis in ea ferenda, sed an bona etiam jam pridem acquisita in ea continerentur, quod nonnullorum erat opinio. Quapropter Dionysium inter Alfonsi nepotem, & ordinem Clericorum transactum est, Alfon-

si

ceteri potiuntur. Neque dici unquam poterit, novellam illam Justiniani constitutionem nostro in Regno invaluisse: palam enim cuique est,

si legem valere in iis tantum bonis, quæ post ejus promulgationem nactæ Ecclesiæ forent. Et quia Alfonsi constitutio ad acquisitiones etiam onerosas proferebatur, propterea in eadem transactione cum Joanne constitutum fuit, facultates Ecclesiis erogatas cum anniversario, aut quolibet alio onere, immunes quidem fore ab ea Alfonsi constitutione. Porro anno MCCLXXXIX Clerus ejusdem Regni postulaverat ab Nicolao IV, uti posset cum civitatibus pacisci super quadraginta capitibus, quorum in postremo, quod de immunitate erat, utique efficiendum esse statuebatur, quod canonicum esset, atque æquum, nec ecclesiasticæ libertati repugnans. Eodem in articulo complectebatur facultas, per quam Ecclesiasticis fas esset a laicis bona emere. At propter id ipsum Principem Dionysium adiere, qui petitiones eorum rejiciens, impense præcepit, nihil recedendum a legibus Alfonsi,

est, Federicum Imperatorem contrariam prorsus legem condidisse, quæ etsi fortasse infirmata deinde fit; id ob varias imperii vicissitudi-

fonfi, quod ex ejus capitulis anni MCCCIX, & MCCCXLVII planum fit. Princeps autem Petrus, qui fuit Dionysii nepos, regnavitque anno MCCCLVII, avi leges confirmans interdixit Notariis facultatem stipulandi in hujusmodi contractibus, qui cum Ecclesiasticis inirentur. Iterum ordo Clericorum anno MCCCXXVII ab Joanne I suppliciter petiit, uti sibi laicorum bonorum possessionem nancisci liceret; idque & denegatum ab eodem Rege fuit, &, renovata Alfonso constitutione, insuper additum, ut plerique narrant, a nemine posse Ecclesiasticum heredem institui, nisi pro quantitate centum coronarum, quas anniversarias quis relinque voluerit. Atque ex his constitutionibus ab Alfonso V, & Emanuele Regibus Lusitanis constatæ fuisse Ordinationes, sive leges universales Hispaniæ, in quibus lib. II, tit. XVIII statuitur ne Ecclesiæ, & Sacri Ordines emanent bona stabilia. Iterum typis edi-

dines , quas norunt omnes , factum est . Sed hic de fato hujus legis inquiriri non oportet ; quum alium locum , & occasionem hujusmodi

tæ sunt eadem Ordinationes quo tempore Hispaniæ Regnum tenebat Philippus II , dictæque proinde Philippicæ , quarum in lib. II , tit. XVIII illa ipsa Alfonso v Ordinatio legitur .

Operæ pretium autem est per summa capita hic enarrare , quæ notatu digna in his Ordinationibus reperiuntur . Interdicuntur nempe Ecclesiis , omnibusque iis , quas *manus mortuas* appellamus , cunctas acquisitiones bonorum stabilium tam titulo oneroso , quam lucrativo . Tantum ipsis permittitur posse illa bona retinere ad anni usque spatium , intereadum eadem proximis venditorum , aut donantium vendant : ni ita faxint , bona ipsa proscribantur fisco . Eximuntur autem ab hac lege facultates illæ , quæ titulo lucrativo acquisitæ deprehenduntur , ad obitum usque Joannis I , qui decesserat v Non. Augusti anni MCCCCXXXIIII . Præbyteris datur potestas ineundæ possessionis bonorum , modo ex hac vita mi-

modi tractatio requirat. Id tantummodo in presentia expetitur; ut lex publicæ utilitati conformis postliminio revocata, vim suam recu-

migrantes eadem suis consanguineis relinquant. Constituitur, potestatem, qua fruitur Ecclesia in comparandis facultatibus, nihil obstare, quo minus ipsa solvendis oneribus realibus, & publicis, rebus iisdem adhærentibus, sit obnoxia: propterea quod Princeps eam facultatem indulgendo, nunquam usque eo profusus fuisse putandus est, ut Ecclesia ab tributo ipsis rebus annexo fieret immunis. Argumenta autem, & rationes, quas iisdem in Ordinationibus recensentur, minus contemnendæ videntur. Decernitur enim optimi cujusque Principis interesse rerum *ammortizationem* vetare, quo laici idoneas habeant facultates, quibus satis essent præstandis oneribus Reipublicæ; simulque ne qua ex nimis opibus labes dignitati sanctissimi percissimique Ordinis aspergi videatur. His adjicitur, ne utquam illis incommodis prospectum iri eadem Clericorum bona solutioni tributorum adigendo:
pro-

cuperet, atque ubique servetur. Sane apud nos numquam fuit addubitatum, quin Monasticæ renuntiationes, quavis ipsæ ratione concipian-

propterea quia minime hoc pacto detrimentum tollitur commerciorum, quæ cum inculimati civium sunt necessaria, tum minime exerceri possunt, ni æquo jure ultro citroque cives paciscantur: atque hinc civium, & familiarum inopia sequatur necesse est. Id autem ecclesiasticæ libertati minime officere, quum non auferat bona antea comparata, sed tantum acquirenda cohibeat, postquam scilicet Clerici factis opum nacti sunt. Et quemadmodum Ecclesia leges condit, quæ Ecclesiasticos ab alienandis rebus continet; ita vicissim & Princeps laicos paribus legibus coerces. Quinimo si cuilibet de civibus fas est, ad suæ familiæ incolumitatem, prohibere, ne quid de suis facultatibus Ecclesiæ alienetur; quidni idem Principi præstandum erit, in publicæ utilitatis rationem? Quare ni Princeps ea potestate utatur, brevi ab uno sacro ordine cives universis suis opibus spoliatum iri. Hæc quidem sunt

CONSULTATIO. 193

piantur , nusquam ad monasteria cum marium , tum feminarum successione jura trahere possint . Et nostra hæc princeps Neapolitana Ci-

Tom.II.

I

vitas

sunt rationum momenta , quibus temporibus illis in magna rerum ignoratione homines ducti , naturæ tamen communi sensu impulsæ , tam de suis , quam de Civitatis commodis cogitare cœperunt .

Ecce autem Barbosa , nimio in Romanam curiam studio addictus , dum nullo modo , quin ea lex contra *amortizationem* apud Hispanos , Lusitanosque esset , inficiari posset , arbitratus est tamen eam fuisse de Pontificis Romani auctoritate latam . Quam suam sententiam postea , aliorum imperio parens , ut Regiæ potestati contrariam , repudiavit , iterumque scripsit in suo Voto xxx , num. 44. sic : *De cujus materia (ordination. lib. II , tit. 18 in princip. §. 1.) validitate satis superque disceptatum fuit , & adhuc sub judice lis est . Et ideo nihil firmandum in presenti censeo , aut meæ intentionis usquam fuit Ecclesiastica , vel Regiæ jurisdictioni præjudicium aliquod*
in-

vitas in plerisque hac de re fori
 controversis , in eo nervos omnes
 ac vires exeruit , ut hujusmodi re-
 nunciationes omnino reales habe-
 ren-

*inferre ; sed quæ hic dicimus super hac
 materia, magis discurrendi, quam resoluendi
 gratia dicta censeantur.* Usus est hoc
 loco is causidicus forensibus technis. Et-
 enim in interpretatione ipsarum Ordina-
 tionum commentus fuerat, se loqui de
 Indiarum regionibus, affirmans in iis
 pleno dominio a Lusitanis occupatis, re-
 cte consecrationem bonorum a Principe
 vetari posse: ut facile inde deducere
 quis posset, haudquaquam Principem
 ea facultate pollere in iis rebus,
 quæ privatorum sunt, nec quidquam,
 nisi pro summo imperio, ad Rempu-
 blicam spectant. Barbosa opinio, ta-
 meti ei nonnulli de turba forensium
 adhæserunt, rati eam viguisse in Hi-
 spania legem, quæ annuente Pontifice
 M. lata esset, refelli facile potest ex
 his, quæ anno MDCXXXV in Lusitania
 evenere. Erat per id tempus inibi Pon-
 tificius orator Alexander Castracanus,
 qui in Dominico die Majoris Hebdo-
 madæ

rentur, id omnino non modo singulis civibus sed universæ insuper reipublicæ admodum salutare agnoscens.

I 2

XXI.

madæ *amortizationem* bonorum edicto interdixit. Rex autem Philippus IV prudentum coegit concilium, inter quos fuit Joannes Chumacerus, & Sotus major, qui Regiam potestatem tuiti sunt, ad eandem pertinere pronuntiantes tali lege publico bono consulere: quare rescindendum esse affirmarunt oratoris Pontificii edictum. Quo tempore Pontificatum maximum tenens Urbanus VIII, certior iis de rebus factus, nihil conquestus de eo est, sed rem silentio premens, id factum ut justum ac legitimum reputavit. Sed hujusmodi res quemadmodum se habuerint in Hispania, item in aliis Europæ regionibus, edisserit auctor locupletissimus, idemque doctissimus de Campomanes Consiliarius, & Advocatus Fiscalis in Castellæ Senatu, qui luculentissimum edidit tractatum *De amortizatione*, unde nos pleraque exempla desumpsimus, nostrisque addidimus.

Sed

XXI. Atque hæc semper, & ubique in amplissimo hoc Regno sententia non sine gravi sapientum Jurisconsultorum auctoritate diu per-

va-

Sed ex longa peregrinatione in Italiam demum remeantès, post latam Federici II constitutionem late per universas ejus regiones obtinuisse invenimus, Monachis minime fas esse facultates acquirere. Nam quum Romanos Pontifices potestatem ipsis dedisse legamus, ut bona possent recipere; sat luculenter inde deducitur, neutiquam illis tunc temporis id lege licuisse. Sic Innocentius IV fertur privilegium, annò MCCXLVI, Cisterciensibus dedisse, cujus ope iidem suorum cujusque proximi morum in bonis hereditariis possent succedere. *Devotionis vestre* (scribit Pontifex apud Rainaldum ad annum MCCXLIX) *precibus inclinati, auctoritate vobis presentium indulgemus, ut possessiones, & alia bona mobilia & immobilia, exceptis feudalibus, quæ personas fratrum ad Monasteria vestra a seculo fugiensium, & professionem facientium in eisdem, si remansissent in seculo, ratione successione, vel quocunque alio justo titulo,*

valuit; quamvis nonnulli non desuerint scriptorum, qui, ut suarum partium studio indulgerent, hanc malo publico turbare disciplinam,

I 3

&

rulo contigisset, petere, aut retinere libere valeatis, contraria consuetudine non obstante. Sic etiam Eugenium IV. Pontificem reperimus, qui anno MCCCCXXXVI Congregationi Benedictinorum D. Justinæ privilegium, quod in eorum Bullario tom. I. extat, impertivit, ut bonorum possessionem nancisci possent. Quodque (inquit) præfata Congregationis Monasteria bona mobilia, & immobilia in quibuscumque civitatibus, & locis, quovis titulo acquirere possint; petendi etiam, & exigendi Monachis, & personis hujusmodi præfata bona, undecumque, vel qualitercumque eis debita, & qua in seculo remansissent, jus petendi, & exigendi haberent, ipsis eodem Monasteriis acquirenda: non obstantibus quibuscumque statutis, ordinationibus, & decretis cujusvis Ecclesiastica, sive Secularis personæ, Communitatis, Collegii &c. Quibus ex verbis probe intelligitur, *Seculares personas, h. e. Principes, Communitates,*

& monasticarum renunciationum
 qualitatem trahere audent ex incer-
 tis, & ineptis formulis, quæ vul-
 go concipiuntur, nec quidquam fa-
 piunt,

tates, & Collegia, h. e. liberas civita-
 tes jam statuta promulgata habuisse;
 quibus Monachis bona cumulandi jus
 esset ademptum. Aliter enim quid at-
 tinerat eis facultatem tribuere Pontifi-
 cem, si liberum esset ipsis, & integrum
 divitias comparare?

Jam Mediolani celebre quondam vi-
 guit statutum, vetans ne quis civium
 exteris & alienigenis bona stabilia ven-
 deret, vel alienaret. Hinc queri cœ-
 ptum, an alienigenarum & exterorum
 nomine Ecclesiasticum etiam, & Ecclesias
 intelligi oporteret. Contendebant enim,
 ordinem Clericorum, quia diversæ esset
 conditionis, proprioque jure uteretur,
 non immerito extra rempublicam cen-
 sendum, quippe qui commune Civitatis
 jus minime agnosceret. Signorolus qui-
 dem de Homedais Consil. xxi, qui in-
 ter xiv seculi Jurisconsultos non obscu-
 ri nominis fuit, audacter pronuntiavit,
 id statutum utique ad Ecclesiasticos, &
 Ec-

piunt, nisi contorta sophismata, & mera commenta, utique ad labefcanda familiarum patrimonia valitura. Qui stupor in illis tam cla-

I 4

re

Ecclesias pertinere: propterea quia quæ præcipua ratio, nempe reipublicæ utilitas, exteros ab his acquisitionibus propulsabat, eandem & contra sacrum Ordinem valeret. Atque in hanc sententiam constitutum fuit. Eandemque fecutus est Jacobus Grassis in Decis. part. I. lib. IV, cap. 18. contendens idem statutum sicuti ecclesiasticæ libertati minime repugnans habendum, ita publicæ utilitati consentaneum. Idque vel maxime, quia, ut scribit Andreas Alciatus in Comment. ad Authent. *Cassa & irrita, C. de S. Eccles.* neutiquam arceat Ecclesias ab acquisitione omnium rerum, sed tantum ab stabilium. Clemente VIII Pont. Max. Archiepiscopatum Mediolanense gerebat Fidericus Borromeus D. Caroli fratris nepos, qui rescindendum curavit statutum illud, simul & illud alterum, æque vetustum, quo professis Monachis jus succedendi in hereditate suorum ademptum erat. Ortum id certamen fuit

ex

re patescit, quam nemo perspicue non videt, rem esse profecto pessimi exempli, postquam Monialium, vel Monachorum quispiam quidquid pri-

ex edicto, quo civitatis *Gubernator* Joannes Fernandez oryzam feri prohibuerat, cujus ex satione aqua stagnans cæli gravitatem inducebat, afficiebatque incolarum valetudinem. Eo in edicto & Ecclesiasticos complecti placuit. Concertatum tunc illis de capitibus fuit ab anno MDXCV, ad annum MDXCVIII. Jacobus Menochius, qui Senatus Mediolanensis partes strenue tuebatur, sacris christianorum ab Archiepiscopo fuit privatus, adnitente Antonio Seneca Archiepiscopi Vicario. Re tandem ad Philippum III delata, is Vicarium, ut rerum novarum cupidum in exilium pelli jussit. Institutumque ea occasione Consilium, quod provide pronunciavit, iniquas prorsus habendas Archiepiscopi contentiones. Atque is disputationis finis: ratumque ac legitimum dehinc habitum statutum. Fusius his de rebus agit Errera in Mediolanensi Chronologia cap. xxxiv.

At non facile quemquam alium in-

privatim antea possideret, cunctis jam sæculi commodis abjectis, renunciaverit; Monasteria deinde eorum locum subingredi velle, &

I 5 in-

inveneris, qui hujusmodi *amortizationis* legem æque fortiter ac strenue vindicaverit, ac Venetorum Respublica. Ea quippe jam inde ab anno MCCCXXXIII Statutorum codicem condens, cap. 37. lib. VI edixit, Ecclesias a quocunque sive donationis titulo inter vivos, sive per testamentum, bona stabilia accipientes, easdem non amplius, quam decem annorum spatio retinere posse, quibus peractis, ipsamet bona laicis abalienda esse, quorum pretium numerato ipsis Ecclesiis erogandum ad piam defuncti voluntatem præstandam. Additum, gravioribus propositis pœnis, per eorum contractuum Notarios primo quoque tempore Magistratus certiores faciendos, qui, ne res oblivioni daretur, ea omnia in publica acta referrent. Postea vero ad annum MDXXXVI, quum animadvertisset Senatus illud decem annorum spatium diuturnius esse, idem ad biennium contraxit, tam quoad ultimas voluntates, quam con-

in eorundem successionem bonorum venire, quibus jam antea ab eisdem vale dictum fuit. Et id quibus jam modis? Illa sane interpreta-

ta-
 contractus: additumque ultra id spatium neptiquam Clericis obligari posse stabilia laicorum. Iterum Notariis severius indictum, ut de his venditionibus, sive legatis Judices, qui Xviri ab munero appellantur, statim doceant, quo illæ Ecclesiasticorum acquisitiones in certum seorsum codicem referrentur. Eo præterito biennio, Xviros curare, ut eadem bona per præconem vendantur proximioribus. At anno MDCV, ad VII Kal. April. Senatus idem statutum ad universos suæ ditionis cives pertinere jussit; pœnasque insuper adauxit. Edixit enim ejusmodi bona ab Ecclesiasticis contra fas occupata, confiscationi subjicienda esse; iisque venundatis, præmium trifariam dispersiendum, ut una pars fisco, altera magistratui, tertia denunciatoribus cederet. Acriter huic statuto repugnavit Paulus v Pont. Max. Nam Senatus ea occasione tria capita suo in statuto complexus erat: primo, ne-

tatione, quæ eorum privatim interesse dicitur. Hinc varia renunciationum *translativarum, abdicativarum, realium, & personalium*

I 6

ge-

nemini fas esse loca Religiosa condere, ædificare, seu dilatare, sine Senatus auctoritate: secundo, Ecclesias, aliasque *manus mortuas* non posse bona stabilia possidere, ni prius ab eodem Senatu facultatem impetrassent: tertio, Clericos quoscunque majestatis reos in laicorum judicium adducendos. Quas sanctiones quam minime probaret Pontifex ille, universam Venetam Rempublicam generali interdicto perculit. Tenuit ea disputatio ad annum usque MDCVII, quo res ad concordiam redacta est, adnitentibus præsertim Cardinali Giojusa, & Francisco de Castro, illo Henrici III Regis Christianissimi, hoc Philippi III Regis Catholici Oratore: conveneruntque conditiones, ut idem Romanus Pontifex, qui tulerat, interdictum abrogaret; Senatus autem denunciationem, quam adversus interdictum professus erat, aboleret. Interea tamen legibus illis nihil derogatum, sed factum est tenuere robur ad hæc usque

genera enata sunt; & quidquid subdola hominum ingenia in publicæ exitium rei, inque recti iudicii contemptum excogitatum unquam est.

Quod

usque tempora. Quin etiam hoc eodem anno MDCCLXVII, IV Id. Sept. idem Senatus graviter conquestus, leges ab se antea latas parum profecisse ad coercendam rerum *amortizationem*, nova, caque severiori lege Reipublicæ, & civium commodis consulendum duxit, perque plura capita rectum facultatum ordinem atque usum sancivit. Illud autem novi cap. v adjectum est, quæ olim bona mobilia pro cuiusque arbitrio sacris Collegiis tradi poterant, ea non nisi pro decima parte erogari posse, ea insuper lege, ut semel tantum ab unoquoque præstari id possit, & modo summam quingentorum aureorum non exuperet.

Deinceps autem singulas Italiæ regiones perlustrantes, illas quoque, quæ ab Cl. Auctore commemoratæ sunt, in Sabaudia jam pridem eam legem viguisse novimus. Victorius Amadeus in suo Codice, quem anno MDCCXXIX edidit, veteres omnes ea de re constitutiones

com-

Quod quidem, sicut ferendum quodammodo esset, si qua inter eisdem familiæ adgnatos controversa existeret; ita permittendum nullo
jam

complexus est; inter quas illa Philiberti Ducis adnumeratur, qua Monachos professos nullum habere jus edicitur succedendi in bonis suorum parentum, aliorumque propinquorum. Adjicitur præterea Monachum Monasterio nihil amplius, quam tertiam suarum rerum partem, attribuere posse; modo tamen de moventibus rebus agatur: stabilia enim illis adjudicanda esse, inter quos commerciorum jura ultro citroque vigent. Eandem recensens suo in Codice Præses Faber, demonstrat ea doctrinæ copia, qua plurimum valet, nihil inde ecclesiasticæ libertati derogari: Principi quippe fas, ac necessarium sua in dominatione omnes illas leges ferre, quas publicæ utilitatis ratio postulat.

Nec Januensium Respublica parum diligens in constituenda eadem lege fuisse videtur. Inter ejus quippe Statuta illud etiam sancitum reperimus, ne bona stabilia vendantur alienigenis, quorum
tum

jam modo erit, quum de extraneis prorsus agitur, cujusmodi esse Monasteria nemo ambigit.

XXII. Atque hæc ferme illa
mo-

rum nomine Jannenses Causidici Clericos quoque, atque Ecclesias intelligi affirmant. Monachis etiam, Ecclesiis, eunctisque sacris Collegiis jus ademptum succedendi tam ex testamento, quam ab intestato. Præterea Clericos solutioni publicorum cujuscunque generis tributorum fore obnoxios. Quæ Statuta perpetuis Commentariis illustravit Casaregis, eorumque firmitatem in Resolut. I num. 16 ex eo præsertim tuetur, quod, sicuti privato cuilibet jus fasque est, ad familiæ suæ incolumitatem servandam, suorum bonorum in *Manus mortuas* migrationem vetare; quidni summo Imperanti, publicæ utilitatis causa, idem jus attribuendum, qui præterea majorem præ privato habet potestatem in cunctis reipublicæ facultatibus?

Sed quia ex plurimis exemplis intellectum erat, ea ipsa Statuta malis, ramis tantum amputatis, minime vero, quod

momenta sunt, quibus mota civitas nostra, totumque pene Regnum Principis patrocinium atque opem exorat, quo in posterum legis factio-

quod expebatur, radiorum evellere; propterea non ita multis ab hinc annis, h. e. MDCC LXI, lex duobus Reipublicæ Collegiis roganda commissa fuit, quæ, instar illius Venetæ anni MDCV, *Manns mortuas* a quolibet rerum stabilium acquisitione excluderet. Annoque subinde MDCC LXII pluribus suffragiis facta est. Integram describit Campanianes part. 1 cap. 12. Constituit enim nullo prorsus pacto tam ex contractu oneroso, quam gratuito, vel etiam ex testamento, bona stabilia Ecclesiis, & quibusvis Clericis attribui posse: sique ob æs alienum hisdem bona laicorum adjudicentur, illa aliis laicis vendenda esse binorum annorum spatio, eorumque pretium collocandum in publica D. Georgii mensa, aut in aliis fundis Reipublicæ, ita tamen, ut nomina ad ipsos Clericos pertinerent: qua ratione æquitali commerciorum prospectum fore patarunt.

In

stione caveatur, ut quibusvis unquam verbis Monachorum, Monialiumque renunciaciones concipiantur, in cunctis de ea re controversiis,

In Mutinensi autem, & Mirandulæ ditione Franciscus III Estensis, prid. id. Sept. an. MDCCLXIII, omnem adhibuit cogitationem, quo cunctas e medio tolleret anfas impediendorum commerciorum, quod intra angustos regionis finibus magno esset civibus detrimento. Hinc principio fideicommissa cohibuit, ac dumtaxat nobilioribus, quique centum milliam litarum Mutinensium censum haberent, id privilegium indulxit, ea tamen lege, ut non nisi in quartam stirpem vim haberet. At quod ad *Amortizationem* attinet, gravioribus propositis pœnis, Ecclesiis, aliisque sacris Collegiis vetavit, ne quidquam rerum stabilium acquirerent, cujusvis contractus nomine, aut ex testamento. Præterea *Manus mortuas* nullum jus, sive actionem, aut servitutem in rebus stabilibus nancisci præcepit: idque non modo in futurum tempus valiturum, sed in præteritum insuper jussit, in illis nimirum
fa-

fiis, jam ubique *reales abdicativas*,
& *extinctivas* habeantur; adeo ut
ipsa Monasteria neutiquam in eis
bonis succedant, quibus aut in præ-
sen-

facultatibus, quibus sub conditione ero-
gatis, conditio post ejus legis promul-
gationem eveniret. Campomanes part.
I, cap. 13.

Idem institutum sequi haud recu-
savit Luca Urbs, quæ, ut in parva re,
sapientissimis tamen legibus temperata,
suorum civium commodis consulere nun-
quam prætermisit. Hinc anno MDCCLXIV
lata lege rerum devotionem interdixit:
vetavit enim, ne quis Clericis bona
stabilia, sine Magistratus auctoritate,
venderet, sive donaret adhuc vivens, le-
garetve decedens: sique eorum quis no-
mina haberet, hypothecas, vel aliud quod-
vis jus in bonis civium, nihil prorsus,
nisi pecuniam, ubi aliis vendantur
debitorum bona, recuperare fas esset.
Additur præterea eandem legem ad an-
teactos etiam contractus pertinere, dum-
modo conditio subesset, quæ latam le-
gem secuta sit.

Nec omittendus Philippus Borbo-
mus,

sentia renunciatum, aut jam antea renunciatum est; vel, quod idem prorsus est, ipsam monasticam professionem fecerit.

nam, qui in suo Parmensi, Placentino, & Guardastalli Ducatu anno MDCCLXIV, ad VIII Kal. Nov. solemnī sanctione inter alia veravit, ne *Manus mortua* ulā unquam ratione, neque testamento, neque donatione inter vivos, neque quocunque alio titulo lucrativo, aut oneroso, rerum stabilium possessionem inirent; quin etiam ne usufructum quidem stabilium per aliquod tempus eadem percipiant, iussit.

Sed ut ad res nostras tandem accedamus, quo tempore in Germania Carolus VI Imp. bonorum *amortizationem* coercendam suscepit, curatum est, ut in hac quoque Neapolitana Civitate idem institutum induceretur. Hinc missis ea super re ad Principem supplicibus litteris, quæ leguntur in *Codice Capitularum, & Gratiarum Regni*, in iis exempla proposita sunt Januæ, Sabaudia, Mediolani, ac totius fere Italiae, ubi eadem Constitutio obtinet. Subinde vero ad annum MDCCXXV ad eundem Imperatorem Carolum missa fuit

Con-

cessionem cuiusvis ~~tenere~~ renunciat
tionis vim obtinere, Monachis sem-
per, & Monialibus, & Monasteriis
quo-

Consultatio Senatus, ut vocant, *Collateralis*,
Regiæque Camere *Summaris*, ut ple-
nius, ac dilucidius ejus legis necessitas
atque utilitas constaret. Igitur concen-
dentes Patres Missionarii ad Eadem Vir-
ginum, sui Monasterii ambitum profer-
re, in eo coercitos comperimus. Nam
tam causam tunc temporis quum egis-
set disertissimus Orator Vincentius Qua-
trimanus, qui postmodum Vir Regalis
Camere creatus fuit, Senatus *Collate-
ralis* pronunciavit, utique Patribus Vir-
ginum denegandam ædificandi faculta-
tem, quoad usque *Consultationis* ad Im-
peratorem missæ deliberatio fieret. Com-
memorantur hæc omnia in Notamento-
rum Codice tom. I, ad annum MDCCXXV,
quum à Regni Secretis esset Nicolaus
Fraggiannius, de cujus nominis celebri-
tate ac laudibus nulla unquam ætas con-
ticescet. Novissime autem, h. e. an-
no MDCCCLXVII, ad III Kal. Jun. incli-
tus Rex noster Ferdinandus suo Rescri-
pto Federici II Constitutionem, tempo-
rum injuria pene oblitteratam, confir-
ma-

quoque ab omni prorsus successio-
ne bonorum rejectis. Id enimave-
ro & Monastica disciplina, & rei
etiam

mavit, utque Regno admodum saluta-
rem singulos cives tenere iussit. Ve-
rum ex ea alterius ferendæ legis occa-
sionem posthac desumendam fore confi-
dimus, quæ universe, ac per singula
capita nimias facultatum *amortizationes*
prorsus coerceat. Id enimvero postulant
Regni rationes, suadentque tot luculen-
tissima populorum omnium cujusque æ-
tatis exempla, quæ, ut nos hæctenus
commemoravimus, plane demonstrant,
nihil tantopere a sanctissimæ Religionis
disciplina, ac Reipublicæ commodo &
incolumitate abhorreere, quam facultates
& communi societatis usu avulsas, in Ec-
clesiasticorum immodicas opes cedere.
Quæ animi mei sensa dum profero,
nolim quis existimet, quidquam me ec-
clesiasticæ dignitati detractum velle.
Longe id a me abesse testor, qui Sa-
cratissimi Ordinis alumnus christianæ
Religionis decreta, atque almæ paren-
tis Ecclesiæ præcepta, pro eo ac de-
beo, veneror & amplector. Sed pro-
pterea quandoque his in adnotationibus
non

etiam publicæ maxime conducibile,
e decorum erit.

F I N I S.

non dubitavi sententiam meam sine ambagibus aperire, ut penitus redarguatur opinio eorum illa, quæ jam pridem inveteravit, perniciofa Religioni, cunctæque Ecclesiæ periculosa, Sacrorum Ministros maxime compendii sui causa instituta Religionis profiteri. Quæ nefaria vox cum omnium interesse puto, ut penitus de medio tollatur, tum nulla alia ratione commodius repelli posse existimo, quam si, ut quæ recta sunt defendimus & propugnamus; ita, si quid unquam vitii, quod nunquam agnovit Ecclesia, paucorum improbitate, aut imperitia irreperit, illud nos altro rejiciamus, & reprobandum dicamus.

F I N I S.

E M E N D A N D A

Tom. II.

- Pag. 4, text. vers. ult. hac, *lege* ac.
Ib. adnot. vers. 2, habent, *lege* habet.
Pag. 6, text. vers. ult. perfectionis
pietatis, *lege* perfectioris pietatis.
Pag. 10, adn. vers. 9, quæ, *lege* quod.
Pag. 11, adn. vers. 17, pericula, *lege*
periculi.
Pag. 12, adn. vers. 19, alia, *lege* aliorum.
Pag. 20, text. vers. 2, deserere, *lege* de-
serere.
Pag. 23, text. vers. 8, in gentes, *lege*
ingentes.
Pag. 24, adn. vers. 9, vitiorum, *lege*
vitiiorum.
Pag. 33, adn. vers. 6, Marsanni, *lege*
Marsami.
Pag. 62, vers. 2, Repetebat, *lege* Re-
petebat.
Pag. 66, adn. vers. 3, Nullam, *lege*
Nullum.
Pag. 71, adn. vers. 17, Promisque,
lege Promiscue.
Pag. 74, adn. vers. 15, facultas, *lege*
facultatem.
Pag. 83, adn. vers. 18, qui se, *lege*
cui se.
Pag. 86, adn. vers. 3, ejus legis, e
ea *lege*.

Tom. II.

Pag.

- Pag. 87, adn. vers. 12, conhibentia, *lege* conniventia.
- Pag. 90, adn. vers. 8, imperandum, *lege* impetrandum.
- Ibid. vers. 10, adepti, *lege* adepti.
- Pag. 91, adn. vers. 8, vellet, donaret, *lege* vellet, donarent.
- Pag. 93, adn. vers. 11, illeteratus, *lege* illiteratus.
- Pag. 99, adn. vers. 2, pontium, *lege* pontium.
- Pag. 100, adn. vers. 4, possidere, *lege* possidere.
- Pag. 105, adn. vers. 25, genere, *lege* genere.
- Pag. 109, adn. vers. 17, Turonensem, *lege* Turonense.
- Pag. 112, adn. vers. 23, una, *lege* una.
- Pag. 113, adn. vers. 13, causa, *lege* causas.
- Pag. 114, adn. vers. 24, pertinent, *lege* pertinet.
- Pag. 115, adn. vers. 3, obtegisset, *lege* obfigisset.
- Pag. 118, adn. vers. 22, subjaciat, *lege* subiacent.
- Pag. 126, adn. vers. 17, quem, *lege* quod.
- Pag. 129, adn. vers. 9, indefinenter, *lege* indefinenter.
- Pag. 133, vers. penult. lignam, *lege* dignum. Pag.

- Pag. 137, adn. vers. 5. jurisdictionis, *lege jurisdictioni*.
- Pag. 148, adn. vers. 24, Dominica, *lege Dominicana*.
- Pag. 159, adn. vers. 11, Bugofatica, *lege Burgofatica*.
- Pag. 160, adn. vers. 19, stram, *lege nostram*.
- Pag. 167, adn. vers. 9, nullam, *lege nullum*.
- Pag. 169, adn. vers. 2, facultas, *lege facultates*.
- Pag. 172, adn. vers. 5, querela, *lege querelæ*.
- Pag. 175, adn. vers. 18, MDXT, *lege lege MDXL*.
- Pag. 176, adn. vers. 2, tacitorum, *lege tacitarum*.
- Pag. 178, adn. vers. 5, spiritualement, *lege spirituale*.
- Pag. 181, adn. vers. 9, liaci, *lege laici*.
- Pag. 182, adn. vers. 21, creditatibus, *lege hereditatibus*.
- Pag. 185, adn. vers. 14, aliorum, *lege aliarum*.
- Pag. 186, adn. vers. 17, vita, *lege vitam*.
- Pag. 189, adn. vers. 17, relinque, *lege relinquere*.
- Pag. 192, adn. vers. 3, inculimati, *lege incolumitati*.
- Ib. vers. 19. Prencipi, *lege Principi*.
Pag.

Pag. 199, adn. vers. 5, valeret, lege
valere.

Pag. 200, text. vers. 1, perspicue, le-
ge perspicue.

Pag. 201, adn. vers. 11, abalienanda,
lege abalienanda.

Pag. 202, adn. vers. 5, número, lege
numero.

Pag. 208, adn. vers. 6, finibus, lege fi-
nes.

Pag. 209, text. vers. 2, habeantur,
lege habenda.

Pag. 213, text. vers. ult. e, lege &.

I N D E X

R E R U M

Littera T textum significat, sive Consultationem I, vel II, h. e. primam, vel secundam, pr. Præfationem priorem, A Adnotationes; ac numerus arabicus paginam ejusque Consultationis indicat.

A.

- Abbatissa quo tempore denominari cœpta.* I. A. 9. C seq.
- Accursus Monachos ut capite diminutos ducit.* II. T. 186.
- Æquitas legibus in omnibus inesse debet.* I. A. 79. C seq.
- Agricultura quantopere reipublicæ utilis.* II. T. 60.
- Agrorum æqua divisio apud Hebræos.* II. A. 53. C seq.
- Alexander III. Pont. Cistercienses a comparandis novis facultatibus dehortatur.* I. A. 184. C seq.
- At.*

- Alphonsus Airoldus laudatus.* II. A. 152. & 166.
- D. Ambrosius de Clericorum moribus queritur.* I. A. 50.
- *Ejus de temporalibus bonis sententia.* I. A. 52. & seq.
- *Christianas Virgines præ Vestalibus extollit.* I. T. 214. & seq.
- *Christianos omnes ad tributis solutionem hortatur.* II. A. 82.
- Ammianus Marcellinus divitias Christianorum taxat.* II. A. 90.
- Amortizatio quid.* II. A. 27.
- *Idem ac manus mortua.* ib.
- *Varia ejus significatio.* ib.
- *Sæpe Regio Fisco tribuitur.* ib. 29. & seq.
- *Reipublicæ commodis noxia.* ib. 33.
- *bonorum qualitatem non immutat.* I. A. 73.
- Anachoretæ qui.* II. T. 10.
- Ananias cum Saphira mendacii poenias luunt.* I. T. 15. & seq.
- S. Antonii Soror Sanctimonialium curam gerit.* præf. LII.
- *Primus is Monachorum institutus.* tu.

tutor . pr. XLVII
*Apostoli nunquam aliquid contra
 rempublicam moliti sunt . I. A.*
 97.

— *Principes etiam tyrannos sunt
 reveriti .* ib.

*D. Athanasius primus Monachos in
 Occidentem invehit .* pr. XLVIII. &
 I. A. 7. & seq.

— *In Gallia Monasterium con-
 didit .* ib. XLIX.

Augusti leges de connubiis . I. T. 129.

— *Ejus obiurgatio in Romanos .*
 A. ib.

*S. Augustinus ordinem monasticum
 in Africam attulit .* pr. XLIX.

— *D. Optati sententiam defen-
 dit .* I. A. 47.

B

- S. Basilius Monachos in urbes in-*
vexit. pr. XLVIII.
- Beguina, sive Beguarda discipli-*
na. pr. LX.
- *Propter errores illis imputa-*
tos tolluntur. ib.
- Belgiæ leges adversus amortizatio-*
nem. II. A. 175 & seq.
- Bella Villa urbis statutum.* II. A.
 151.
- S. Benedictus Monasterium Cassinen-*
se condidit. pr. LI.
- *Ordinem monasticum in Oc-*
cidente propagat. ib. LII. & I.
 A. 8. & seq.
- *De Sanctimonialibus curam*
gessit. ib. 9.
- *Scholasticam Sororem illis*
præfecit. ib.
- Beneficia ecclesiastica quatenus tem-*
poralia imperio Principis subdun-
tur. I. T. 44.
- *Eorum decisiones ex iudicio*
eiusdem prodeunt. ib. 48.
- Boni-*

*Bonifacius VIII Clericos aduersus
Regem Gallorum tuetur. II.A.*

171.

*Bonorum aqua diuisio reipublicæ
necessaria. I. A. 176.*

— *Eam Romani impense colue-
runt. ib. 177.*

— *Hebræi item. ib. 178.*

— *Contra quot mala oriuntur.
ib. 179. & seq.*

*Britanni queruntur, Religiosos cum
detrimento Regni bona occupa-
re. I. A. 146.*

— *Eorum leges de non amorti-
zandis bonis. II.T.129. & seq.
& ib. A. 176. & seq.*

*Burgundiorum lex temporariam tan-
tum pensionem Monasteriis at-
tribuit. I. A. 200.*

C.

- Cæsari reddenda quæ sunt Cæsaris,*
 & *Deo, quæ sunt Dei.* I. A. 93.
 & *seq.*
- *Ejus sententiæ interpretatio.*
 ib. & *seq.*
- Campomares Hispanus laudatur.* II.
 A. 195.
- Canonicissæ primo eadem ac Dia-*
conissæ. pr. LVII.
- *Quando earum mensio habi-*
ta. ib.
- *Earum vicissitudo.* ib. LVIII.
 & *seq.*
- Canonum sanctior disciplina fami-*
liis perutilis. I. T. 123.
- Capitatio quid, & varia ejus si-*
gnificatio. II. A. 97.
- Carnium esus priscis monachis ve-*
titus. pr. LXXXIV.
- *In Clericorum controversias*
de possessionibus iudices dat. ib.
 XCVII.
- Carolus M. sua de auctoritate Cle-*
ricos

- ricos ordinari vult.* ib. xc.
- *Cum Ludovico certum bonorum modum ecclesiis attribuit.* II. A. 110. & seq.
- *Collapsam sacram disciplinam restituere conatur.* ib. xciii.
- *Quid in eo præstitit.* ib. & seq.
- *Inconsultas oblationes Clericos accipere vetat.* II. A. 112.
- *Malas Clericorum artes in comparandis divitiis redarguit.* II. A. 116.
- Carolus II Rex Federici Constitutionem abrogat.* II. A. 164.
- Carolus VI Imp. pragmaticam de non amortizandis bonis edit.* II. T. 119.
- Carolus Rex Borbonius Consilio Siciliensi dat mandata dotium causam cognoscendi.* XII. & XIII.
- *Episcopis Siculis dat negotium ut referant.* pr. xvi.
- Cassiodorus cuncta bona Ecclesie ex Principis largitione agnoscit.* II. A. 99. & seq.
- Castitatis privilegium quatenus accipien-*

- *cipiendum* I. T. 88.
Chilpericus I Rex de avaritia Clericorum queritur II. A. 108.
 — *Testamenta pro Ecclesiis scripta saepe disrupta* ib. 109.
 — *A Gunthramno fratre contrarium statutur* ib.
Christiani principio quam vivendi rationem secuti I. A. 14.
 — *Voluntarie sua bona offerebant* ib. 15.
 — *Hebraeos imitantur in sacrandis mulieribus* PR. XXIV.
Christus Dominus formam civilis regiminis retinendam docuit I. A. 92.
 — *Qua occasione* ib.
 — *Ab Farisaeis in eo impetratus* ib. 94. & seq.
Chrysostomus de Regia auctoritate quid sentit I. A. 34 & seq.
 — *Sacerdotes dispensatores verbi divini, non curatores, & economus esse vult* II. T. 172. & seq.
Clemens VIII ecclesiasticis acquisitiones

tiones bonorum prohibet. II. T.

138.

Clerici qui olim affuocabantur. pr.

LXXXIX.

— *Testamentorum factioni se immiscentes lucrum inde captabant.* II. A. 170.

Codem Theodosianus in Italia obtinuit. I. A. 109. &

seq.

— *Etiam in Theodorici regno.* ib. 110. & seq.

Cœlibatus a maledictis vindicatus.

I. T. 129.

Cœnobitæ qui.

II. T. 10.

Collyridiani hæretici perperam Diconissis, & Presbyterissis munia Sacerdotum tribuerunt. præf.

XXXVI.

— *Propterea ab Ecclesia damnati.* ib. XXXVII.

Commercii libertas quot commoda parit. II. T. 65. &

seq.

— *Ejus jura tueri Principi, & reipublicæ salubre.* I. T. 167. & seq.

K 4

Hu-

— *Humani corporis exemplo comprobatur.* ib.

Concilium Cabilonense avaritiam Monachorum coercet. I. A. 20.

— *Laodicense II. de sacris mulieribus constituit.* ib. xxvii.

— *Tridentinum quid de Monachorum divitiis senserit.* II. T.

23.

— *Victui Monialium sapienter prospicit.* I. A. 43.

— *Certum Monialium numerum præfinit.* I. A. 195.

— *Idem confirmat Pius V.* ib. 196.

— *Et Conc. Remense.* ib. 197.

— *Et Aquilejense.* ib. 198.

— *Nicanum I. de Diaconissis statuit.* pr. xxxv.

— *Nicenum II. simoniæ damnat pactiones de rebus sacris.* I. A.

23. & 24.

— *Calcedonense Monachos ab urbibus repellit.* pr. lIII.

— *Cabilonense avaritiam Prælatorum compefcit.* II. A.

115.

Con-

*Consilium Sicilienense ad Regem
Carolum refert.* pr. XIV. C
seq.

*Constans Imperat. quibus in rebus
immunitates Clericis largitus est.*
II. A. 80. C seq.

*Constantinus M. qui inter Clericos
sint allegendi præscribit.* pr.
LXXXVIII. C seq.

— *Divites a Clericatu arcet,*
I. A. 173. C seq. & II. A. 77.

— *Primus Ecclesiæ acquirendi
facultatem dedit.* II. A. 69.
C seq. & A. 71. C seq.

— *Cuique sua bona Ecclesiæ te-
stamento relinquendi dedit fa-
cultatem.* II. A. 73. C seq.

— *Immunitates Ecclesiis largi-
tur.* ib. 78. C seq.

— *Num bona Clericorum pro-
pria complexus sit.* ib. 79.

*Constantius primo Clericis merca-
turam facientibus indulget.* II.
A. 95.

Consuetudo qua ratione metienda.
I. A. 29.

— *Eam probe expendit Augusti-
nus.*

- nus.* ib. 30.
 — *Et Alexander III. Pont.* ib.
 31.
 — *Et Nicolaus II. Pont.* 33.
Cruciatae corruptioni Monachorum
causam dedere. pr. LV.

D.

- Diaconissa a Plinio commemorata.*
 pr. xxx.
 — *En ordine Viduarum desu-*
mebantur. ib.
 — *Quibus virtutibus ornata.* ib.
 xxxi.
 — *Matrimoniis intererant.* ib.
 — *Assistebant Baptismo.* ib.
 — *Templi curam gerebant.* ib.
 xxxiii.
 — *Earum aetas.* ib.
 — *Consecratio.* ib.
 — *Quid sibi vellet manum im-*
positio super caput ipsarum. ib.
 xxxv.
 — *Ordo earum quousque vige-*
rit.

- rit. ib. XXXVII.
- Dii heredes institui non omnes poterant.* II. A. 45.
- *Qui poterant, & quo jure.* ib.
- Divisio bonorum reipublicæ utilis.* I. T. 94.
- *Eam Princeps tueri, & provehere debet.* ib. 95.
- Divitiæ quare a perfecto christiano alienæ.* I. A. 18. & seq.
- *Incremento Monasteriorum obsunt.* I. T. 126. & seq.
- Divitiarum copia potissima Monachorum corruptio.* I. A. 209.
- Dotium ratio perfectionem christianam præpedit.* I. A. 118.
- Dotare parentes filias debent quo jure.* I. A. 86.
- *Romanorum de eo jus.* ib. 87. & seq.
- *Hebræorum institutum.* ib. 89. & seq.
- Dotatas esse feminas interest reipublicæ.* I. T. 86.
- Dos datur ususfructus causa.* I. A. 72.

- nus. ib. 30.
 — *Et Alexander III. Pont.* ib.
 31.
 — *Et Nicolaus II. Pont.* 33.
Cruciatae corruptioni Monachorum
causam dedere. pr. LV.

D.

- Diaconissa a Plinio commemorata.*
 pr. xxx.
 — *Ex ordine Viduarum desu-*
mebantur. ib.
 — *Quibus virtutibus ornatae.* ib.
 xxxi.
 — *Matrimoniis intererant.* ib.
 — *Assistebant Baptismo.* ib.
 — *Templi curam gerebant.* ib.
 xxxiii.
 — *Earum aetas.* ib.
 — *Consecratio.* ib.
 — *Quid sibi vellet manum im-*
positio super caput ipsarum. ib.
 xxxv.
 — *Ordo earum quousque vige-*
rit.

- rit. ib. xxxvii.
- Dii heredes institui non omnes poterant.* II. A. 45.
- *Qui poterant, & quo jure.* ib.
- Divisio bonorum reipublicæ utilis.* I. T. 94.
- *Eam Princeps tueri, & provehere debet.* ib. 95.
- Divitiæ quare a perfecto christiano alienæ.* I. A. 18. & seq.
- *Incremento Monasteriorum obsunt.* I. T. 126. & seq.
- Divitiarum copia potissima Monachorum corruptio.* I. A. 209.
- Dotium ratio perfectionem christianam præpedit.* I. A. 118.
- Dotare parentes filias debent quo jure.* I. A. 86.
- *Romanorum de eo jus.* ib. 87. & seq.
- *Hebræorum institutum.* ib. 89. & seq.
- Dotatas esse feminas interest reipublicæ.* I. T. 86.
- Dos datur ususfructus causa.* I. A. 72.

- *Solutio matrimonio ad familiam redit.* I. T. 61.
Dotis monastica consuetudo unde initium sumpsit. I. A. 14.
 — *Ejus origo.* I. A. 18. *¶* *seq.*
 — *Simoniam vitio laborat.* I. T. 22. & *ib.* A.
 — *Quibus rationibus eam nonnulli a simonia vindicant.* I. A. 33.
 — *Publica, ¶ privata justitia officit.* I. T. 53.
 — *Quare bono societatis opponitur.* I. T. 76.

E.

- Ecclesia Virginum devotionem gratuitam semper esse voluit.* I. T. 9.
 — *Semper damnavit simoniacas pactiones.* I. A. 22.
 — *Est in Reipublica.* I. A. 44.
 — *Ejus Novellae quatenus obtinuerunt.* *ib.* 102. *¶ seq.*
 Quo

- Quo tempore bona acquirere
cœpit. II. T. 68. & seq. & ib. A. 69.
& seq.
- Primis temporibus quæ bona
possidebat. II. A. 70. & seq.
- Naturalem æquitatem non im-
mutat. I. T. 70.
- Est cultrix, & auctrix justi-
tiæ. ib. 72.
- In bonis Clerici sine herede
decedentis, excluso Fisco, succe-
dit. I. T. 91.
- Quid in eo Justinianus con-
stituit. ib. 98. & seq.
- Egestas quot malorum origo. II. T.
91. & seq.
- Eleemosynæ titulus dotes monasti-
cas a simonia non vindicat. I.
A. 37.
- Pluribus exemplis id demon-
stratur. ib. 38. & seq.
- Emmanuel Filibertus Sabaudia mo-
nasteria ab successioneibus exclu-
dit. I. T. 151.
- Ejus decretum per Senatum
confirmatur, & explicatur. ib.
153. & seq.

Epulæ

Epulæ ante, aut post Monialis professionem unde originem trahunt.

I. A. 136.

— *Num probanda.* ib. 137.

Evangelium abhorret simoniae labem. I. T. 29.

Eugubinae Civitatis de prædiis ordinandis saluberrima ratio. I. T. 166. & seq.

S. Eusebius Vercell. ordinem Monasticum tuctur. pl. XLIX.

F.

Federicus I Imp. opes ecclesiasticorum minuit. II. A. 132.

— *Ejus Constitutio vulgata.* II. A. 140.

— *Vera Constitutionis lectio recensetur.* II. A. 143.

— *Cum vulgata confertur.* ib. 144.

— *Sua in Constitutione Clericos omnes complectitur.* II. A. 156. & seq.

Ejus

- 231
- *Ejus Constitutum.* Ib. 148.
 & seq.
- Federicus II Rex Siciliae Constitutiones confirmat.* II. A.
 165.
- Ferdinandus IV Rex Neapolis Constitutionem Federici II confirmat.* II. A. 211. & seq.
- Flagellantes coerciti.* pr. LXXXI.
- Fœneratorum bona in Gallia consecrari non poterant.* II. A.
 169.
- Fraggiannius Nicolaus laudatur.* II. A. 211.
- Franciscus Testa Archiep. Monregal. laudatur.* pr. XX.
- *Cum eo Auctor de suis Adnotat. agit.* ibi
- Franciscus Vargas laudatur.* pr.
 XVII.
- *Scriptis de reformandis dotibus monasticis.* ibi
- *De vulgata Federici Constitutione addubitat.* II. A.
 141.
- S. Franciscus trium votorum professionem induxit.* pr. LXXII.
 Fun.

*Fundatores Monastici Ordinis alu-
mnis suis opere vitam tolerare
edixerunt.* II. A. 16.

G.

*Galliæ leges adversus amortizatio-
nem.* II. A. 167. ad 175.

Gallicana libertas in quo versatur.
I. T. 147. & A. ib.

— *Bona erogari Ecclesiis sine
permissione Regis vetat.* I. A.
152.

— *Idem confirmat Innocentius
III.* ib. & seq.

*Gallienus Imperat. rescriptum pro
Christianis dedit.* II. A. 72. &
seq.

Gelasii II Pont. decretalis. II. A.
127.

*Gemmalaus Comes bona sua injus-
su Regis Cœnobio dedisse accu-
satur.* I. A. 144.

*Germaniæ leges contra amortiza-
tionem.* II. A. 180. & seq.
Ger-

Gersonis de spiritualibus opinio.

I. T. 39.

Gothi leges Romanas agnovere. II.

A. 105.

*D. Gregorius M. plura Monasteria
in Sicilia condidit.* I. A. 12.

— *Eis vivendi rationem præ-
scripsit.* ib.

— *Ejus ætate Virginum Mona-
steria in Sicilia.* ib. 13.

— *Ecclesiastica privilegia cujus-
que Ecclesiæ firma esse vult.* I.
A. 150. & seq.

H.

*Hebræi tributum Romanis solve-
bant, & quo argumento.* I. A.

— *Numisma census nomine pen-
debant.* ib. 96. & seq.

— *Eorum reipublicæ non modo
æterna, sed terrena etiam feli-
citas a Deo proposita est.* I. A.
169. & seq.

He.

Herruric len de non amortizandis rebus. II. T. 136. & seq.

D. Hieronymus de Clericorum, & Monachorum moribus queritur.
I. A. 49.

— *Monachi vivendi rationem instituit.* I. A. 64. & seq.

— *Clericos, & Monachos emaces objurgat.* I. A. 140.

S. Hilarion institutum Monasticum propagat. pr. XLVII.

— *Ejus exemplum ad imitandum nostris Monachis proponitur.* I. A. 216.

Hispani reales Clericorum causas judicio Regis assignant. præf. XCVIII.

— *Item temporalia ecclesiastica.* ib. & ib. A. 187. & seq.

Hispaniæ leges de non amortizandis bonis. II. T. 132.

Honoratus Monasterium Lirinense condidit. pr. L.

Honorius, & Theodosius Imp. Ecclesias ab extraordinario tantum tributo immunes fecere. II. A. 98.

Hun-

Hungaricæ leges de non amortizandis rebus. II. T. 134

I.

Januæ leges contra amortizationem.

II. A. 205. & seq.

Immunitas ecclesiasticorum quando civibus nonia. II. T. 54. & seq.

— *Clericis quibus in rebus ab Honorio Imp. traditur.* II. A. 92.

— *Et qua occasione . . .* ib. 93.

— *Primis temporibus nullam Clerici immunitatem habebant.* ib. 94.

Innocentius III. statuit nullam Monialem pretio recipi. I. A. 24.

— *Ejus legis violatoribus pœna statuitur.* ib. 25.

— *In veterum Canonum jure fundatur.* ib. & seq.

— *Ejus epistola.* II. A. 163. Cum

— *Cum Rege Gallia queritur .*

II. A. 167.

*D. Joannis Chrys. de Regia aucto-
ritate sententia . I. A. 54. &
seq.*

*Jubilaei tempore possessio ad vete-
res dominos redibant. II. A. 60.
& seq.*

— *Qua aestimatione . ib. 64. &
seq.*

— *Num quid consecrationis ju-
re illi legi derogatum . ib. 68.
& seq.*

*Justiniani Imp. Novellae quo tem-
pore in Italia obtinuerunt . I.
A. 104. & seq.*

— *Novella pro Monachis num
sincera . I. A. 112.*

— *Monasteriis jus successionis
dat. II. T. 180.*

Leges,

L.

Leges, & instituta societatis ab naturali equitate non dissident.

I. T. 75. & ib. A.

— *Duas omnino res eomplecti debent.* I. A. 79. & seq.

Leo Imperator Monasteria a successione suorum arcet. I. T. 113.

& seq.

— *Ejus laudes, & res gesta.*

I. A. 113. & seq.

Leo IX Pont. rapacitatem Monachorum redarguit. II. A. 117.

Levitæ quot agri jugera possidebant.

II. A. 54. & seq.

— *Num bona stabilia sibi acquirerent.* I. A. 166.

Liberi ex naturæ jure alimenta solum flagitare possunt a parentibus.

I. T. 21. & seq.

— *Exemplo avium comprobatur.* ib. 82.

Librariorum ars potissimum Monachorum occupatio. pr. LXXXIII.

Quod

- *Quod beneficium inde dima-
navit.* ib.
- Longobardi leges Romanas agnorere.* II.A:105.
- Lotharius II Imp. opes ecclesiasticorum cohibet.* II.A.131.
- Lovanianensis Facultas temporalis dumtaxat pensio Monasterio persolvi posse censuit.* I. A. 202.
E. seq.
- Luce urbis lex contra amortizationem.* II. A. 209.
- Lucianus Viduas Christianorum commemorat.* pr. xxvii.
- Luitprandus Rex partem banorum Ecclesie relinquere posse fuit.* II. A. 104. & seq.
- *Qui, quæve ad sacrum ordinem sint assumendi statuit.* II. A. 107.
- Lusitanie leges contra amortizationem.* II.A.187. ad 195.
- Lycium urbis causam de reformandis dotibus monasticis aggreditur.* I. T. 2.
- *Hanc detulit Auctori.* ib.
Que

— *Queritur de nimia Monasteriorum opulentia.* I.T. 18.

— *Ejus Monasteria numerantur.* I.T. 207.

M.

Mansfredi Regis privilegium. II.

A. 152.

Mansus quid. II.A. 111.

Marcianus Imp. feminis cunctis res suas Ecclesie tradendi dat facultatem. II. A. 90. & seq.

S. Martinus ordinem monasticum complectitur, & propagat. pr. XLIX.

Mediolanensis Ecclesia vetulas saceris vestibus indutas retinet. pr. XXIX.

Mediolanense statutum de non amovendis rebus. II.T. 136.

& ib. 198. & seq.

Militum testamenta pro ecclesiis.

II.A. 121. & seq.

Missi Dominici qui. pr. XCIV.
Eorum

— *Eorum officium*. ib. xcv. &

IC.

Ministri Ecclesiae olim opificio vi-
ctum quærebant. II. A. 13.

Monasticae Professionis ratio. pr.
LXII. & seq.

— *Qua ætate perageatur*. ib.
LXIII.

Monachi opere victum quærebant.
pr. LXXXII.

— *Quare*. ib.

— *Quæ opificia exercebant*. ib.

— *In universitate civium con-*
tinentur. pr. LXXXV22.

— *Legibus principum subsunt*.
pr. XC.

— *Ditiores, quam fuerant secu-*
lares. I. T. 64.

— *Profitentur repetere primo-*
rum christianorum puritatem. I.
A. 64.

— *Passeribus nidificantibus com-*
parati. I. A. 125.

— *Num manuum labore victum*
debeant quærere. I. A. 155.

— *D. Augustini, de eo senten-*
tia. ib. 156.

In

- *In professione statutis Canonum parent.* I. T. 179.
- *Eorum vitæ genus.* II. T. 10. & seq.
- *Divitiarum cupido.* I. A. 19.
- *Quibus artibus divites ad se trahebant.* ib. 20.
- *Eorum Victus, & cultus.* pr. LXXXIII. & seq.
- *Pauperes vult esse D. Augustinus.* II. A. 22. & seq.
- *Primi in solitudine degebant.* II. T. 7. & seq.
- *Quare manu victum querebant.* II. A. 10.
- *Primorum christianorum mores revocare professi sunt.* II. A. 14.
- *Opus facere debent.* II. A. 14. & seq.
- *D. Augustini & D. Hieronymi de ea sententia.* ib.
- *Num hodie opus facere debeant.* II. A. 16.
- *D. Hieronymi de eo doctrina.* ib.

- *Primorum christianorum mores restaurant.* I. T. 17.
- *Voluntarie sua bona Monasterio tradebant.* ib.
- *Quibus rationibus divitias suas tumentur.* II. A. 19. & seq.
- Monasteria num extra Principis potestatem.* I. T. 38. & seq.
- *Quatenus spiritualia, & quatenus temporalia.* I. T. 42.
- *Quando in bonis Monialium succedebant.* I. T. 110. & seq.
- *In bonorum successione non sunt anteponenda propinquis.* I. T. 117. & seq.
- *Facultates familiarum exhauriunt.* I. A. 138. & seq.
- *Idoneas opes habeant equum est.* ib.
- *Quid de eo sentit D. Hieronymus.* ib. 140.
- *In Gallia non succedunt.* I. T. 132.
- *Ejus varia statuta.* ib. ad 142.
- Monasterium inopia laeorans qua ratione*

ratione regendum. I. A. 43.

— *In bonis Monachi, vel Monialis, sine herede decedentis, excluso Fisco, succedit.* I. T. 90.

— *Quid in eo Justinianus constituit.* ib. 98. & seq.

— *Si sit tenue, quantum pro victu personæ accipere potest.* I. A. 201.

Monasteriorum divitiæ commercio obsunt. I. A. 76.

— *Eorum prædia in immensum creverunt.* I. T. 16.

— *Civium societati inde plurimum mali.* ib. 17.

& seq.

Monastica conditio abhorret ab augenda pecunia. II. T. 5. & ib. A.

Monastici instituti vestigia in veteribus Hebræis. I. A. 4. & seq.

— *Quibus de causis inductum.* I. A. 6. & seq.

— *Ad Britannos transit.* pr. L

— *Ad Hispanos.* ib. Lf.

*Fundatores Monastici Ordinis alu-
mnis suis opere vitam tolerare
edixerunt.* II. A. 16.

G.

*Gallia leges adversus amortizatio-
nem.* II. A. 167. ad 175.

Gallicana libertas in quo versatur.
I. T. 147. & A. ib.

— *Bona erogari Ecclesiis sine
permissione Regis vetat.* I. A.
152.

— *Idem confirmat Innocentius
III.* ib. & seq.

*Gallienus Imperat. rescriptum pro
Christianis dedit.* II. A. 72. &
seq.

Gelasii II Pont. decretalis. II. A.
127.

*Gemmalus Comes bona sua injus-
su Regis Cœnobio dedisse accu-
satur.* I. A. 144

*Germania leges contra amortiza-
tionem.* II. A. 180. & seq.
Ger-

Gersonis de spiritualibus opinio.

I. T. 39.

Gothi leges Romanas agnovere. II.

A. 105.

D. Gregorius M. plura Monasteria in Sicilia condidit. I. A. 12.

— *Eis vivendi rationem prescripsit.* ib.

— *Ejus etate Virginum Monasteria in Sicilia.* ib. 13.

— *Ecclesiastica privilegia cujusque Ecclesiae firma esse vult.* I. A. 150. & seq.

H.

Hebraei tributum Romanis solvebant, & quo argumento. I. A.

— *Numisma census nomine pendebant.* ib. 96. & seq.

— *Eorum reipublicae non modo aeterna, sed terrena etiam felicitas a Deo proposita est.* I. A. 169. & seq.

He-

Herruria seu de non amortizandis rebus. II. T. 136. & seq.

D. Hieronymus de Clericorum, & Monachorum moribus queritur.

I. A. 49.

— *Monachi vivendi rationem instituit.* I. A. 64. & seq.

— *Clericos, & Monachos emaces objurgat.* I. A. 140.

S. Hilarion institutum Monasticum propagat. pr. XLVII.

— *Ejus exemplum ad imitandum nostris Monachis proponitur.* I. A. 216.

Hispani reales Clericorum causas judicio Regis assignant. præf.

XCVIII.

— *Item temporalia ecclesiastica.* ib. & ib. A. 187. & seq.

Hispania leges de non amortizandis bonis. II. T. 132.

Honoratus Monasterium Lirinense condidit. pr. L.

Honorius, & Theodosius Imp. Ecclesias ab extraordinario tantum tributo immunes fecere. II. A. 98.

Hun-

Hungaricæ leges de non amortizandis rebus. II. T. 134

I.

Januæ leges contra amortizationem.

II. A. 205. & seq.

Immunitas ecclesiasticorum quando civibus nonia. II. T. 54. & seq.

— *Clericis quibus in rebus ab Honorio Imp. traditur.* II. A. 92.

— *Et qua occasione.* ib. 93.

— *Primis temporibus nullam Clerici immunitatem habebant.* ib. 94.

Innocentius III. statuit nullam Monialem pretio recipi. I. A. 24.

— *Ejus legis violatoribus pœna statuitur.* ib. 25.

— *In veterum Canonum jure fundatur.* ib. & seq.

— *Ejus epistola.* II. A. 163. Cum

— *Cum Rege Galliae queritur .*

II. A. 167.

*D. Joannis Chrys. de Regia aucto-
ritate sententia . I. A. 54. C
seq.*

*Jubilaei tempore possessio ad vete-
res dominos redibant . II. A. 60.
C seq.*

— *Qua aestimatione . ib. 64. C
seq.*

— *Num quid consecrationis ju-
re illi legi derogatum . ib. 68.
C seq.*

*Justiniani Imp. Novellae quo tem-
pore in Italia obtinuerunt . I.
A. 104. C seq.*

— *Novella pro Monachis num
sincera . I. A. 112.*

— *Monasteriis jus successionis
dat . II. T. 180.*

Leges,

L.

Leges, & instituta societatis ab naturali æquitate non dissident.

I. T. 75. & ib. A.

— *Duas omnino res complecti debent.* I. A. 79. & seq.

Leo Imperator Monasteria a successione suorum arcet. I. T. 113.

& seq.

— *Ejus laudes, & res gesta.*

I. A. 113. & seq.

Leo IX Pont. rapacitatem Monachorum redarguit. II. A. 117.

Levitæ quot agri jugera possidebant.

II. A. 54. & seq.

— *Num bona stabilia sibi acquirerent.* I. A. 166.

Liberi ex naturæ jure alimenta solum flagitare possunt a parentibus.

I. T. 21. & seq.

— *Exemplo avium comprobatur.* ib. 82.

Librariorum ars potissimum Monachorum occupatio. pr. LXXXIII.

Quod

— Quod beneficium inde dima-
navit. ib.

Longobardi leges Romanas agnove-
re. II.A:105.

Lotharius II Imp. opes ecclesiasti-
corum cohibet. II.A.131.

Lovanianensis Facultas temporalis
dumtaxat pensio Monasterio per-
solv. posse censuit. I. A. 202.
& seq.

Luce. urbis lex contra amortizatio-
nem. II. A. 209.

Lucianus Viduas. Christianorum com-
memorat. pr. xxvii.

Lucihprandus. Rex partem bonorum
Ecclesie relinquit posse fuisse. II.
A. 104. & seq.

— Qui, quæve ad sacrum ordi-
nem sint assumendi statuit. II.
A. 107.

Lusitanie leges contra amortizatio-
nem. II.A.187. ad 195.

Lycium urbis causam de reforman-
dis dotibus monasticis aggredi-
tur. I. T. 2.

— Eam detulit Auctori. ib.
Que-

- *Queritur de nimia Monasteriorum opulentia.* I.T. 18.
 — *Ejus Monasteria numerantur.* I.T. 207.

M.

- Mansfredi Regis privilegium.* II. A. 152.
Mansus quid. II.A. 111.
Marcianus Imp. feminis cunctis res suas Ecclesie tradendi dat facultatem. II. A. 90. & seq.
S. Martinus ordinem monasticum complectitur, & propagat. pr. XLIX.
Mediolanensis Ecclesia vetulas sacris vestibus indutas retinet, pr. XXIX.
Mediolanense statutum de non amovendis rebus. II.T. 136.
 & ib. 198. & seq.
Militum testamenta pro ecclesiis. II.A. 121. & seq.
Missi Dominici qui. pr. XCIV.
Eorum

— *Eorum officium*. ib. xcv. &

IC.

Ministri Ecclesie olim opificio victum querebant. II. A. 13.

Monasticae Professionis ratio. pr.

LXII. & seq.

— *Qua aetate perageatur*. ib.

LXIII.

Monachi opere victum querebant.

pr. LXXXII.

— *Quare*. ib.

— *Quae officia exercebant*. ib.

— *In universitate civium continentur*. pr. LXXXV22.

— *Legibus principum subsunt*.

pr. XC.

— *Ditiores, quam fuerant seculares*. I. T. 64.

— *Profitentur repetere primorum christianorum puritatem*. I.

A. 64

— *Passeribus nidificantibus comparati*. I. A. 125.

— *Num manuum labore victum debeant quaerere*. I. A. 155.

— *D. Augustini, de eo sententia*. ib. 156.

In

- *In professione Statutis Canonum parent.* E. T. 179.
- *Eorum vita genus.* II. T.
10. *¶ seq.*
- *Divitiarum cupido.* I. A.
- 19.
- *Quibus artibus divites ad se trahebant.* ib. 20.
- *Eorum Victus, ¶ cultus.* pr. LXXXIII. *¶ seq.*
- *Pauperes vult esse D. Augustinus.* II. A. 22. *¶ seq.*
- *Primi in solitudine degabant.* II. T. 7. *¶ seq.*
- *Quare manu victum querebant.* II. A. 10.
- *Primorum christianorum mores revocare professi sunt.* II. A. 14.
- *Opus facere debent.* II. A. 14. *¶ seq.*
- *D. Augustini ¶ D. Hieronymi de ea sententia.* ib.
- *Num hodie opus facere debeant.* II. A. 16.
- *D. Hieronymi de eo doctrina.* ib.
- L
- Pri

- *Primorum christianorum mores restaurant.* I. T. 17.
- *Voluntarie sua bona Monasterio tradebant.* ib.
- *Quibus rationibus divitias suas tuentur.* II. A. 19. & seq.
- Monasteria num extra Principis potestatem.* I. T. 38. & seq.
- *Quatenus spiritualia, & quatenus temporalia.* I. T. 42.
- *Quando in bonis Monialium succedebant.* I. T. 110. & seq.
- *In bonorum successione non sunt anteponenda propinquis.* I. T. 117. & seq.
- *Facultates familiarum exhauriunt.* I. A. 138. & seq.
- *Idoneas opes habeant equum est.* ib.
- *Quid de eo sentit D. Hieronymus.* ib. 140.
- *In Gallia non succedunt.* I. T. 132.
- *Ejus varia statuta.* ib. ad 142.
- Monasterium inopia lacorans qua ratione*

ratione regendum. I. A. 43.
— *In bonis Monachi, vel Monialis, sine herede decedentis, excluso Fisco, succedit.* I. T. 90.

— *Quid in eo Justinianus constituit.* ib. 98. & seq.

— *Si sit tenue, quantum pro victu personæ accipere potest.* I. A. 201.

Monasteriorum divitiæ commercio obsunt. I. A. 76.

— *Eorum prædia in immensum excreverunt.* I. T. 16.

— *Civium societati inde plurimum mali.* ib. 17. & seq.

Monastica conditio abhorret ab augenda pecunia. II. T. 5. & ib. A.

Monastici instituti vestigia in veteribus Hebræis. I. A. 4. & seq.

— *Quibus de causis inductum.* I. A. 6. & seq.

— *Ad Britannos transit.* pr. L

— *Ad Hispanos.* ib. Lr. L 2 *Quan-*

— Quando vitari cœptum . pr.

LIII.

— Divitia potissima illius corruptio . ib. LIV.

— Bella item . ib.

— Prius in Oriente , postea in Occidente disseminatum . I. A.

7.

— Inter res sacras accensetur

I. T. 8. & seq.

— Ejus scopus victus cultusque temperantia . I. A. 204.

— Opum despicientiam necessario complectitur . II. A. 8.

— D. Hieronymi de eo sententia . ib.

Moniales alia professa , alia consecrata . pr. LXXIV.

— Quanam ex eis velum gerebant . ib.

— Earum consecratio , & velandi ritus . ib. & seq.

— Intra claustra Monasterii principio continebantur . ib. LXXVI.

— Extra Monasterii cancellos prodire nequeunt . ib.

— Quas pietatis exercitationes obi-

- obibant. ib. LXXV.II.
- *Qualem orationis mentalis rationem exercebant.* ib. LXXIX.
- *Ex congestis divitiis alenda.* I. A. 192.
- *Christianae religioni, & sacris canonibus congruum.* ib. 193. & seq.
- *Quatenus res suas donare possunt.* I. T. 79.
- Monialibus supra numerum acceptis pensio annua solvenda.* I. T. 198. & seq.
- Monialium & Monachorum erigo.* pr. XLVI.
- *Amborum idem propositum.* I. A. 181.
- *Earum inutiliter insumuntur.* I. T. 182. Et ib. A.
- *Præfinitus numerus constituendus.* I. T. 193.
- *Earum Professio quot sumptus exhauriat.* I. T. 57.
- *Quot eo tempore magnifici apparatus.* I. A. 57.
- *A Conc. Carthag. IV. & Rom.*

Pontificibus damnantur. I. A.
60.

— *Sunt injuriosi religioni.* ib.
61.

Monitores ad Federicum profecti.
II. A. 148.

*Mulieres perpetuae tutela subdun-
tur.* I. T. 188. & A. 189.

Mundium quid. II. A. 105.

*Municipia heredes institui non po-
terant.* II. A. 47.

— *Cur.* ib.

*Mutinensis Civitas generalem con-
stit. in Clericos edit.* II. A.
136.

— *Ejus lex contra amortizatio-
nem.* II. A. 208.

N.

*Naturalis aequitas quid de dotibus
statuit.* I. T. 68. & seq.

*Neapolitani adversus Monasterio-
rum successiones Principem adē-
unt.* I. T. 131.

— *Et quare.* ib. 133.

Neapolitani Regni opportunitas. II.
T. 63.

*Nicephorus Phocas ne fundi Eccle-
siarum augeantur decrevit.* I. A.
146.

— *Ejus lex post a Basilio Por-
phyrogeneta abrogatur.* I. A.
147.

*Numa Romanis religionem reipa-
blice commodam tradidit.* II. A.
34 & seq.

L 4 D. Opa

O.

- D. Opati Milevitani de Ecclesie
statu sententia.* I. A. 44.
— *Ejus interpretatio.* ib. 45.
 & seq.
*Oratio mentalis quæ probanda, quæ
que contra.* ib. LXXX.
*Otho IV. Imp. Ecclesiam bonis sta-
bilibus abstinere vult.* I. A. 145.

P.

- S. Pachomius primus Monachorum
institutor.* PR. XLVII.
— *Monachos congregavit.* ib.
 XLVIII.
*Parentes alimenta liberis debent
prestare.* I. T. 82.
— *Quousque.* ib. 83.
*Parisiensis Senatus legem de non
amortizandis bonis confirmat.*
II. T. 125. & seq.
— *Monachis, & Monialibus jus
succe-*

- 240
- Succedendi adimit.* *ib.* 128.
- Parma lex contra amortizationem.*
 II. A. 210.
- Patarini qui.* II. A. 130.
- Patricii potissima reipublicæ pars.*
 I. T. 171.
- *Eorum divitiæ cum primis
 necessaria.* *ib.*
- Paulus V Pont. ecclesiasticis acqui-
 sitiones bonorum prohibet.* II. T.
 138.
- S. Paulus primus Monachorum in-
 stitutor.* *pr.* XLVII.
- Paupertas Monasterii simoniam in
 dotibus non excusat.* I. A. 48.
- *Eo vel magis paupertatis me-
 tus.* *ib.* 42.
- Paxamatium quid.* *pr.* LXXXIV.
- *Quotidianus Monachorum ci-
 bus.* *ib.*
- Petrus Cantor temporariam tantum
 pensionem a Monialibus peti vult.*
 I. A. 200.
- *Quoties scilicet Monasterium
 inopia laboret.* *ib.* & seq.
- *Idem confirmat D. Thomas*
ibid.

- Philippus Gallie Rex amortizationem vetat.* II. A. 167.
- Placidus instituta monachorum in Siciliam inuexit.* I. A. 10.
- Pœnitentiæ tempora quandoque per bonorum erogationem contraherentur.* II. A. 126. & seq.
- Poloniæ leges adversus amortizationem.* II. A. 185. & seq.
- Pontifices Romani legem amortizationis agnoscunt.* II. T. 137.
- *Jus Pontificium juri Justiniano opposuerunt.* I. A. 106. & seq.
- Possessio bonorum Deo devotis minus congruens.* I. A. 208.
- Potestatis civilis jussa ex Christi ordinatione æquo animo suscipienda.* pr. LXXXVII. & seq.
- Praedecessores Principes in Sicilia qui.* II. A. 150. & seq.
- Prestariæ, & Precariæ quid.* II. A. 120.
- Presbyteræ quæ.* pr. xxvi.
- *Earum munus.* ib. xxvii. xxviii.
- Proprietas bonorum a sanctissimis viris*

- viris improbata.* I. A. 162.
 — *Qua veste utebantur.* pr.
 XXIX.
Princeps tutor Ecclesiasticæ disci-
plinæ. II. T. 26.
 — *custos religionis.* II. T. 38.
 — *Quatenus religionis cœremo-*
nias moderatur. ib. & seq.
 — *Rectum facultatum usum de-*
bet præscribere. I. A. 186.
 — *Instituta de eo Romanorum.*
 ib. & 187.
 — *Tueri debet observantiam di-*
vinorum præceptorum. I. T. 25.
Principes curam religionis christia-
næ gerere debent. pr. XCII.
 — *Suum jus in bonis Monacho-*
rum agnoscebant. pr. XCVI. &
 seq.
 — *Eorum est justitiam privato-*
rum servare. I. T. 77.
 — *Res sacras tuentur, & qua-*
re. I. A. 25.
 — *Celebris de eo Augustini sen-*
tentia. ib. 26.
 — *Sunt vindices ecclesiasticæ di-*
sciplinæ. ib.

- *Res Ecclesie eorum arbitrio
pendent.* ib. 27.
- *Qui in eo præ ceteris præsti-
tere.* ib. 28.
- *Intra certos fines suam au-
thoritatem retinere debent.* ib.
- *Religionis mysteria nefas ipsis
pertractare.* ib. 29.
- *Qui alienationem rerum ec-
clesiasticarum vetarunt.* II. T.
90. & seq.
- Privilegium spiritualis connubii qua-
ratione accipiendum.* I. T. 65.
& seq.
- Professio monastica a D. Benedicto
instituta.* pr. LXXII.
- *Solemnis quo tempore adhi-
beri cœpta.* pr. LXXII.
- *Coram testibus edi, & scri-
ptis consignari solet.* pr. ib.
- *Quo ritu celebrari solebat.*
ib. LXXIII.
- Pupilli poterant olim testari pro
Ecclesiis.* II.A.123.

R.

- Reformatio Monialium qua ratione peragenda.* I. T. 190. & seq.
- Reformationis ratio in Monialibus qua.* I. T. 209.
- *Religioni, & reipublicæ conducibilis.* ib. 211. & seq.
- *Ejus Capita recensentur.* I. A. 210.
- *Nihil novum, aut insolens complectuntur.* ib. 212.
- Regibus parendum.* I. A. 55.
- *Hi num in Ecclesiæ bonis habent potestatem.* I. A. 56.
- Regum auctoritas in universa reipublica.* I. A. 51.
- Rex Magister, & moderator reipublicæ.* pr. LXXXVI.
- Regimen civile dudum firmatum civibus retinendum.* I. T. 92.
- *Seneca de eo sententia.* ib.
- Reipublicæ interest ne familiæ inopia laborent.* I. A. 165.
- He-

- *Hebræorum reipublicæ de eo instituta.* ib. 166. & seq.
- Religio nunquam divitiarum appetens.* I. A. 123.
- Renunciationum varia commenta genera.* II. T. 203.
- Respublica Ecclesiam in sinu suo complexa est.* I. A. 44.
- Romani a legitimis nuptiis abhorrebant.* I. A. 130. & seq.
- *A Metello ad justas nuptias hortantur.* I. A. 131.
- Romani Imper. Constitutiones.* II. A. 161. & seq.
- Ropuli utilitas in Principis utilitatem cedit.* II. A. 44.

S.

- Sabaudicæ lex de non amortizandis rebus.* II. T. 134. & ib. A. 204. & seq.
- S. Scholastica sacrarum Virginum mater.* pr. LII.
- Sepulchrorum consecratio qua ratione*

- tione a Romanis peragebatur .*
 II. A. 36. & seq.
Sicilia quo tempore disciplinam Monachorum suscepit . I. A. 11.
Siciliæ Vviri de dotibus monasticis reformandis cogitationem suscipiunt . pr. XII.
 — *Regem Carolum III. adveniunt .*
 ibid.
Simonia in dotibus monasticis nulla consuetudine probanda . I. T. 30.
 — *Nulla annorum serie .* ib. 31.
 — *Sensu Ecclesiæ est metienda .*
 ib. 32.
 — *Decepti in eo Doctores .* ib. 34.
 — *Num eleemosynæ nomine excusatur .* ib. 35.
Stephanus Patritius laudatur . pr. XVIII.
 — *Scrispsit de reformandis dotibus monast .* ib.
 — *Consultationem ea de re præbuit .* ib. XIX.
 — *Veram Federici Constit. primus repperit .* II. A. 142.

Tap-

T.

- Tappia Carolus Federici Constitus.*
interpretatur. II. A. 145.
- Telluris consecratio Ciceroni mi-*
nus probata. II. A. 39.
- *Injussu populi minime pera-*
gi poterat. ib. 42. & seq.
- Templi dedicatio certis legibus a*
puđ Romanos circumscripta. II.
A. 43. & seq.
- Temporale spiritali adnexum ven-*
di non potest. I. A. 35. & seq.
- Theodoricus Rex bona Ecclesie ab*
aliquibus tantum oneribus immu-
nia fecit. II. A. 101.
- *Clericos ad suam quosque Cu-*
riam revocat. ib. 102. & seq.
- Theodosius M. Diaconissa, ne res*
suas Clericis relinquunt, prohi-
bet. II. T. 87.
- *Valentiniani legem explicat,*
& latius profert. II. A. 86. &
seq.
- *Eandem constitutionem sub-*
inde

inde revocat.

ib. 88.

— *Quatenus Valentiniani constitutioni derogavit.*

ib. & 91.

Therapeutria a Philone recensentur.

pr. xxxviii.

D. Theresia divitias ab alumnis suis amovet.

I. A. 213.

D. Thomæ de Monachorum paupertate sententia.

II. A. 6.

Tributum Christiani omnes Principi solvere debent.

II. A. 82.

Tyrocinium Monialis, & Monachi.

pr. LXIV.

— *Quantum temporis in eo insumebatur,*

ib. LXV. & seq.

— *Quo ætatis anno ad illud admittebant.*

ib. LXVII.

— *Quo vestis genere utebantur.*

ib. LXIX.

— *Ante Conc. Tridentinum non fuit necessarium ad professionem.*

ib. LXX.

Valen-

V.

- Valentinianus I. Imp. Clericos, & Monachos ab acquisitione rerum removet.* II. T. 83.
- *Ecclesiasticos a domibus viduarum, & pupillorum arcet.* II. A. ib.
- *Eosdem nihil religionis pretextu de mulieribus adipisci precipit.* ib.
- *Num ea lege jura religionis violavit.* ib. 85.
- *D. Hieronymi de eo sententia,* ib.
- *Quæ difficultates in eam legem motæ.* ib. 86.
- *Mercaturam certis terminis coercuit.* ib. 96.
- Vestigalia quibus modis moderanda.* II. T. 56.
- Venetiarum leges contra amortizationem.* II. A. 201. & seq.
- Vestales apud Romanos.* pr. XXI.
- *Earum munus.* ib.
- Unde*

- *Unde oritur.* I. A. 121.
- *Earum instituta, & ceremoniæ.* ib. & seq.
- *Num hereditates adibant.*
ib. 123.
- Viduae an differunt a Diaconissis, & Presbyterissis.* pr. xxiv.
- *Quandoque inter Clericos relata.* ib. xxv.
- *Ab Apostolis ministerium accipiunt.* ib. xxvi.
- Virgines sacrae diligentia sunt conservandæ.* pr. xi.
- *Ab exordio christiana religionis repetita.* pr. xxxviii. & seq.
- *A Sacerdote velamen accipiunt.* pr. xxxix.
- Virginibus Deo dicatis alimenta præstare debent parentes.* I. T. 63.
- Virginitas apud Hebræos nusquam laudi tributa.* pr. xxi.
- *Apud Christianos in pretio habita.* ib. xxii.
- *Apud Græcos gentiles nunquam adhibita.* ib.
- Vir.*

Virginum diversa vivendi ratio .

I. A. 7.

— *Consecratio a quo peragebatur .* pr. xxxix.— *Qua etate .* ib. xl.— *Gregorius Nazianzenus diversam earum vivendi rationem describit .* ib. xli,— *Qui ritus in earum consecratione .* ib. xlii. & seq.— *De communionem Missæ secum reservabant .* ib. xliii. & seq.— *Quo anni tempore consecrabantur .* pr. xliv. & seq.— *Earum institutum quale .* I. A. 204. & seq.*Ultra mare quid in Feder. Constit.*

II. A. 161.

Vota monastica a quoquam dissolvi non possunt . pr. lxxii.*Utilitas publica cum vera Religione optime quadrat .* I. T. 153. & ib. A.

Zona-

Z.

Zonaras Concil. Laodicense explicat de Presbyteriis . pr. xxviii.

ANT 131763

